

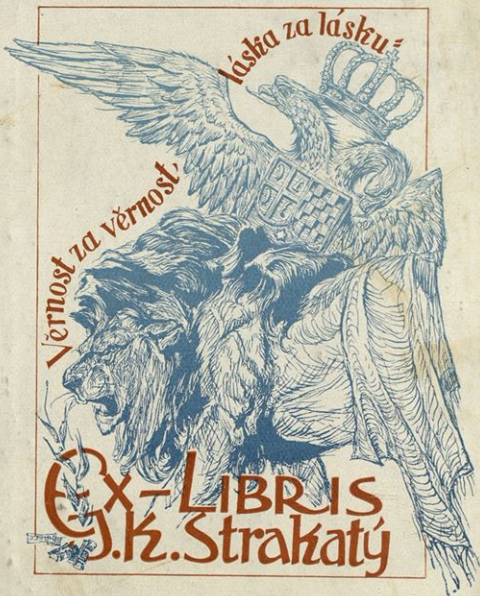
Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

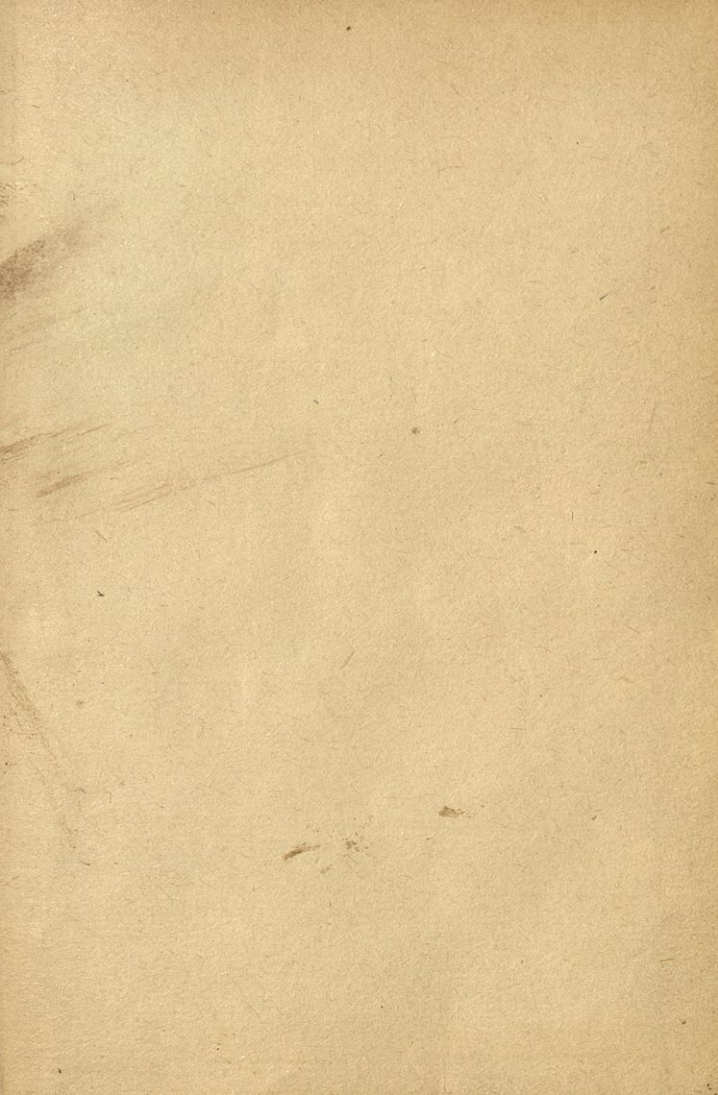
NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

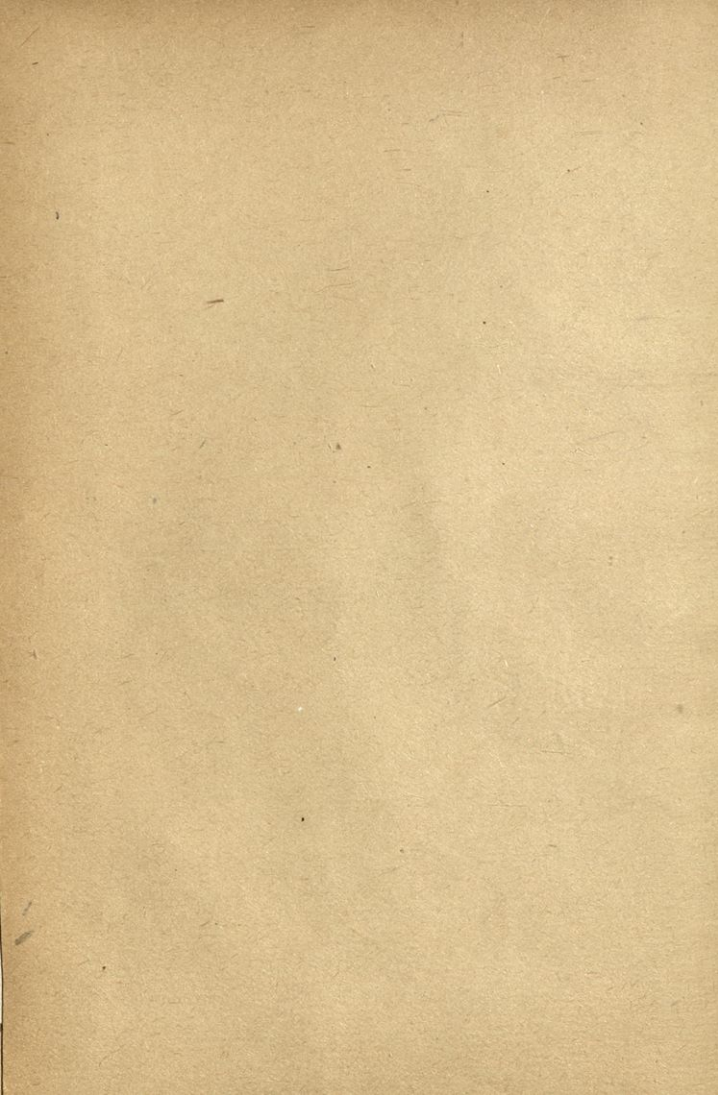
41 868

/4/4

COBISS O

KVEDER-JELOVŠKOVA

NADA

NÁKLADEM TISKOVÉHO VÝBORU ČESKOSLOVANSKÉ SOCIÁLNĚ DEM.
STRANY DĚLNICKÉ. - - TISKEM DĚLNICKÉ KNIHTISKÁRNY V PRAZE.

[1907]

41868

41868

9. V. 1977 D 142

I.

Štěstí, štěstí!

Honíme se za ním na všechny strany a nic. Ukáže se, usměje se a zase ho není.

A tak jsme všichni lačni, žíznivi; naše duše umírají pro ně, a srdce nám vadne netrpělivým očekáváním.

Jsme romantiky, romantiky jsme všichni. A ženy, my ženy už docela.

Zdá se nám v mládí, že se musí každou chvíli otevřít tajuplné brány do nového, čarovného života.

Slavní hrdinové, mladí a krásní jako májový den tam čekají a můžeme si vybrati. Nejlepšího si vybereme, nejlepšího. A obejmeme nás, políbí na naše svěží, rudá ústa a půjdeme s ním.

Tak snila také Nada Miličova.

Dva černé démanty byly její oči, zlaté nítě její vlasy, mladá ústa rudá a opojná jako mák

v zeleném poli. A tisíc snů ve spící duši, a tisíc snů v mladém srdci.

Chodí jako zakletá kněžna, plaše a pyšně. Své nepatrné sukně nosí jako převlečená princezna, která čeká, že ji v tu chvíli oblekou v hedvábné tkaniny.

Zaplétá ráno své těžké, zlaté copy a myslí si: ›Dnes, dnes... Dnes potkám mladého vévodu na bílém koni. Pozdraví mne, skloní se: Nado, královno moje, dlouho už na tebe čekalo mé srdce! Pojď se mnou do bílého hradu, do pyšného hradu u modrého jezera...‹

Ale Nada chodí do školy a nepotká vévody.

Potkává však každého dne mladého studenta s modrými očima. Jeho modré oči jsou krásné, neviděla ještě takových. A má červené rty a malé knírky, a kaštanové vlnité vlasy.

Kdyby byla paní na hradě, oblékla by jej v temněmodrý sametový šat. Dala by mu zlatě-červené střevíce a zlatý pás s kordem. A poklekal by u ní za měsíčního svitu na vysokých balkonech a říkal by:

›Miluji tě, paní, miluji tě!...‹ A ona by se k němu sklonila a její rty se dotkly jeho vlasů, měkkých a vonných.

Ale ona není paní na hradě. Mladá děvčata nemilují pážat s růžennými lícemi. Ah, hrdina! Hrdina s opáleným obličejem a smělymi očima, který by přišel a odnesl ji.

Odnesl by ji na svých junáckých pažích do zářivého hradu na divoké skalní rozsedlině uprostřed lesa.

Ale není ho, hrdiny.

Nada potkává každý den jej, mladého, modrookého. A když se na ni podívá plaše a zamilovaně, zardí se Nada od jemných tváří až po bílé čelo. Oh, překrásné jsou ty jeho modré oči, sladký je jeho skromný, bojácný úsměv.

A tiše se jí krade do srdce, tiše se vkrádá.

Večer sedí Nada a sní o něm. Sedí ve tmě a rozmýšlí. Tu přijde bratr Miloš, gymnasista; vejde hlučně a se smíchem, rozsvítí světlo a nedá ani zeleného stínítka. Nemá ho ráda, Miloše. Je živý a divoký a nerozumí jejím snům. Zamračí se a podívá se naň káravě.

»Co jsi mne přišel vyrušovat, Miloši?«

Pokloní se pohrdlivě.

»Odpusťte, milostivá slečno, že jsem se prohřešil! Prosím za odpuštění! Ah, ah! Vyrušil jsem? Kde bloudily vaše myšlenky? Nesněte, nesněte!« zazpíval na konci a pohrdlivě se zasmál.

Zlý je Miloš, a opravdu ho nemá ráda.

»Dnes přijde Gojko, můj přítel, abys věděla. Čte vysokou poesii, nosí jemné kravaty a hraje na citeru, citeru, citeru... Te šmentane citre prav milo pojó...¹⁾

Miloš nemůže říci dvě věty, aniž by zazpíval. Nada mlčí. Co je jí do toho Gojka?!

»Je snílek,« vypravuje Miloš. »Zamiloval se do klasiků, do řeckých bohyň, do dam starého světa. Zbožňuje široké pasy a klassické nosy.

¹⁾ Slovinská píseň.

Ale my, my jsme modernisté, drahá. Skutečnost a přítomnost, drahá!«

Miloš rád koketuje s hesly, je jich plný jako žebrák bídý.

Někdo zaklepal.

»Vidíš, už je tu. Nu dál! Dál!« zvolal Miloš.

Dvéře se otevřely a do pokoje vstoupil on, mladý, modrooký. Když spatřil Nadu, zastavil se, ústa se mu pootevřela a oči zvlhly.

»To je Gojko Zemlan a to je moje sestra Nada,« představoval Miloš.

»To je tvoje sestra?« vydechl Gojko.

»Ovšem,« odpověděl Miloš jaksi spokojeně, protože mu lichotilo, že se přítel tak obdivuje jeho sestře.

Podali si ruce, jak je zvykem. Projelo to jejich tělem jako elektrický proud, srdce se rozšířilo. Ale stáli proti sobě v trapných rozpacích. Nada byla ráda, když bratr odvedl svého druha do jiného pokoje.

Pak shasila světlo a usedla ku svému stolku. Bylo jí podivně sladko. Dotknul se jejích prstů a sladké sny plnily její srdce.

Co s hrdinou z pohádky? Nebude už mysliti na vévodu na bílém koni. Na modré oči bude mysliti, čisté a dobré, na měkké prsty teplé a chvějící se jejím dotekem. Před jejíma očima vystanou hrady, hrady u sivého moře, nahoře ve skalách a v osamělých lesích. Bude choditi po bílých, kamenných schodech a on k ní bude mluvit:

»Nado, to vše je připraveno pro tebe. Sametové koberce čekají, až na ně vstoupíš, temně-červené růže, abys je utrhla, černý vraník, abys naň vsedla a aby tě nesl na hon do černého lesa. A já, Nado, čekám, abys ovinula své bílé ruce kolem mého krku, abych pil štěstí a lásku z tvých mladých úst...«

Každou noc snila podivné sny a ráno byla celá šťastná, když si pomyslila, že jej uvidí. Potkala jej a hluboko ji pozdravil.

Byly někdy tak krásné dny, tak podivuhodné večery?!

Procházela se na promenádním koncertě v zelené aleji s vysoko zdviženou hlavou a pyšnými kroky.

»Mně se otvírají brány do života, mně, Nadě, která mám černé oči a zlaté vlasy. Slyšeli jste, je modrooký a já jej miluji! Každého dne jej potkávám; a ve škole naň myslím, když mne kárá přísná učitelka, že jsem rozptýlená, a doma naň myslím, když Miloš zpívá své písně.«

Přišly letní neděle, teplé, plné slunce. Všichni z města chodili na výlety do okolí; na Rožnik ¹⁾, na Fužiny ²⁾ nebo docela na Šmarnou horu ³⁾.

I Miličovi chodili každou neděli. Obyčejně se k nim někdo přidružil. Paní pozvala nějakou přítelkyni a pán některého známého z úřadu.

¹⁾ Výletní místo u Lublaně.

²⁾ Zámek s parkem u Lublaně.

³⁾ Vrch asi 3 hodiny od Lublaně.

Byl ještě krásný a mladý pan Milič. Bylo v něm něco svěžího, jakoby ještě nebyl tolik let ženat a nebyl otcem dvou poloodrostlých dětí.

Jeho žena byla zcela jiná. Tlustá, kulatá, nějak stará a omrzelá. Chodili spolu do divadla a na procházky, ale bylo to, jakoby nepatřili dohromady, jakoby se náhodou sešli a měli se v příhodném okamžiku zase rozejít, jako dva cizinci. Téměř nikdy spolu nemluvili. Miličova měla své známé, Milič přivedl své. Tak jich byla vždy velká společnost, když někam šli. Každý ještě někoho pozval, aby s ním chodil a hovořil. Zvláště otec měl všude ještě svou společnost, své přátele, jakoby se bál své rodiny a vyhýbal se jí.

Ale Nada i Miloš jej měli rádi, a rozumělo se jaksi samo sebou, že jej mají raději než matku. Vládl jimi, když už odrostli, a lecos jim dovolil.

Tak směli si i na výlety někoho pozvat. Miloš někdy pozval celou kupu svých přátel, kterým jeho mladý a znamenitý otec dával cigarety. Ale jednou jich pozval s sebou pět, a tehdy matka tolik hubovala, že mu otec večer se smíchem řekl, aby podruhé nepřivedl s sebou celé gymnasium. Od té doby přišlo do zvyku, že si přivedl vždy jen jednoho druhá, a Nada chodila stále jen s Věrou, svou spolužačkou, která neměla v Lublani rodičů.

Poslední dobu zval k sobě Miloš stále Gojku Zemlana a už dvakrát s ním byli na výletě.

Jednu neděli se umluvili, že půjdou časně ráno na Šmarnou horu. Miličova vzala s sebou vdovu paní Fürerku, Milič si pozval přítele poštovního asistenta Grčara, který měl nemocnou ženu, jež nikdy nevycházela. Nada šla s Věrou, Miloš s Gojkem.

Tak se vypravili brzy ráno, když v Lublani ještě vše spalo. Smáli se a kráčeli v párech ke Sv. Vítu.

Nada šla s Gojkem, Miloš s Věrou napřed. Miloš nebyl zamilované povahy, a ze všech dívek se mu líbila ještě nejlépe Věra, protože měla něco mužského ve svém vystupování i způsobu mluvy.

»Člověku nenapadne, že je to ženská,« vyjádřil se jednou o ní. »Škoda, že není hochem.«

A snad ji i Nada měla proto ráda. Věra nebyla sentimentální, ani povrchní a měnlivá jako ostatní děvčata ve škole. Sama reální a střízlivá poslouchala trpělivě Nadiny divné sny. Bylo něco protektorského v jejím přátelství, jako náklonnost dospělého člověka k líbeznému dítěti.

Nyní šla s Milošem napřed, utrhla v chůzi tu a tam květ a zkoušela cestou převýšiti jej svou znalostí botaniky.

Nada mluvila s Gojkem o samých snech. Mluvili o takových věcech, které jsou nemožné na tom světě, které jsou však krásné a okouzlující i v hrubých myšlenkách, jako krásná pěna v měnících se a hrajících slunečních barvách.

Miha ležela po celém údolí a vlasy vlhly jako rosou. Tváře byly v tom vlhkém vzduchu ještě svěžejší a kvetoucí, bylo jim chladno a příjemno — jakoby vyšli z koupele.

»Myslila jste si už někdy, že je na té naší Šmarné hoře velikánský hrad?« tázal se Gojko.

Nada se zasmála.

»Viděla jsem ho už. Strašně ráda chodím na náš hrad. Odtamtud je daleko viděti a krásně se tam sní. Ah, pomyslete si, nikdy jsem si nepřála, abych se stala slavnou spisovatelkou nebo malířkou, nebo něčím podobným. Všechny dívky si toho přejí. Ne, já bych chtěla býti nesmírně bohatá. A potom bych dala stavěti takové hrady, takové, že by se jim celý svět podívoval. Velikánské by byly a krásné. Víte, tak, že by se každému zachvělo srdce, když by se na ně podíval Nesmějte se! Zbožňuji Řeky a Římany jen proto, že stavěli takové podivuhodné stavby. A staří Egypťané! Ty jejich pyramidy! To musí býti něco velikánského! Nebyli malicherní, to je to!«

»Jsme velcí snílkové, slečno Nada! Ale to je tak svůdné, ne? Nu, a radost a spokojenost, které člověk cítí, když si tvoří v mysli takovéto neodvážnější, nejneskutečnější věci, ta spokojenost je aspoň pravá.«

»To je, a srdce je najednou plné a bohaté; nezdá se vám? Obyčejný život nemůže dáti tak velkých a krásných pocitů, zdá se mi; proto tolik sním.«

Pohlédli si do očí zcela z blízka a zasmáli se. Oběma náhle napadlo, že je přece jen i na světě, na zemi krásně, ještě lépe než v nejbujnějších snech. Ty oči, ty oči! Druh druhu se stali nejmilejším a nejlepším na zemi a všude.

Přišli pod horu. U pramene se společnost zastavila a za smíchu a žertů se posilňovala masem a chlebem na další cestu.

Potom se zdvihli, mladší odspěchali napřed.
»Kdo bude dříve nahoře?!«

A nyní začalo předhánění se za hlasitého křiku, smíchu a skákání po skalách vzhůru. Všichni byli tak veselí, tak mladí, tak lehcí!

Nada a Gojko se trochu opozdili.

»Musíme pospíchati,« pobízela Nada, chytila se nízkého křoví před sebou a pomáhala si po skále vzhůru.

Mlha se tu už trhala. Chvilími se zasvítilo a pohled se šinul po celém údolí, které bylo pokryto bílou, vlnící se mlhou. Ale brzy přišla zase nová vrstva, že nebylo viděti nikam.

Nada volala na Věru a Miloše, a houštím jí odpovědělo jejich volání.

»Ó, my jsme už daleko! My jsme už z mlhy!« volali zpět.

»Šli jsme příliš stranou; musíme přímo vzhůru! Nic nám nepomůžel« smála se Nada.

Pospíchala podle skal. A nyní zajásala. Přišla na skalní rozsedlinu, jež vynikala z houští, vysoká a prostorná jako terasa.

»Jsem na slunci!« vykřikla.

Bílé pěnící se moře se rozkládalo pod ní. A lesklo se na slunci jako stříbrné vlny. Bylo lehké a vlnilo se bez ustání, a měnilo se perlově pod sluncem. Mladá jedle stála na pokraji skály. Nada si stoupla pod ní, aby viděla ještě lépe tu podivnou, nesmírnou, bílou pláň. Ale větev se jí zapletla do vlasů. Chtěla se uvolnit, ale vlasy jí spadly na ramena.

Jak zasvitly ty vlasy v slunci! Teple, čistě, zlatě!

Když Gojko přispěchal a uviděl ji tak na slunci u zelené jedle s rozpuštěnými vlasy, zůstal státi. Zůstal státi na místě, jakoby se bál, že mu zmizí před očima, jakmile se pohne.

»Jsem na slunci!« zvolala radostně.

A odvrátila se od něho k pláni, jež byla plna bílé, perlové mlhy. »Oh, jak je to krásné! Jak je to krásné!«

»Jak je krásné!« řekl a dotkl se jejích vlasů. Pohnuly se, zachvěly, zaleskly jako slunce.

»Docela se zapletly kolem větve; pomozte mi!« řekla Nada.

Vzal je do ruky. A zdály se mu nekonečně měkké, něžné, jemné.

»Jak jsou zlaté ty vaše vlasy! Jak jste podivuhodná, Nado!«

Spustil jí vlasy a díval se jí do obličeje.

»A vaše oči, Nado! Kde jste vzala ty oči?!«

Přivřel oči, potom ji objal a políbil. A ty zlaté, překrásné vlasy se rozprostřely i po něm jako lesklá zaslona.

»Mám vás nekonečně rád!« šeptal vysoko na skále, nad mlhou ve zlatém slunci.

»Oh, i já vás mám ráda,« zašeptala Nada a nabídla mu své rubínové dětské rty.

II.

Tak začala Nadina láska.

Můj bože, kolik sladké krásy se odhalilo v jejích snech! Celý její život, celá ta banální a pustá skutečnost, vše se zakrylo jako chvějícími se stříbrnými vlnami nesmírné krásy. Ulice, kde bydleli, nezdála se jí už chudou a nudnou, ani byt těsným a nepatrným. Všude bylo dosti místa, všude bylo dosti slunce pro její štěstí.

A to její štěstí bylo čisté jako svit měsíce. Gojko přicházel každý den. Usmáli se, zarděli, bylo jim, jakoby chodili v něčem teplém a krásném. Ale v malé zahradě, kde rostly fasole ve vysokých, červenými květy propletených plotech, čítali Prešerna, Gregorčiče, Levstika a ony sladké melodické Zupančicovy básně. A všechna ta krásná, zvonivá a milá slova je zasypávala novými krásami. Jakoby bylo každé slovo plné vonných květů a něžných laskajících melodií. Někdy v besídce, když bylo kolem ticho a klidno, a jen cvrčci se stonásobně ozývali z trávy, ji políbil.

Spěšně a ostýchavě ji políbil, jakoby se byl dlouho k tomu činu připravoval, a přece neměl odvahy nechat své rty déle než okamžik na její

sametové měkké tváři, která pod jeho dotekem vždy náhle zahořela.

Mluvili spolu velmi málo. Ale vše, co učinili, mělo v jejich očích nějaký zvláštní smysl. Obrátili se Gojko k ní, už se zarděla, jakoby se bylo stalo něco velkého a neobyčejného, a když utrhla Nada v trávě sedmikrásu a dala mu jí, byl pohnut téměř k slzám, jakoby mu prokázala neocenitelnou laskavost.

Tak žili v snech.

Ale kteréhosi dne řekla slečna ve škole Nadě, aby s ní šla hned do konferenčního pokoje, že jí má co říci.

Nada šla s ní a divila se, že má slečna tak vážný a zasmušilý obličej a že je k ní nějak nepřívětivá. Vždyť byla ona, Nada, přece nejlepší žačkou ve škole a s ostatními se téměř ani nestýkala, tedy od nich nemohly žádné žaloby přijíti.

»Co se stalo, slečno?« tázala se na chodbě.

»To už uvidíte! Ne, od vás bych se něčeho takového nebyla nadála! Děkujte bohu, že to nechám pro sebe a nezavolám pana řiditele! Kdo by si to byl pomyslíl?!«

Nada se podivila ještě více.

Slečna spěchala nevlídně a Nada šla za ní. Nějaká dáma s hustým závojem přes obličej, elegantně oblečená stála uprostřed pokoje.

Nada ji znala od vidění. Byla to Gojkova matka, paní Zemlanová.

Stouply si obě před ní a slečna se tázala přísně:

»Vy máte nějakou — lásku?«

Nada se začervenala až k vlasům, horko se jí rozlilo celým tělem, ale vzpřímila se pyšně a nesklonila obličej, ani očí.

»Ó, jen se přiznejte, zapírání nic nepomůže!« řekla slečna tvrdým hlasem.

Nadě bylo, jakoby se surové ruce byly dotkly přímo jejího srdce. Zabořelo ji a řekla nevrle:

»Do toho nikomu nic není, nikdo nemá práva...«

»Oho! Jen ne tak příliš směle,« přerušila ji paní Zemlanová. »A já, já, myslíte, že nemám práva, když mi svádíte Gojka?! Nic se neučí, stále je u vás! Styďte se!«

Nadě zasmušelily oči, ale mlčela.

»Kdo by to byl čekal,« naříkala slečna.

»Ať mi už s ním nemluvíte!« nakazovala paní. »Tady se jedná o jeho budoucnost. Nepleťte mu hlavy svými zamilovanými hloupostmi. A vůbec, jste ještě příliš dítě pro takové věci. Ve vašem věku takové myšlenky, to je skandál! A můj syn je také pro něco lepšího! Co pak máte?! Nic! Myslím tedy, že bude nyní pokoj!« zakončila své pobouřené výkřiky.

Slečna řekla:

»Jděte zpět do třídy, přijdu hned! Pro dnes to stačí; ostatně si tu věc zapamatuji.« Nada odešla. Venku na chodbě se zastavila. Nevěděla, co cítí. Jen strašně ošklivým se jí to vše zdálo. A bylo jí strašně líto, že ta rozhořčená a bezohledná paní je Gojkova matka. Její jednání se

jí zdálo surovým a odporným. Právě tak, jakoby přišel hrubý člověk s velkými, umazanými botama a pošlapal v zahradě surově všechny květy.

Měla tolik krásného v srdci, proč to zničili a pošpinili?!

Přitiskla si trpce sevřené ruce na oči.

Jen ne slzy a pláč!

Cítila by se poníženou, kdyby slečna viděla, že má zaslzené oči. Vešla do třídy, jakoby se nic nebylo stalo, a měla hlavu tak pyšně zdviženou a ještě nikdy neměla oči tak čisté a chladné jako toho dopoledne. Slečna ji napomínala svými pohledy, aby byla ponížená a pokorná, ale Nadiny dlouhé černé řasy se ani jednou nezachvěly a její obličej byl tak vzpurný a zároveň důstojný, že slečna konečně nahlédla naprostou bezúspěšnost svých významných a káravých pokynů.

Odpoledne byla Nada volna. Hned po obědě se oblékla a řekla matce, že jde k přítelkyni. Všechna krev se jí hnala do hlavy pro tu lež, ale matka ničeho nezpozorovala. Nějaký divný cit ji hnál dříve do zahrady. Šla pomalu mezi záhony, kde rostl salát, petržel, několik řad bramborů. A mezi zeleninou kvetly rudé máky, několik aster, u kraje v rohu velký trs resedy, která opojně voněla v odpoledním horku. V besídce ležel na lavičce Miloš a prozpěvoval nějakou nekonečnou melodii. Polekala se, když se zastavila na prahu a spatřila jej. Byla tak zamýšlena, že neslyšela dříve jeho zpěvu.

»Co pak chceš? Kam jdeš?« tázal se udiven, že ji vidí tak vážnou a tak z nenadání. Mlčela.

»Jakobych nevěděl,« řekl bratr. »Na Fužiny!«

Podívala se na něho s tak poplašenými očima, že ji začal mimovolně uklidňovati:

»Co se bojíš?! Neřeknu to!«

»Neříkej!« zašeptala a odešla.

»Ta děvčata!« bručel Miloš polohlasitě, »čert ví, co jim někdy jel«

Nada spěchala na Fužiny. Už ve škole ji napadla neurčitá myšlenka, že tam musí jít. Ve všední dny je tam pusto a ticho.

Proběhla bez myšlének ulicemi města a kráčela pak volněji po měkké, travnaté stezce. Od vody sem zaval chvillemi lehký, chladný vítr, vše kolem se osvěžovalo čím více, čím více se vzdalovalo město. Jakýsi stísňující pocit svíral neustále Nadu v krku a chvillemi hluboko vzdychla. Bylo jí, jakoby jí srdce bez ustání krvácelo. Ale bála se o tom přesněji mysliti, upírajíc oči do zelené dálky, jakoby si přála: Tam, tam...

Myšlenky se jí neustále v hlavě střídaly, ale jako ve velkém kruhu kolem té hlavní, která tak pálila a bolela. Myslíla na úlohy, na knihy, které dávno četla a dávno zapomněla, na maličkosti, bezvýznamné příhody před mnohými lety, kdy byla ještě dítětem. Potom zase viděla před sebou přesně ty dva pokoje a kuchyň, kde bydlili. A jakoby je ještě nikdy dříve nebyla

viděla, tak viděla nyní ty staré, nesčíslněkrát zašíváné krajkové záslony v oknech, obyčejný koberec s červenými pruhy, starý, poněkud odřený nábytek, staromodní pohovku, na které s Milošem nesměli sedati, aby se ještě více nepokazila. A zazdalo se jí to vše najednou chudým a ubohým. A co jídlo. To stálé šetření s každým kouskem masa a s každým vejcem, jen aby se neutratilo o krejcar víc! A pak ta směšně starostlivá opatrnost na šaty, na boty!

Šla nyní mezi stromy, mezi vysokými, překrásnými topoly, které stály v malé, rovné, zelené dolince podle vody. Pohlédla mimovolně vzhůru a temné, sametově zelené jejich vrcholy se obrazy vážně a krásně na teplé, lesklé nebeské modři.

Ten pohled ji vzbudil. Nemívala takových myšlének. Když byla dříve sama, byly její myšlenky vždy lepší, ó, nepoměrně lepší a podivuhodnější, než nejlepší okolí. A dnes ji, hle, ty vysoké šumící topoly překvapily svou krásou. A nyní přehlédla ještě jednou rozumně a chladně své poslední myšlenky. A život zazdál se jí těsným a bez radosti, jakoby ho byl někdo náhle rozčaroval. A všechny její sny jsou směšné, směšné a lživé! Dnes ve škole, jak to bylo ošklivé, směšné a odporné!

V hrdle jí ještě více tísnilo a do očí jí vstoupily slzy. A jakoby se probudila, šla rychle, téměř běžíc, k Fužinám.

Tam bylo ticho a osamělo. Voda mlýna šuměla u jezu a u těch velkých skal, které ležely

v řečišti. Nada zahrnula v pravo do parku. Zelený pažit ležel klidně v slunci, kolem stály tiše a vážně vysoké košaté stromy. Voda v rybníku, která stála čistá a nehybná mezi vodními travami, byla krystalná a tak podivně průzračná, že zelené řasy a pestré kamení na dně mělo zvlášť ostrou, jasnou a krásnou barvu.

Na konci parku, na konci veliké travnaté roviny, kde bylo viděti, že sem málokdy přijde lidská bytost, se Nada zastavila.

Rozhlédla se a usedla do stínu. Křovím, které vroubilo hustě široký, jako stůl rovný pažit, se svítila mělčina s kamením, poněkud dále zasvítila tu a tam zelenavá voda.

Nada usedla na zem a v tom okamžiku se křečovitě a vášnivě rozplakala. Bylo jí, jako by byla schovávala všechnu svou bolest pro toto místo, aby se tu v tom tichém a opuštěném kraji nad ní rozplakala. Tu, mezi zelení, pod chladnými stromy, před tím křovím, kterým nepohnul ani nejmenší vánek, se jí zmocnila celá hořkost a trpkost prvního, bolestného sklamaní. Slzy se vyřinuly jako neočekávaný příval, že měla ruce a obličej celé mokré. Plakala, hlasitě, vzdychajíc, beze strachu, že by ji někdo slyšel, úplně se podávajíc svému smutku.

Po dlouhém čase jí padly ruce do klína a unavena, trochu uklidněna po prvním silném výbuchu, zahleděla se do zeleně. Ale brzo se jí vyřinuly slze znovu, ještě palčivější, ještě hojnější, a plakala hlasitě, až se jí chvělo celé tělo.

Sama nevěděla, jak dlouho tak seděla a plakala, když se jí zazdalo, že slyší za sebou v trávě kroky. Polekána vyskočila. A opravdu někdo k ní spěchal. Byl to Gojko.

»Ó, jak jsem vás všude hledal! Jen když jsem vás našel. Ó Nado!« zavolal a vztáhl k ní ruce, jakoby ji chtěl objati.

»Odkud přicházíte? Jak jste sem přišel?« ptala se Nada v silných rozpacích.

»Ó, nehněvejte se! Miloš mi říkal, že jste šla sem. Jak jsem vás hledal po celém parku! Hledte, jsem zcela udýchaný a uhřátý!«

Stáli proti sobě a nevěděli co počítí. Nada měla stále ještě celý obličej uplakaný a vlhký, a bylo jí nepříjemno, že přišel.

»Vy jste plakala?« tázal se Gojko. »A proč?«

»Proč?« rozhořčila se. »K vůli vám. Oh, tak se stydím.«

A zase se jí vyřinuly z očí slzy. Gojko nevěděl, co má činit, ale bylo mu jí nesmírně líto a měl jí nevýslovně rád. Váhal ještě, potom však se osmělil a položil jí něžně ruku kolem ramen.

»Nado, neplačte! Uklidněte se!«

»O, vy nic nevíte!« vzdychala a skoro nevědouc, tiskla se k němu. »Dnes ve škole, oh, jak to bylo vše ošklivé! Vaše matka přišla na mne žalovat a plísnila mne, že je to skandál a hanba, že vás svádím!«

»Nado, ne, ne!« těšil jí jako dítě a hladil jí vlasy chvějící se rukou. Ale i jemu bylo těžko, že by se byl nejraději rozplakal. A tváře jej pálily hanbou, že pro něho musila vše to trpěti.

»Co pak já vás svádím?!« opakovala a vyvinula se mu z rukou. »Nechte mne, nechci vás! Já nikoho nesvádím!« opakovala hněvivě s jiskřícíma očima. »Jen to povězte doma!«

Svěsil ruce a v srdci mu vzkypěla ostrá nevole proti vlastní matce, jež mu připravila toto ponížení. Což to nebylo surové a odporné?! Lásky k Nadě byla tak krásná, a nyní se už neodvažoval mysliti, že ji miluje a že možno i ona jej miluje.

»Nepovídali vám doma ničeho? A vaše matka...?« tázala se Nada.

»Říkala mi vše.«

»Tedy i vy jste byl plísněn? I na vás křičela?«

»Také,« řekl tiše a zarděl se ještě více při vzpomínce na hlasitý a ponižující výstup, při kterém jej celá rodina zahrnovala výčitkami.

Nada se naň podívala bystře a pozorně. A náhle se jí zdál směšným a dětským.

»Proč se neučíte?« řekla rozzlobeně. »Což já jsem tím vinna?«

»Profesoři mne nemají rádi.«

»Nu, do toho mi nic není. Ale k nám už nechodte! Nechci, aby na mne chodili vaši do školy žalovat.«

»Ó, Nado, kdybyste věděla,« pravil zoufalý, že s ním jedná tak přísně.

»Nic nevím! Jen to vím, že je konec toho dětinství!« řekla Nada rozhodně. »Ah, když vy se ve škole neučíte, mám já za to trpět?!«

Stávala se stále rozlobenější na něho. Jak jej mohla milovati, když byl tak směšný. Jistě s ním jednají doma tak, jakoby chodil do obecné školy. A najednou se zdála sama sobě starší a moudřejší než on.

»Proč jste sem přišel? Jděte! Nechte mne! Hned!« rozkazovala.

»Nado«, prosil Gojko. »Proč jste taková? Já nejsem ničím vinen. Proč jste se tak změnila? Nado, vždyť musím stejně odjet z Lublaně. Už na druhý týden pojedou do nějakého štyrského gymnasia. A i o prázdninách tam zůstanu, protože budu na podzim dělati maturitu.«

Vzal ji za ruce a ona mu je všechna užaslá ponechala, aby políbil jednu po druhé.

»Vy odjedete — z Lublaně?«

»Ano, musím! Ale vidíte, Nado, vy se na mne už nehněváte? Máte mne ještě trochu ráda?«

Hleděl jí do očí že změkly a staly se laskavými.

»Nehněvám se,« zašeptala.

»Oh, Nado, vy ani netušíte, jak vás miluji,« řekl a chtěl jí políbiti.

»Ne, ne,« bránila se. »Nehněvám se, ale ta láska, ta nyní minula. Dnes ve škole...«

»Nemluvte o tom,« přerušil ji.

»Musím! Nezapověděli vám doma tu lásku? Řekněte ano, nebo ne.«

»Ano,« musil přisvědčiti Gojko.

»Vidíte, věděla jsem to,« řekla a odtáhla své ruce. Zase se jí zmocnil onen nepříjemný pocit, že je ta jejich láska sesměšněna.

»Smím vám psátí?« prosil Gojko.

»Ne, matka by mohla dostati psaní do rukou, a nechci, aby mne naši proto kárali.«

Utichli a zelený park kolem nich dýchal tiše a klidně.

»Nyní musíte jíti,« řekla konečně Nada.

Podivil se: »Což vás nesmím vyprovoditi? Přece nepůjdete sama domů?!«

»Sama jsem přišla, sama odejdu! Jděte! Co by si kdo pomyslíl, kdyby nás tu viděl!«

»Opravdu, musím jíti?«

»Ano, ano!« přisvědčila Nada netrpělivě.

»Uvidím vás někdy, když přijedu do Lublaně?«

»Ne! Nevyhledávejte mne! A k Milošovi přijďte, až já nebudu doma.«

»Budu všude na vás mysliti a nikdy na vás nezapomenu.«

Pokrčila rameny.

»A ani ruky mi nepodáte na rozloučenou?«

Podala mu ruku. Okamžik si pohleděli do očí, potom mu náhle Nada podala ještě jednou rty k políbení.

Přítiskl ji vroucně k sobě. Ale za okamžik se už vymkla z jeho objetí a odvrátila se. Přistoupila k blízkému křoví a hladila prsty tmavozelené listy.

»Nado!« zavolal na ni ještě jednou.

»S bohem!« zašeptala, ale neobrátila se k němu. Potom slyšela, jak se vzdaloval lehkými, tichými kroky po cestě. Od vody sem zavál krátký oddech větru a stromoví tiše zašeptalo.

Když se Nada obrátila, ležel před ní trávník zelený a prázdný, a stromy stály vážně kolem, jako by to bylo už dávno, co šel mimo ně mladý hoch. Objala plným pohledem trávník v opuštěném parku, zelený a klidný. A vzdychla. Její předešlý silný smutek zmizel a zůstal jen jakýsi nepříjemný pocit, půl smutek, půl posměch proto, co dnes zažila.

Sebrala klobouk, narovнала starostlivě poněkud zmačkané šaty, otřela si kapesníkem obličej. pečlivě, jako by se bála, aby jí nezůstala na obličeji nějaká stopa slzí. Sklonivši se, aby si srovnala lem sukně, zahlédla v trávě samotnou, pobledlou pomněnku, která stála v tom stále stinném koutě, slabá a skromná, jakoby ji tu byla příroda zapoměla ještě od jara. Nadu chorobná květinka zase rozněžněla, a utrhla ji starostlivými, pozornými prsty. Okamžik tak stála s pobledlou poměnkou v ruce, jakoby nevěděla, co s ní, potom ji rychle položila do malého noťsku, který vyňala z kapsy.

Ten nepatrný, sentimentální kvítek ji jedině dojal. Odešla volnými kroky, zamyšlena, jako pohroužena v nejasné, daleké obrazy, v neurčité city, které přicházeli sladké a trpké do jejího srdce, míjely, obnovovaly se, stále tytéž a přece nestejně, jako tok klidné, nezkalené vody ...

III.

Toho roku, když Gojko odejel, stonal Nadin otec celý podzim a zimu. Chodil stále ještě do

pisárny, ač slabý a chorý. Mluvil ještě méně než dříve a neměl jiné zábavy, než že někdy hrál s Nadou šachy. Ani Nada neměla jiné, a nyní, když věděla, že jí otec umírá, zdálo se jí vše malicherným a lehkomyšlným.

Na jaře, v době chladných, dubnových dešťů ulehl. Nada spěchala vždy se strachem ze školy domů. Věděla, že se blíží konec.

Jednou, když byli sami a Nada seděla na kraji jeho lože, vzal ji otec za ruku. Jeho rty se pohybovaly, chtěl něco říci. Ale pustil její ruku a obrátil se na stranu. Nada mu hladila vlasy. Dvě slzy se mu zvolna vkradly do očí a on přivřel řasy, jakoby se styděl plakati.

Nada mu políbila ruku.

Podíval se na ni a usmál se. Ten úsměv přelétl jeho obličejem jako lehký stín.

»Bud' dobrá, Nado, bud' vždycky dobrá!« zašeptal... A když přišla nedlouho na to které hosi dne ze školy, byl mrtev...

Toho dne, když otce pochovali, bylo Nadě, jakoby se za ní něco propadlo. Všechna ta krásná první mladost se propadla, všechny její sny, všechno ono snivé očekávání nějakého zvláštního velkého štěstí. Otec umřel a s ním umřelo vše, co bylo v jejím životě krásného. Věděla, že nyní před ní předstoupí matka a bude se ptáti: »Z čeho budeme živi? Otec nikdy nepočítal a z pense nemůžeme býti živi.« A bude plakati pro otce, který přece přinášel každého měsíce domů pen'ze, třeba byl nemocný a nepohodlný.

Hned, když otec zavřel oči, věděla Nada, že se celá rodina rozpadne. Nemohla si představit, že by měla zůstat doma u matky. To by byl strašný život. Bylo by plno hořkosti a výčitek. A potom na dně svého srdce vyčítala matce, že nebyla k otci dosti něžnou a pozornou a nemohla jí toho zapomenouti. Přemýšlela, jak by odešla k cizím lidem, kde by jedla chléb, který by si sama vydělala.

Uléhala spát dříve, než se vrátila matka, která se zdržovala u svých známých, které ji těšily a zasypávaly dobrými radami. I Miloš přišel a sedl si v prvním pokoji ke stolu. Slyšela, jak tiše plakal, a i jí zabolelo srdce ještě více. Bratr se jí zdál lepším a šlechetnějším, že jej bolest tak přemáhala. Býval stále veselý a téměř nikdy ho neviděla plakat. Čekal na matku. Nada, která se tvářila, jakoby spala, slyšela, jak jej matka těšila, aby se nic nestaral, že mu ještě pomůže, aby dostudoval.

»Nada půjde někam do obchodu, já budu něco šít a tak tě už vydržíme, než se sám něčím staneš,« řekla. »Nada je už veliká, ať něco vydělá! Na děvče jest dost vzdělaná. Otec ji rozmazlil, ať jen zkusí, co je pravý život.«

Miloš nějaký čas plakal, potom se také uklidnil a vypravoval jí, že si najde nějakou kondici, dokud bude v Lublani. Potom půjde do Vídně, protože tak malým úředníkem, jako je otec, nebude. To je jen strádání a žebračina! Matka přisvědčovala, nalila sobě a synovi trochu

vína a tak dělali ještě dlouho rozpočty pro budoucnost.

Nada vstala druhého dne časně. Byla už umyta a oblečena, když se matka probudila.

»Kam pak chceš?«

»Do kostela půjdu,« odtušila, jen aby se matka dále neptala.

Ale nešla do kostela.

Šla na hřbitov a zůstala tam téměř dvě hodiny. Přemýšlela mnoho.

»Ah,« myslila si, »jak jsem byla dětinská a pošetilá! Myslila jsem, že na mne bude život čekati jako na princeznu. Co si budu přát, se vyplní. Ale život se o mne nestaral. Ta první láska, o níž jsem myslela, že bude divem, že mne změní z nepatrné Popelky v královnu, ta láska byla jako pěna a dnes vím, že to vše bylo dětinství. Pohádka pro děti, kterou jsem si sama vymyslela. Život je pustý a tvrdý. Nyní vstupuji do něho znovu, ale dnes vím, že budu nucena rváti se s ním jako s nepřítelem. I otec se s ním rval, a ani on ho neskrotil. Život jej umačkal pod svýma nohama, zlomil jej v nejlepších letech, a on umřel bez štěstí v starostech a hořkosti. Mne snad čeká týž osud, ale cesta k tomu smutnému konci je ještě dlouhá. Je trnitá, ale já musím po ní jíti, protože by bylo marné se brániti.«

Odešla do města a vstoupila do první kanceláře pro služby.

Mají-li nějaké přiměřené místo, ale ne zde v Lublani. Čím dále, tím lépe.

»Má-li nějaké zkoušky?«

Zkoušek nemá, ale učila se trochu francouzsky, vlašsky a umí vše, co znají děvčata ze středních škol.

Ale řekli jí, že to nestačí, že je to velmi málo, že nemůže býti kontoiristkou, protože nezná vedení knih, vychovatelkou už vůbec ne, protože neumí hráti na klavír, a nemá žádných vysvědčení, ano, ani bonou by nemohla býti v nějaké lepší rodině, protože nemá kursu pro pěstounky.

Mohla by jíti k nějaké modistce, do obchodu, ale všude by se musila ještě učit. Hned se nedostane nikde místa, aby mohla býti živa.

Odešla jinam a tam jí řekli totéž. Že je to v začátku těžko, že by se snad něco vyskytlo, ale že by musila delší čas čekat.

Když přišla na ulici, zdržovala stěží pláč. Co si počne?! U matky nemůže býti, raději někam za služku. Jen pryč z domova — hned pryč — ještě dnes!

Vzpomněla si konečně na nějakého otcova přítele. Snad by ten ji mohl poraditi.

Šla k němu.

Bylo mu ji líto, když ji viděl tak smutnou. S počátku nevěděl, co by jí poradil. Neměl známých, neměl nikde žádného vlivu. Konečně si vzpomněl, že mu žena povídala o nějakém svém vzdáleném příbuzném na vesnici, který byl obchodníkem a poštmistrem. Měl děti a byl by rád dostal nějaké inteligentnější děvče, které by učilo děti předmětům z prvních tříd obecní školy, aby

je mohl později poslati do města, až trochu odrostou. Platu by sice nemohl dát, ale ta slečna by mohla u něho praktikovati na expeditorku a připraviti se k telegrafní zkoušce.

Odešel s Nadou k ženě a ta ihned psala svému příbuznému. Nada byla se vším spokojena. Kamkoli a za cokoli, jen aby nejedla zadarmo chléb, a nebyla u matky.

Matka nebyla spokojena.

»To je vděčnost,« řekla. Člověk ji vychová, a potom jde, na místo aby něco pomáhala.

Vyčítala Nadě každého dne a u sousedů si stěžovala, jak nevděčné a neupřímné jsou nyní děti.

Kteréhosi pustého, deštivého dne odjela Nada z Lublaně do nového života. Oči měla uplakané, nebylo v nich žádných snů...

IV.

Nada byla už téměř tři leta na vesnici a uplynulo půl druhého roku, co byla ustanovena za poštmistrovou v odlehlé horské obci. Bylo pusto v tom kraji. Jakoby se byl život zastavil a usnul v těch opuštěných, roztroušených vesnicích. Dny a měsíce plynuly stále stejné, klidné a nudné. V létě měla světlé batistové šaty, v zimě silné flanelové bluzy; v létě červené, vykrojené střevíčky, v zimě galoše — a to byl také jediný rozdíl. Z počátku brala si vždy klobouk a rukavice, když šla na svou obvyklou

odpolední procházku za vesnici, kolem hřbitova a zpět, nyní vzala šátek a rukavice nosila jen v zimě.

Vůbec sesedlačila.

Práce nebylo mnoho a z počátku mnoho čítala. Potom však neměla dosti knih, vypůjčiti si nebylo kde. Učitel byl předplacen na »Domovinu«, na »Národ« nebylo peněz; — měl šest dětí, samá drobotina. Jeho žena měla mnoho práce a starostí, a když přišla na poštu, jen naříkala Nadě, aby byla ráda, že není vdaná a nemá kříž s mužem a dětmi.

Farář byl předplacen na »Slovince« a »Domov a svět«, ale nečetl jich.

»Víte, platím na to, abych neměl příliš špatnou pověst u lublaňských pánů,« řekl jí jednou. »Jsem v této obci už pětatřicet let, proč bych četl. Nějaká dobrá kapka a občas nějaké kuře, to člověka ještě trochu potěší, jiného nic na tom světě nemáme. Víte, já vám řeknu, všechno je hloupé! Kdysi, ještě na gymnasiu, jsem se naučil francouzsky a rusky. A do těch hor jsem přivlékl s sebou plno takových knih. Desátý rok, tuším, jsem je všechny spálil! A teď, když si jen vzpomenu, jaký jsem byl před třiceti lety, víte, musím se smát. Ale byl jsem hlupák!«

Divný filosof byl ten farář. Někdy jej potkala Nada v polích a tu ji zastavil.

»Už jste se nabažila toho kraje?«

»Ne, ale stále tu nezůstanu.«

»To se rozumí, že zůstanete.«

»Ne, nezůstanu. Kdybych věděla, že tu musím stále zůstat, skočila bych raději do vody.«

»Oho, to nejde tak rychle! A potom konečně, kdo se vás bude ptát? Kdo přijde sem na hory, ten tu zůstane. Všechno je marné. Podívejte se na učitele,« ukázal na něj; bylo jej viděti na dvoře, vzadu za školou, štípati dříví. »Vidíte jej! Takhle před desíti lety, když sem přišel, jak byl panský! I cylindr nosil o velkých svátcích a ani se mu nezdálo, že tu zůstane. Zdálo se mu, jakoby přišel na letní byt. Máme tu znamenitý vzduch, zdravou vodu, byl nadšen. Představte si, docela nějaké apoštolství tu prováděl Staré analfabety získával pro čtení, dětem kupoval knihy, povídky, písničky. Ale přešlo ho to. Jak pak nel! Když jsem přišel já sem, myslil jsem si také: budeš přítelem lidu, budeš pracovat pro sedláky. Víte, vykládal jsem jim na kazatelně, aby otvírali okna, aby se koupali, myli, aby nesnědli hned na svatbě půl věna, aby se nepomlouvali, nebyli lakomí, aby se nesoudili, že je to bohu milejší než litanie, mše a procesí. Rady jsem jim dával, psaní jsem jim psal, semena doporučoval. Ale přešlo mne to! Důkladně přešlo. Řekli, že jsem antikrist, že musím býti blázen, že ani dávky nevybírám, tak jako jiní, a když člověk se nestará o sebe, jak může raditi jiným! — Jednou byly v obci neštovice. Je to nakažlivá nemoc, dejte pozor, nechodte do domů, kde jsou nemocní, říkal jsem. Oni však říkali, že je odvracím od dobrých skutků, že dělám neshody, že popichuji. Potom jsem se toho nabažil. Chtělo se

mi pryč, do příznivějších krajin, kde jsou rozumější lidé. Ale už mne to drželo. Byl jsem přikován a jako zakletý do toho kraje. Víte, v horách je nebezpečno. Sedíte-li jednou, jste přibita. Nikam už se nedostanete.«

Tak mluvil farář.

»A vůbec je to všechno jedno,« dodal, »jestli sedíte někde v takovém nějakém zákoutí jako my zde, nebo se tlučete někde mezi lidmi, kteří studovali latinské školy neb vyšší dívčí.«

S farářem si ještě tak někdy pohovořila, dvakrát, třikrát za měsíc. Byl duševně svěží a i jeho divná, pesimistická moudrost byla oduševnělá a zajímavá. Učitel byl mnohem nudnější, ubitý a zlomený. Šest dětí a malý plat, to podkope.

Byl málomluvný a mluvil s Nadou jen o počasí. Nejčastěji jej viděla na vrchu nad vesnicí, odkud byla daleká vyhlídka na zarostlé pahorky, po kterých se tísnily špinavé chalupy. Hleděl do dálky, bůh ví kam. Jeho oči hleděly stále do dálky, toužily někam, pryč z toho kraje a života, který byl pustý a smutný. A ještě nyní posílal stále neúnavně žádosti, aby jej přesadili do městečka nebo města, kamkoli: — mezi lidi, jak říkal. Školní inspektor se smál, když poslouchal při příležitosti inspekce jeho touhy a přání.

»Co s ním ve městě? Vždyť už ani státi neumí, sesedlačil.«

Jen jednou rozmlouval s Nadou.

Přišel se na poštu zeptat, přišla-li »Domo-
vina«. Psaní nedostával téměř nikdy. Ten den
bylo pro něj nějaké zásnubní oznámení.

»Má milá se vdala,« zasmál se jaksi divně
a řezavě.

Nada se na něho udiveně podívala.

»Má první láska,« řekl. »Sestra mého spolu-
žáka. Věřila byste? Nechtěla do těch hor a do
města jsem nemohl. Nechala mne, abych řekl.
Čekal jsem, potom jsem se ještě jednou zeptal,
je-li opravdu konec celé té — velké lásce, která
byla mezi námi. Ani mi neodpověděla! A druhý
rok jsem se oženil. Byla to dcera řezníka. Její
otec nosil havelok. Neměl peněz a odešel někam
do Dolní Krajiny a dcera mi zůstala. Přece však
ji mám rád, svou ženu, každý rok máme dítě.
Nejsou zvlášť hezké. Eh! Šťastný rodinný život:
Já štípám dříví, ona krmí dvě prasata, aby měla
sádlo a za jedno na boty a šaty. Moje první
láska uměla hráti na piano, citeru, vlašsky. Jak
jsme někdy zpívali! Moje žena nebyla vzdělána
— bohužel — a pro vlašské romance nemá
smyslu. Já už taky ne. Eh! Kde jsou ty časy!
Ale hezounká byla, to je pravda, má žena —
dnes jsme oba sestárlí a oškliví. Tak to je! Víte,
ta moje první láska má teď už také přes třicet,
ale je ještě stále krásná. Loni, když jsem byl
v Lublani, jsem ji přece ještě navštívil. Mrzelo
mne to pak, protože se styděla, že mne měla
kdysi ráda, mne, takového horáka!«

A zasmál se.

Ještě nikdy ho Nada neslyšela, že by byl mluvil tolik najednou.

»Měl jste ji velmi rád?« tázala se téměř mimovolně.

»Velice jsem ji měl rád, velice! Zvlášť když jsem přišel sem do těch hor, kde jsem celé měsíce nepromluvil se vzdělaným člověkem. Celé dny jsem na ni myslel, celé dny a celé noci. Eh! Tenkrát jsem měl měsíc strašně rád! Bledý měsíc, oh! Poetické večery, bílé noci a kmitající se hvězdy. Chodil jsem po lesích, na pahorek jsem chodil a díval se přes stráně, které jsou v měsíčním světle tak krásné, že člověka srdce bolí a je zároveň veselý a šťastný. A myslel jsem na ni. A ráno jsem se chodil dívat, jak vychází slunce — máme krásné východy slunce, slečno! Ale já se na ně už nechodím dívat, a večer už v devět spím. Někdy se stane, že se mi zdá něco krásného. Tehdy bylo vše krásné, v bdění i spaní jsem chodil v krásných snech«

Opřel se o okno a podíval se ven.

»Teď už není nic krásného. Ani to, co je opravdu krásné, není už krásné. Ten kraj, ty hory nemají pro mne už naprosto žádného kouzla, a všude je strašná pustota.«

»Nechala mne, má první láska. A snad to bylo tak dobře. Když si tak pomyslím, že by ona nosila těmi krásnými, bílými rukama, které uměly tak nebesky hráti, že by nosila nyní pomyje, jako má žena, nebo prala pleny už šestému dítěti, nebo šila mé cajkové kalhoty! Prosím vás, což by to nebyl hřích, přikovat ji k takovému

životu?! . . . Byla jste už někdy zamilována?«
otázal se Nady.

»Ano,« řekla překvapena.

»A jste ještě?«

»Ne. Už dlouho ne.«

»Konečně, to je všechno jedno. Zůstanete-li ještě nějaký čas v našem kraji, prorokuji vám, že si vezmete za muže vesnického krejčího, jen bude-li mlád a ne příliš ošklivý — nebo v nejlepším případě četníka, který pije ráno před kávou slivovici nebo jalovcovou, jehož největší duševní stravou je vídeňský »Weltblatt« a který bude na vás pyšný, že jste nosila celý svůj život klobouk a rukavice! Nic neříkejte! Za pár let byste si jej vzala. Člověku se zasteskne po někom, kdo by jej mohl mít rád. A když není výběru, pověsí se člověk na to, co má trochu romantických mašliček, a to je na udici dost. Jen to je to, že ty romantické mašličky se brzy rozpadnou, strašně brzy je jim konec; a pak jsou před vámi samé starosti pro celý život, starosti, prázdnota, opuštěnost a žádná naděje, žádný jasný cíl. Takový život, jako mám nyní já, který musím nyní domů opravovat zamazané sešity a dávat pozor na děti, protože žena půjde do sousední vesnice koupit pár mírek bramborů.«

Odešel a Nada viděla, jak sěhnutý, v starém odřeném kabátě, v hrubých selských botách zmizel rychlými kroky za sousedovou stodolou.

Ta příhoda ji zneklidnila na několik dní; stála každého večera dlouho ve své podkrovní

sedničce u okna a dívala se přes pahorky. Palčivá hořkost jí plnila srdce. Tak plynou nejlepší leta, plynou prázdňe, bez radosti, bez štěstí. Nepřinášejí ničeho, ač by měly přinášeti vonné růže, sluneční dny, bohaté události, šťastnou lásku.

Zastavil se ten život v horách, zlenivěl. Lidská duše utone v tom nudném klidu bez života, jako v hlubokých stojatých vodách. Touhy utichnou, sny se unaví. Den jako den, v zimě, v létě. Titíž lidé, táž slova každý den. Čeká se, čeká a nic nepříjde, nikdy nic nepříjde do těch odlehlých krajů. Nic se nezmýlí sem do těch krajů, kde žijí lidé sedmdesát, osmdesát let, aniž by zažili jediné události. A srdce se stává pustým. Není veselé, není smutné, němé je a tupé. Vše kolem hluché, nikde člověka. A vzkřikneš-li mezi ty lidi, neozve se nikdo. Jsou tvrdí a tupí.

Tak myslila Nada a chodila večer o devíti spat, protože nebylo nikoho, s kým by byla mohla mluvit, a samotné jí byla dlouhá chvíle. Ani se jí nikdy nic nezdálo. A také myšlenky přicházely zřídka. Někdy se jí zdálo, že spí s otevřenými očima. Zahleděla se do údolí a zmocnilo se jí sladké zapomnění, a když se probudila, bylo jí jakoby byla spala kdo ví jak dobře.

A stále nudněji jí bylo; ta sladká duševní lenivost, která dusila všechny city a ležela nad vším myšlením, jako těžká můra ji obklopovala, jako měkké ovzduší, které člověka stále více, ale nepozorovaně ničí. Učitel se po onom svém vy-

pravování dlouho neobjevil. A když přišel, byl v rozpacích. Začal obšírně o počasí, že bude pršet, když jsou v údolí mlhy. Potom řekl bez přechodu:

»Posledně jsem něco mluvil. Hlouposti! Nemyslete si, že v tom bylo něco rozumného nebo pravda! Jsem někdy takový, ale jinak, musím říci, jsem spokojený.«

Jeho obličej byl zase starý, bez duše a bez výrazu, jen na dně očí leželo ještě něco — vše to, co by byl tak rád přede všemi ukryl. I před sebou.

Jednou, kteréhosi dne, přijela poštou nějaká slečna. Jen dohazovači dobytka sem do hor přijeli někdy. Nebo staré ženy, které se vracely od doktora nebo od ženy pohodného, přijížděly poštou. A nyní přijela městsky oblečená slečna. Měla vlasy červené jako oheň, kudrnaté a bohaté, které se kupily vysoko nad bílým čelem. Byla velmi krásná, ač už ne v prvním květu. Bylo jí nějakých dvacetosm let.

Nada stála na prahu; čekala už téměř půl hodiny na pošťáka, jako každého dne. Nikdy nepřišel žádný cizinec, ale jí bylo každého dne, jakoby někdo musil přijít. Když viděla městský zimní klobouk, podivila se. Eh, snad nějaká kucharka, která je zde náhodou doma a nyní slouží v Terstu a jede navštívit příbuzné. Ale hned, jak spatřila obličej, viděla, že cizinka je inteligentní žena.

Když pošta zastavila, pristoupila cizí bledá slečna přímo k ní.

»Jsem vaše kolegyně, dole v Rokytné. Jsem tam teprve šest neděl, proto mne neznáte. Jmenuji se Jana Černá.«

Nada ji uvítala s radostí, a když dokončila v pisárně práci, odvedla ji nahoru do svého pokojíka, aby odložila plášť a upravila si vlasy. Byla trochu v rozpacích, protože ji nenavštívila ještě žádná kolegyně. A s touto si byly úplně cizí. Přece však měla radost a řekla jí to upřímným a teplým hlasem.

Jana ještě více zbledla. Potom se naklonila na stůl a vášnivě zaplakala.

Nada byla překvapena a v prvním okamžiku nevěděla, co počítí.

»Ale slečno, slečno Jano,« říkala a hladila ji po vlasech.

Po prvním výbuchu se Jana trochu uklidnila.

»Odpusťte, vím, že je to směšné. Ale nemohu si pomoci. A pak, abych vám řekla pravdu, přišla jsem k vám plakati. Už několik dní je mi strašně. Nemám nikoho, moji všichni umřeli a cizích jsem nehledala. Nemám žádné přítelkyně. Nepohřešovala jsem jich, ale dnes bych nemohla být sama.« —

A když Nada mlčela, pokračovala.

»Neznám vás a vy neznáte mne. Snad se vám to bude zdát směšným, budete si mysliti, že jsem hysterická. Nebyla jsem nikdy nervosní. Ale dnes je den mých narozenin a devět let, co se potloukám po těch pustých vesnických poštách. Do města se nemohu dostat, a pak myslím, že

by i to bylo jedno. Je mi tak souzeno. Jak dlouho jste tu vy?»

»Půl druhého roku.«

»Tak dlouho jsem já nebyla na jednom místě. Ani půl roku. Jsem už tím známa a někteří říkají, že nejsem při dobrém rozumu. Snad nejsem. Čekám na štěstí. Na lásku, která je nám, ženám, štěstím. A protože jí není, hledám ji všude. Rozumějte mi dobře! Mnoho mužů už hledalo mou náklonnost, ale já jsem nikoho nemilovala. Několikrát bych se byla už vdala, ale žítí s člověkem, který je vám cizí, je peklo. Přijdu do krajiny a myslím si: tu přijde k tobě štěstí, ale už první týden toužím jinam. Jsem bez klidu.«

Nada ji pozorovala udivenýma, velikýma, dětskýma očima. Cizinka ji vzala za ruku.

»Nechte mne, abych mluvila, tak dlouho jsem mlčela. Vy jste ještě mladá a nerozumíte mi. A potom máte takové klidné oči, ale já jsem žhavá. Mám v prsou něco, co se stále chvěje, co stále někam dychtí, stále po něčem touží, v něco doufá, chce, prosí. A nevím ani co. Snad lásku, zvláštní, velkou lásku, která snad na světě ani není.«

Vstala a chodila po pokoji.

»Přišla jsem sem k vám nahoru, protože doufám, že jste dobrá. Kdo je tak dlouho v těch krajích, tak sám, ten odvykl vysmívati se. Vidíte, když mi umřeli rodiče a když jsem šla do světa, měla jsem veselé oči a na rtech úsměv. Ah, věděla jsem, že najdu štěstí. Byla jsem tak jista vítězstvím, cíl mých nejasných přání byl tak

blízký, myslila jsem, že je vše připraveno, jen abych přistoupila a vzala, co je mé. Ale má cesta byla prázdná a nic krásného na mne nečekalo. A ani zlého a smutného. Nic. Nesvěsila jsem hlavy. Čekala jsem. A když jsem čekala nadarmo, začala jsem hledati. Do toho kraje a do onoho, stále jsem se stěhovala. Ale i to je marné. Dnes nejsem už inladá a jsem už unavena. A mám strach, že můj život bude prázdný, že všechna má očekávání, všechny mé naděje jsou jen klamná fata morgana. Proto jsem přišla dnes k vám, abych se vymluvila, abych si ulehčila.«

»Proč se trápím prázdným toužením? Proč neresignuji?!«

Zastavila se před zrcadlem.

»Vždyť jsem ještě krásná. Velice krásná jsem, mohu říci. V nějakém salonu bych vzbudila všeobecnou pozornost. Ale k čemu je všechna ta krása? Jen proto, aby zmizela, odkvetla, ni koho nerozveselila, neobšťastnila?! A pak, nejsem hloupá, v inteligentní společnosti bych byla duchauplná, uznaná a obdivovaná. Před kým se mám blýskat?! Před celníky, příručími z konsumu?!«

V Nadě doznívalo: »Pro koho jsem mladá, krásná, rozumná?!« Bylo jí, jakoby ji někdo byl probudil, jakoby zasvítíl světlý, nepříjemný, dotěrný jas před jejíma očima, zvyklými soumraku.

V srdci jí zabořilo a cítila, že už začala ten hořký a pustý život, o kterém jí povídalo to interesantní, vášnivé a krásné děvče. A naplnila ji žhavá touha po něčem krásném, po plném,

šťastném životě, po boji, událostech, po něčem — a byť to bylo i těžké, smutné a strašné.

»Jako utržená růže ve váse, tak jsem. Život na mne zapomněl a ten líný klid, v kterém jsem utonula, je jen ještě primitivní vegetování,« myslila si Nada.

Večer svitu měsíce chodila s cizinkou nad tichou vesnicí a dívaly se na temné lesy, které se zdvihaly na všech stranách. Zůstaly venku dlouho do noci.

»Nezůstávejte zde,« řekla Nadě »Je tu příliš klidno, člověk usne, sestárne na duši i na těle. Ztratí všechnu pružnost citění a myšlení, celou svěžest a sílu. A zvlášť vy. Už jste téměř zvykla. Ještě jeden rok a postačí vám, že jste najedená a oblečená a že spíte každý den deset hodin. Ani já nemám od života ničeho, ale nejsem klidná. Rebeluji, bouřím se proti svému nudnému osudu a i to je něco. Ty poctivé, primitivní dušičky mne litují, že jsem exaltovaná, přepjatá a kdo ví co ještě. Nejsem tak pohodlná jako ony, to je ten rozdíl. Dříve jsem znala víc svých kolegyň. A některé se mi líbily. Ty, které nebyly tak strašně pohodlné jako ostatní lidé. Jedna nosila mužské klobouky, vestu, mužské manšety a kouřila viržinky. Je to směšné, ale ona v tom nalézala uspokojení. Sport — ale jiní nemají ani toho! Jiná měla poměr s obyčejným Italiánem z cihelny. Chodil k ní každý večer, a když jej jednou dopadli, nastalo strašné pohoršení. Nezapírala ničeho. A byla mi opravdu milejší, než ta sladká děvčata, která číhají se svým pocukro-

vaným obličejem na to, aby si je vzal nějaký příteloustlý vdovec a jsou ještě šťastné! A ještě jednu jsem znala, která se utopila, protože ji milý nechal k vůli nějaké jiné bezzubé a bohaté dívce. Řekli, že se zbláznila. Když jsem ji hájila, odpověděli mi: Utopiti se! Jakoby nebylo dost mužských na světě a ona byla hezké děvče. Tak oni tomu rozumějí.«

Když Jana druhého dne ráno odešla, bylo Nadě, jakoby se byla rozloučila stará přítelkyně.

A zažádala ihned za přesazení do města nebo do nějakého jiného většího centra . . . Odvolávala se na otce, který byl poštovním úředníkem, odvolávala se na to, že je vzdělaná, že umí francouzsky . . . Sama se smála žádosti, ale pomohlo to. A s tím začal pro ni život, který byl velmi málo podobný horské idyle.

V.

Drahá Jano!

Pomysli si, jsem už tři neděle na Bledu! Ale jsem šťastna! Oddychla jsem si, když jsem dostala dekret sem. Neboť v Lublani mi bylo stále nesnesitelněji a zastesklo se mi téměř po té horské poušti, ze které jsem tak odvážně utekla. Víš přece, byla jsem u matky. Ne že bych se ještě tak vášnivě proti ní bouřila jako tenkrát při otcově smrti — ne, jsem mnohem klidnější než ona.

Ale to je také vše. Nějaké vnitřní sblížení mezi námi je nemožné. Myslím, že mne má docela i ráda — svým způsobem. Ale ten způsob není takový, aby vzbudil zase lásku. Její láska — je-li taková dosti animální přichylnost láskou — je tak tvrdá, vládychtivá a nesnášlivá, že je jhem a ne teplou, blaživou ochranou přede všemi těmi malichernostmi života, které člověka stále tak utlačují a týrají. Ano, matka mne měla nyní ráda, když jsem byla ty poslední měsíce v Lublani. Často mi vařila jídla, o kterých ví, že je ráda jím, ušila mi tři zástěry a napletla punčoch. Ano, a ráno mne nikdy nebudila před půl osmou, proto vím, že je to ode mne špatné a nevděčné, že cítím k ní ve svém srdci tak málo opravdové lásky a že i ta láska je více plodem povinnosti než květem pravého radostného citu. Nevím, proč tomu tak je. Ovšem, vina je na mně. Ona mne má ráda jak může. Ani její matka ji nemilovala jinak než ona nyní miluje mne. Nebyla vychovávána k jiné lásce, ale když je člověku dvacet let, tu se srdce už nevzbudí a nešíří, jestli bylo ubito nebo zůstalo pustým ode dávna, protože nemělo něhy a tepla. Vím to vše; jsem schopna rozuměti jí; mohla bych se k ní přiblížiti spíše než ona mně — ale pravděpodobně netoužím po tom tak intensivně, jak bych si měla přát. Její způsob citění mne odpuzuje; nebylo téměř hodiny, ve které bych nebyla cítila, že jsem úplně jiná, že mé nazírání a mé city jsou v odporu s jejími. Můžeš si představit, jak trapný je společný život dvou tak různých bytostí a jak sta-

rostlivě se musí skrývati myšlenky, aby nedošlo k trapným konfliktům a rozepřím. A přece i ona, má matka, potřebuje lásky. Je osamělá, protože ani bratr, ani já ji nemilujeme ani v našem, ani v jejím smyslu. V jejím smyslu bychom ji milovali, kdybychom byli takoví jako ona, kdybychom se řídili tím, co ona pokládá za správné, a toho nemůžeme. My dva bychom musili mysliti jejím mozkiem a cítiti jejím srdcem, a to je nemožné, protože i my dva jsme dvě bytosti pro sebe. My bychom se jí rádi přiblížili, ale ona se nám nechce přiblížiti ani o píd'. Odvolává se na svá práva jako matka; naším údělem je jen poslušnost. Ona tvrdí, že chce, abychom ji milovali, ale to není pravda ona chce, abychom ji poslouchali. My ji chceme milovati, ale protože ji bezpodmínečně a slepě neposloucháme, proto ji — dle jejího mínění — nemilujeme. A přece by tu byl možný kompromis, který by mohl uspokojiti přání jejího i našich srdcí — kdyby chtěla jen lásku. Tu bychom jí dávali radostně a oddaně; k oné slepé poslušnosti v myšlenkách a skutcích, jak ji matka chce a která není ničím jiným než duševním otroctvím — se nemůžeme a nechceme skloniti ani já, ani bratr.

Ale zase mluvím o věci, která Tě může zájímati nanejvýše theoreticky. Nu, musím Ti pověděti ještě nějakou svou lublaňskou epizodu, na kterou nejsem právě pyšná. Vtírá se mi vždy nějaký směšný a trapný pocit, kdykoli si vzpomenu na tu příhodu — která ovšem není tak

význačná, jak bys snad mohla souditi podle mých mystických slov.

Tedy zkrátka: Byla jsem v Lublani dva dny zamilována a to — představ si! — do člověka, kterého si vybrala má matka za svého budoucího zetě. Ta horská samota působila totiž tak příznivě na mou krásu, že si matka hned myslila — to mi později sama řekla, že bych se svým obličejem, svými očima a svými vlasy, které jsou ještě zlatší a bohatší než dříve — nemysli, že se chvám, cituji jen svou matku — že bych tedy summa summarum mohla zcela snadno dostati nějakého dvoj- nebo trojnásobného domácího, když už ne nějakého úctyhodného, ovšem trochu staršího úředníka se zlatým límcem a solidním pozadím tučné pense. Odpusť, prosím Tě, tu dlouhou periodu, ale pan Franci — jak něžné jméno, ne? — pan Franci, jediný, pětadvacetiletý (!), černo-vlasý a krásný syn trojnásobného domácího (tři poschodi!) rozhodně zaslouží, aby člověk přišel k vůli němu trochu z kontaktu.

Protože je opravdu hezký ten hoch! A kdyby nebyl tak strašně hloupý, byla bych dnes přešťastnou jeho snoubenkou.

Seznámili jsme se na »Rožniku« »náhodou«. On mne totiž viděl několikrát na ulici, zamiloval se, a korektní, jak je, přišel se zeptat mé matky, »nemá-li ničeho proti tomu, aby se mi dvořil a pokusil se získati — ovšem s nejsolidnějšími úmysly — mé srdce.« Matka jej znala, chodil někdy k jakési své staré tetě, která byla matčinou dávnou přítelkyní — tak v třetí, čtvrté řadě

jejích intimních. Matku ranila bezmála mrtvice radostí, ale hned si vzpomněla:

»A vaši rodiče?«

»Ó, matka mne má nekonečně ráda; mohu ji přivést nevěstu jakou chci, jen když je poctivá. A otec dělá, co řekne matka.«

Potom se umluvili, že se všichni uvidíme v neděli na »Rožniku«. Franci bude sám a matka jej pozve do naší společnosti, ovšem vše jako náhodou.

»Nada je tak romantická!« vzdychla matka, jak mi povídal Franci.

A v ustanovenou neděli jsme se skutečně sešli »romanticky« na »Rožniku«. Díval se na mne zamilovaně, a já tam v horách nebyla zvyklá na zamilované pohledy, jak víš. Líbilo se mi to. A zvlášť když má tak krásné oči. Dvořil se mi celou cestu a já jsem toho odpoledne ani nesporezovala, že je hloupý.

Potom chodil k nám. A jednou, když matka nebyla doma, mne políbil. Byl po čtvrté u nás. Opravdu, bojácný nebyl a kdyby nebyl měl tak krásných červených úst s bílými zuby, s černými kníry, byla bych celá rozhořčena jeho smělostí. Tak jsem mlčela a toho a druhého dne mne bolelo srdce zamilovaností.

Druhý den večer přišla ke mně matka, když jsem byla už v posteli, rovnala mi pod hlavou podušky a vypravovala mi celou tu historii s Francim.

»Dnes mi povídal, že ti koupí všechno, co budeš chtít. A ložnice bude mít zelené tapety a

zelené hedvábné záslony v oknech, zelené koberce a zelené přikrývky na postelích. Zelené je moderní a zdravé pro oči. Tvůj pokoj bude bledě-modrý s růžovými květy, jídelna červená s tmavým nábytkem. V jídelně budeš sedět za stolem v červeném aksamitu, ve svém pokoji budeš nosit dlouhé světlemodré a krémové župany, noční košile ti koupí všechny zelené. Zelené hedvábné! Pomysli si, to je štěstí!»

A matka vzhlédla vděčně ke stropu.

Nevím proč, ale to mne rozčarovalo. Všechny ty šaty, o kterých matka mluvila, mne rozzlobily, zvláště ta zelená ložnice.

»Co to mluvíš! Bůh ví, jestli si jej vůbec vezmu!« řekla jsem vzdorovitě.

Ale bývalo by lépe, kdybych byla mlčela. Spustil se na mne nekonečný příval dobrých naučení, dlouhých výkladů o zdravém rozumu, o vděčnosti dětí, o utrpení a sebezapření rodičů, o povinnostech dcery, o vzdorovitosti mladých děvčat, která by měla na holých kolenou děkovat bohu, že se na ně takový mladý, bohatý a krásný člověk vůbec podívá atd. atd. atd.

Druhý den mne z toho všeho bolela hlava a Franciho jsem už neměla tak ráda. Když přišel odpoledne pro mne, zdál se mi jeho obličej fatálně podobný těm ulízaným figurám z vosku, které mají friséři rozestavené ve svých oknech. Cestou do umělecké výstavy se mi zdálo, že je přece jen malého ducha, a ve výstavě jsem došla k přesvědčení, že je kompletní hlupák.

Protože jsem byla sama překvapena těmi neočekávanými resultáty svého pozorování, neodvozovala jsem z toho žádných důsledků, ale prodloužila jsem dobu té zvláštní zkoušky na tři dny. Každý druhý den jsem chtěla rozmlouvat o rozumných věcech, t. j. ne o mých očích, o fasóně jeho nových lakovaných bot, o nejnovějším střihu jarních svrchníků, o vtipech, které dělá jeho přítel oficír Běla, o tom, jak je bohatý, jak se učil francouzsky, jak v Paříži, kde byl se svým strýcem na světové výstavě, se všechny dámy po něm bláznily, o lublaňských slečnách, jak jej loví, aby si některou vzal, ale že si vezme právě naschvál mne, která ničeho nemám, a ač můj otec nebyl ani soudcem, ano, ani profesorem nebo něčím takovým. Ale o jiných, než o právě uvedených themech, nedovedl říci ani jediného rozumného slova. Má láska odplynula. Přece jsem mu dovolila třetího dne, aby mne zase políbil. Ale jeho ústa se mi zdála už ženskými, příliš měkkými a bezvýraznými a jeho polibek páchl pomádou. Řekla jsem mu to a také, že ho nemám ráda. Odešel uražen.

Druhého dne na mne žaloval mé matce. Bouřlivý a dramatický výstup s bohatým repertoirem výčitek, dobrých naučení, apelací na zdravý rozum atd. Ale když přišel Franci odpoledne na kávu a matka nás nechala samotné, abychom se smířili, řekla jsem mu, aby nebyl dotěrný a dal mi svatý pokoj. Odešel definitivně, ale ještě dříve řekl matce, že se vrátí hned, kdykoli si budu přát. Potom několik dní pláč, dobrá naučení atd.

Měla jsem starost, protože jsem neměla už doma žádného stání, jít pryč neměla jsem kam. Nu, na štěstí se do toho vpletly jazyky; některé baby matce namluvily, že matka Franciho řekla, že by proti mně osobně ničeho nenamítala, ale že nechce, aby se její syn pověsil na krk tchýni, která se jí docela nelíbí. To matku pálilo, urazila se a prohlásila: »aby si nemyslili, že bez nich nemůžeme být živi, a takového muže, jako je Franci, také ještě dostaneš, krásná jsi dost.«

Tak skončila ta epizoda s Francim.

A nyní jsem tu na Bledu! Je tu krásně. Ač ani zde mi nejsou příjemna ta mužská a ženská gigrlata, která tu chodí, mám přece příležitost seznámiti se s lidmi, jimž bych měla být takřka vděčnou za každou rozmluvu, kterou s nimi vedu. Tolik novému, krásnému a dobrému se od nich naučím. Několik slov a před tvou duší se odkryje zcela nový svět; nové myšlenky, které leží před tebou a neviděla jsi jich, tě zaujmou, a člověk cítí, jak se obohacuje a prohlubuje.

Psala jsem Ti důkladně o všem, a Ty nebuď příliš melancholickou, choď do přírody a nerozmýšlej tolik!

Ze srdce Tě pozdravuje

Tvoje Nada.

Drahá Jano!

Psala jsem Ti posledně o onom právníkovi, který je tu v okolí domovem, o Toníkovi Korošci. Psala jsem Ti o rozhovorech, o přátelství, které

se mezi námi vyvinulo. Nepoznala jsem ještě takového člověka. Nemohu si o něm nic nepěkného mysliti, nic nepoctivého. Tak se mi zdá čistý jako křišťál; pohledím mu do očí a tam vidím vše, jak je dobrý a ušlechtilý. Ten jeho klidný způsob rozmluvy vzbuzuje ve mně neomezenou důvěru a myslím, že bych mu mohla pověděti vše, největší tajnosti a nejtěžší hříchy, kdybych je měla, a všemu by rozuměl. Vypravovala jsem mu o svém otci, o matce, o bratrovi, o sobě, o tom životě v horách a o Tobě. A všemu rozuměl a vždy řekl vhodné slovo. Jakoby znal každou mou myšlenku a všechny mé city, a mluvil o všech těch, o kterých jsem mu vypravovala, jakoby je už dlouho znal. A nikoho neodsuzuje, o každém ví, proč je takový. Není slaboch a nepoctivost je i u něho nepoctivostí. Ale zdá se mi, že vidí hlouběji, že vidí všechny popudy k různým jednáním, že vidí srdce i duši lidí, vše to, co je skryto, dobré i zlé, i o čem se nikdy nemluví, protože člověk sám si to jen zpola uvědomí. A proto jsou jeho slova tak teplá a měkká. A když mluví o zlých, ošklivých a podlých věcech, i tehdy jakoby svítila na dně jeho duše ona jeho dobrota a ušlechtilost, která není naučená, nýbrž sama ze sebe, o které snad ani sám neví, jak je krásná a bohatá. Byl by dobrý i kdyby mu nikdo neřekl, co je dobro a co je zlo — je dobrý sám sebou, bez práce a přemáhání se.

Má krásnou duši. Chtěla bych, abys mne slyšela, jak říkám ta slova. Někdy, když jsem

úplně sama, je vyřknu a můj hlas je zbožný a pokorný.

Je krásno mysliti na někoho, protože mé srdce stává se dobrým a měkkým jako jeho. A tak se mi zdá, že, na kohokoliv se podívám, každému něco dám, protože není nikoho, komu bych nepřála mnoho krásného, štěstí. Takový je on, proto i já jsem taková.

Jsem šťastna, protože mne miluje! Divím se někdy, jak je mé štěstí tiché; není v něm nic jásavého a hlasitého, je klidné a tiché. Jako z měsíčního světla je mé štěstí.

Podiv se, jak píši: miluje mne! Jakoby to bylo už od dávné doby, že musí tak býti: miluje mne!

Toník je domovem zde, kde je vše tak krásné . . .

Zdá se mi někdy, že jeho oči jsou proto tak čisté, tiché, hluboké a krásné, že hleděly každý den, tolik set dní na tu krásu kolem. I jiní jsou zde domovem, ale jejich oči se dívají kolem uvykle a nasyceně, krása kolem nich se neobnovuje, nepřerozuje se každý okamžik, kdykoliv se jí dotkne zrak.

Ukazoval mi ty kraje jako ukazuje v starých povídkách král v devátém království svou zemi cizí královně, která jej přišla navštívit. Ty tři měsíce, co jsem tu, se mi zdá, že žiji v zemi zvláštní krásy. — A od té doby, co jej znám, množí se krásy před mýma očima. Cokoli je tu krásného, neprožívám jednou, v jedné podobě, stokrát vše prožívám. Při prvním východu slunce

a večer za soumraku, v poledne a půlnoci, při slunci, v dešti, v mlze, pod oblačným nebem, při každém západu slunce, vždy se vše mění v krásných variacích, jako symfonie barev a jasu.

To jezero je jako perla a když se na ně podívám, zdá se mi, jakoby se mé oči koupaly v kráse, jakoby se šířily, aby se napily lesku a hloubky. — »Slečno Nado« — říkají mi někdy moji známí — »vaše oči jsou stále krásnější a svěžejší.« — A já jim odpovídám: »Každý den je koupám v jezeru, jaký div.«

Ale ze všeho, co je tu krásné a podivuhodné, nejkrásnější a nejpodivuhodnější je Vintgar.¹⁾ Toník má sestru, která má učitele. Nyní jsou tu oba na prázdninách. Nějaký profesor z Prahy s dcerou a jakýsi polský student z Krakova chodí s námi. Téměř každého dne jdeme s tou společností do Vintgaru. Buď ráno před východem slunce, na večer nebo i odpoledne, když mám čas. Byla jsem tam už v mlze a v bouři. Časné ráno byly všechny rokliny plny bílých par husté mlhy. Když jsme se vraceli, svítilo slunce a mlha ve Vintgaru se perleťově třpytila. Byla celá stříbrná a tam, kde bylo za ní slunce, byla temně zlatá a po kraji fialová. Ještě nikdy jsem neviděla takové mlhy. Jakoby se stříbrný prach zdvihal a padal a měnil se ve slunci.

Ale v bouři byl Vintgar strašný. Roklina ztemní a ve skalách zahučí dlouhá a strašná ozvěna hromu, vodopády zašumí hlasitěji a zelené

¹⁾ Roklina v horách u Bledu,

hlubiny zčernají. Všechny ty roztrhané, divoké a temné stěny vykřiknou, vysoko nad Tebou a přikře pod nebem zakolísají se stromy, všechno praská a víchřívá v propasti tisícerými divokými hlasy. Stáli jsme pod stěnou s bledými obličejí a široce otevřenýma očima. Drželi jsme se za ruce a srdce se nám chvěla hrůzou a údivem. Vraceli jsme se mlčky a nikdo z nás se ani nezasmál, když jsme seděli toho večera v zasklené verandě těsně u jezera, kde bydlil český profesor se svou dcerou.

Říkají, že je Vintgar půl hodiny dlouhý, ale mně se vždy zdá bezměrným. Při každém kroku se Ti zastaví noha, zahledíš se do temnězelené, hluboké vody, široce rozlité od stěny ke stěně, která se zdvihá kolmo do výše. Vidiš jen malý kus nebe, po kterém letí oblaka jako ohromní bílí ptáci. Jdeš po stále mokřích, černých prknech, která visí nad hučícími vodopády. Zběsile se žene voda přes skály a tam u záhybu se zastaví v mlčící tůň, stříbrně se třpytí ryby v hloubce.

Teprve několik let chodí lidé po visacích mostech podle skalních stěn nad vodopády a hrozivými víry. Panenský je ten kraj, nedotknutý. A podivně krásná je myšlenka, že ještě před nedávným časem nikdo neznesvětil tajemství té dlouhé, mohutné rokliny. Nějaký odvážný pastýř se díval přes zábradlí dolů a padl střemhlav do pěnící se vody. Vzkřikl, stěny odpověděly a zase umlkly. Století a tisíceletí šla mimo, ale rokle

ležela osamělá, vábící, jako tajuplně krásné a strašné tajemství.

Před čtrnácti dny jsme byli zase ve Vintgaru. Celá naše společnost v jedenáct hodin v noci. Měsíc stál uprostřed nebe a svítil do rokliny, která byla v měsíčním světle ještě tajemnější. Jakobychom byli vstoupili do jiného světa, krásnějšího než náš, mohutnějšího a zároveň lepšího, tiššího. Vodopády šuměly v každém průsmyku a stoleté rozervané skály odpovídaly zdoluhavě, zamyšleně. V průsmycích to šumělo vodou a přece jsme všichni cítili, že mlčí oním svým věčným a nepřetržitým mlčením, které neodpovídá na pochyby lidských duší. V měkkém, vlažném vzduchu se chvělo měsíční světlo, dýchali jsme tiše jako děti, když sní o krajích, o kterých jim vybájila babička podivné věci.

Ani jsem nevěděla, že stojíme s Toníkem sami pod skálou, dole se nesla řeka královsky a pyšně v hlubinách. A tu mne vzal za ruku a políbil ji.

»Miluji vás,« řekl.

Klidná a tichá slast se mi rozlila duší. Nikdy jsem na to nemyslila, na lásku mezi námi. Bylo mi dobře a krásně v jeho blízkosti, jako u bratra. Ale na lásku jsem nemyslila. A nyní mi řekl, že mne miluje! Vzhledla jsem na jeho obličej, který byl osvětlen měsíčním světlem a zdál se mi nevýslovně ušlechtilým a dobrým. Mimovolně jsem mu podala obě ruce.

»Vy jste tak šlechetný,« řekla jsem, protože jsem to tak jasně a silně zacítila, když se jeho

pohled ponořil do mých očí. Někde stály kolem strmé, vysoké stěny a oddělovaly nás od celého světa. Políbil mne na oči.

»Ty mé dítě!« řekl mi a já jsem se cítila malou, dětskou a důvěřivou. Šli jsme za ostatními.

A od té doby se mi zdá, že jsem jiná, měkká a dobrá. Jakoby byl otevřen, co měkkého a dobrého bylo skryto v mém srdci. A tak klidná jsem, nic mne nemate, nebolí, nic hlasitého není v mém srdci. Jakobych stála v měsíčním světle, které dělá člověka tak snivým a měkkým.

Je to štěstí, Ty, která je tolik hledáš? Je to štěstí?

Já vím, Tvé vlasy jsou jako oheň a Ty si nepřiješ klidu.

Líbám Tě!

Nada.

Drahá Jano!

Moji poštmistrovou navštívila nějaká vzdálená příbuzná, která je také expeditorkou. Slouží už skoro dvacet let v Přímoří. Stará, odkvetlá slečna, malicherná, ale dobrého srdce. Vzala si tříměsíční dovolenou, kterou hodlá prožít zde u nás. Je neurasthenická a má špatné plíce. Má poštmistrová myslí, že má souchotiny. Chudák, mně je jí líto. Zkostnatěla nějak — i duševně — za všechna ta leta, co žila tam po malých, zapomenutých vesnicích a městečkách. Žádná společnost, žádné sourodné duše, k četbě starý

německý román. Myslím, že tuší něco o mně a Toníkovi. — »Muži mají špatné srdce« — řekla mi. — »Budou říkati nejsladší slova a v pravdě je jim vše znamenitým vtipem, budou se smíchem glosovati vaši lásku, až přijdou poprvé do hostince mezi přátele.«

»Nejsou všichni stejní,« řekla jsem.

»Nejsou, vím. Ale člověk věří nejvíce těm, kteří to myslí nejméně poctivě a vážně. Měla jsem si vzít kdysi v mládí bratrance. Je dnes zemským poslancem a váženým mužem. Nevzpírala jsem se, a u nás už připravovali výbavu. Ale přišel nějaký student, mluvil medově a bratranec mi už nebyl nic milý. Nu, ale jaký student! Právě za jedny prázdniny měl mé lásky dost. Za dva měsíce mi psal, že má jinou, Ví deňáčku, která je rozumnější než já. Pak jsem šla k poště.«

Takový je její román. Banální až hrůza, ale resultát jako vždy: pustý, prázdný, takový nekonečný život . . .

Ale je to směšné, že Ti to říkám, když Ti a konečně ani mně do toho nic není. Hlavně slečna Cili je hodná a ráda za mne na poště něco udělá. Maličkosti. Nevyužítuji ji.

Tedy v úterý jsem byla u Sávice s »naší« společností: Toník, jeho sestra a švagr, ten český profesor, jeho dcera a já. Vzali jsme si povoz, znáš přece ty povozy s mnoha sedadly, které jsou tak zařízené pro výlety.

V jednu s půlnoci jsme vyjeli z Bledu. To je romantické a pak, Ty víš, že mám zodpověd-

nost za poštu a ač je slečna Cili dobrá a svědomitá, nejsem přece bez starosti. Chtěla jsem se co nejdříve vrátiti. Byl ranní měsíc. Víš, zase zcela jinak než večer. Vše je mokré rosou, chladné, zahalené řídkou mlhou a svěží, odpočínuté. Hory jsou tak divně zamlklé, vážnější, přísnější než ve dne. Ještě vyšší stojí kolem, nepřívětivé a nepřístupné. V řečišti šumí řeka se zdvojenou silou, cesta je pustá, podivně bílá v měsíčním světle. A vesnice jsou tiché. Toník a jeho švakr, učitel, zazpívali jakousi starou národní píseň, které jsem nikdy neslyšela. Jednotvárná, táhlá píseň s nesčetnými slokami. Zamyslíla jsem se, sama nevím kam; nesledovala jsem slov, jen melodie mi zněla v uších. Potom jsme zpívaly také my, Toníkova sestra a já. Zpívali jsme všichni čtyři samé národní písně, na které jsme si vzpomněli. Dívali jsme se do jasné noci, jak se voda v řečišti zablýskla v měsíci, jak se otevřela roklna a zase zavřela, jak se hory šinuly zvolna mimo nás a měnily. Neumlouvali jsme se. Někdo začal a už jsme si všichni vzpomněli na tu píseň a zpívali jsme. Onen šedý pán z Prahy nás poslouchal se skloněnou hlavou, téměř zbožně; dcera se dívala na měsíc, proti kterému jsme jeli. Její plné, kulaté líce bylo zcela změněno, měkké a snivé, oči široce otevřené.

Noc bledla a stále řídčeji se ozývaly naše hlasy. Písně už nepřicházely tak snadno a nevolány; utichli jsme. Profesor se na nás mlčky díval. Zdenka, jeho dcera, se dívala nepohnutě

na měsíc. Dlouho jsme mlčeli. Pak zazpíval ohebný a měkký hlas. Tiše, polohlasitě. Ztrácel se v rachotu vozu a klapání podkov koňů, slyšeli jsme ho jako sladký, dojemný ohlas. Zdenka zpívala písně své domoviny, zcela prosté písně, kterým ji naučila její matka. Profesor sklonil hlavu do dlaní. Nač myslil? Nepozdvihl hlavy celý čas, co zpívala jeho dcera. — My jsme ani nezašeptali a ani jsme se na sebe nepodívali. Slunce ještě nevyšlo, když jsme byli u Bochinského jezera. Průzračná mlha, lehká jako dech, ležela nad ním. Hluboce se dotklo mé duše to jezero. Bylo opuštěné, zamyšlené a temné, panenské, ještě neposkvrněné lidmi. Několik vill u břehu, pak samota. Vystoupili jsme z vozu a šli pěšky k Sávicí. Krásně je jíti ráno lesem. Pavučiny, upředené v křovích a kapradinách, jsou napity rosou, těžké jako utkané ze stříbrných nití. Se strany je slyšeti plýskání jezera, jež se svítí skrze stromy jako tmavý diamant.

Toník se na mne podívá: »Líbí se vám tu?«

»Krásně je tu,« vydechnu tiše.

Na Bledu je vše jasné, usměvavé; jezero takové jasné, veselé, radostné; krásná idyla. Bochinské jezero je vážnější. Člověk je tichý a soustředěný, když se na ně podívá.

Šli jsme cestami, potom bližšími cestičkami po samých lukách, zbělených rosou. Kudy jsme šli, zůstala za námi tmavá zelená stopa. Potom přes polorozpadlý most u Sávice, která se pod ním zastavuje v hluboké tůni, průzračné jako křišťál, světl zelené jako v duze.

Uprostřed mostu byla zpráchnivělá a vypadlá prkna. Šli jsme po trámech u kraje. A i to bylo krásné, že byl most starý a ztrouchnivělý.

Voda se žene divoce podle skal celá bílá, zpěňená. Potom se pozastaví v malá jezera, která jsou zelená ve všech nuancích. Podivně zelená, že se oči nemohou dosti nahleděti.

Toník vykládal a ukazoval profesorovi, ostatní mlčeli. Toník krásně mluví, když popisuje své kraje. Slova jako perly; zkrásní vše, kam je položí. A všude a pro vše najde pravý výraz, který se ovine kolem všeho jako jemný rám kolem obrazu, aby více zazářil ve své kráse.

V malém údolí, kde je voda mělká, široce rozlitá, jsme se zastavili. Já a Zdenka jsme se umyly v chladné vodě, která je čistá a pěnicí jako šampaňské. Celou mne osvěžila a posílila. A kdybych byla sama, byla bych se koupala v tom bílém, kamenitém kotli pod skálou.

Potom jsme šli po břehu druh za druhem. Já byla poslední, Toník přede mnou. Když ostatní zmizeli za záhybem, obrátil se ke mně:

»Nado, máte mne ráda?«

»Mám,« řekla jsem vážně.

»Ještě nikdy jsem tak hluboce necítil, jak jste mi drahá, jak bych byl nešťastný, kdybyste mne nemilovala,« řekl a jeho hlas byl podivně měkký a chvějný.

»Mám vás ráda,« opakovala jsem a podala jsem mu obě ruce. Stiskl je.

»Věřím,« řekl a šel napřed.

Já jsem však jaksi sesmutněla.

Jak jsem klidná, — ulekla jsem se. — Nemiluji ho dosti! Zaslouží, abych jej více milovala.

Jen na okamžik jsem si to myslila a skoro hlasitě jsem opakovala: »Miluji vás! Miluji!«

Ale bylo to tušení? Slunce už vzešlo, když jsme přišli k prameni. Vyjdeš za stěnu u vodopád je před tebou. Vysoká stěna, hladká jako zeď. Žádných puklin, jen náhle vyrazí ze středu voda, celá bílá, pěnící se, padající v těžkých massách, roztříšťujících se v miliardy kapek, které tě posypou jako stříbrný prach. Duha nad duhou visí ve vzduchu, dole u skály tleská tmavozelená voda a přelévá se u zelených skal, porostlých mechem.

»A ... Savice, dcera královská ...«

Zašuměla mi v duši ta pyšná slova.

A v tom okamžiku je řekl Toník hlasitě. — »Dcera královská!« zvolal opojen a pohnut, a ukázal na pramen.

Všichni jsme to cítili.

Skočila jsem na skálu, která vyčnívá z vody na prah vodopádu. Shora hřměly před mýma očima vody ve věčném, nevysýchavém toku. Byla bych se jich mohla téměř dotknouti rukou. Volali na mne. Ohlédla jsem se udiveně. Odešli nazpět, na terasu, aby se nesmočili. Zavrtěla jsem hlavou a zůstala jsem na skále. A ten krásný stříbrný déšť mě obklopoval jako oblak. Cítila jsem, jak se mi zatížily vlasy a spadly dolů. Klobouk jsem držela v ruce.

Kolem mne hřmělo, stříbrné, pěnicí se a třpytné vody neustále padaly a rozbíjely se. Celý svět mi zmizel, byla jsem v divném kraji, který není na zemi.

Všechny svaly mi změkly a málem bych se byla shroutila. Tehdy mne někdo přitáhl k sobě a když jsem se obrátila, vykřikla jsem překvapením, strachem — čím?

Gojko! — Stál na písčité stezce, která je vytesána do skály pod pramenem, a držel mne v rukách.

»Nado, Nado!« Slyšela jsem jeho hlas a přivřela jsem oči — tak mi bylo krásně, tak blaze.

Za námi volali ostatní. Zarazila jsem se. Vyvinula jsem se Gojkovi z rukou. Cítila jsem, jak mně všechna krev hnala k srdci.

»Jste smrtelně bleďá,« řekl Gojko a díval se na mne se svěšenýma rukama. Potom náhle zčervenal, naklonil se zcela blízko k mému obličej, až se mne jeho rty téměř dotekly.

»Nado! Vy, Nado! Můj bože!«

Slova i jeho hlas mne zapálily v srdci, jako živý oheň. Byla jsem všechna spletena.

Nějaká dáma mne vzala pod ramena. »Jen rychle pryč. Ubohé dítě, jaké neštěstí se mohlo stát! Že vás nechali tak samotnou, když člověk může dostat tak snadno závrať z toho šumění.«

Vlekla mne s sebou a tu už stála Toníkova sestra, Toník a všichni ostatní. Všichni byli bledí a zděšení. Zdenka mne objala. A tu jsem se rozplakala.

Dovedli mne na verandu. Ona dáma mi vnu-tila nějaké kapky a někdo mi třel obličej.

»Ano, mnoho nescházelo!« řekla ona cizí dáma.

»Jak se zapotácela! V tu chvíli by byla ve vodě, kdyby byl nepřiskočil Gojko. Nikdo by ji byl už nezachránil. Bylo by jí to pohltilo! ... Já jsem totiž Rekarova z Lublaně. Máme tu villu u jezera. Gojko je můj synovec ...

»Známe se se slečnou už z Lublaně,« přerušil Gojko svoji hovornou tetu a podal mi ruku. A zase se zapomněl a řekl bez formálnosti: »Kdybyste byla padla do vodopádu, byl bych skočil za vámi, Nado!«

Ostatní se představovali.

Já jsem se trochu uklidnila.

»Jak byste byl skočil, pane Zemlane, vždyť jste nevěděl, že jsem to já!« Zasmála jsem se nenuceně.

»Věděl jsem Nado. Na světě není takových vlasů, jako vy máte.«

Jakoby mne zahaloval žhavým pláštěm, tak ve mně zahořelo.

Toník přistoupil ke mně a mně se zachvěla kolena v divné hrůze.

»To je pan Gojko Zemlan,« řekla jsem těžce.

Pohlédli na sebe. Toník se usmál. Netušil ničeho, co se stalo právě mezi mnou a Gojkem. Viděla jsem na jeho očích, že si vzpomněl, co jsem mu vypravovala o Gojkovi, své první lásce. »První dětská láska,« opakoval si Toník v mysli,

a proto se usmál tak laskavě, jako se usmějeme nevinným hráem nedospělého děvčete.

Ale Gojko pochopil vše. Podíval se na mne, podíval se na Toníka a jeho čelo se na okamžik zachmuřilo. Vzpřímil se a jeho oči stvrdly jako z kamene.

Mně bylo, jakoby mi byl zabodl do srdce nůž. Zbledla jsem zase. Nejraději bych byla zůstala sama, aby živý člověk neviděl, jak mi je těžko.

Gojko se obrátil a mluvil s tetou i s českým profesorem, ale nevím o čem. Toník mi tajně pohladil ruku, něžně, jakoby ji políbil. Tolik tepla a dobroty bylo v tom něžném doteku, že mi ho bylo líto.

»Vždyť tě už nemám ráda,« byla bych nejraději vzkřikla. »A bůh ví, měla-li jsem tě kdy...«

Ale on nevěděl ničeho a jeho oči byly dobré a jasné.

Abych nemusila mluvit, — každé slovo mi bylo trapné, protože jsem se musila přetvařovati — řekla jsem, že mne bolí hlava.

Paní Rekarova nás pozvala k sobě do villy na snídani. Líbil se jí zvlášť náš český profesor a jeho dcera. Češi ji byli vůbec sympatičtí, jak tvrdila.

Ve ville mne odvedla do svého pokoje a přikázala mi, abych si lehla na otoman. Dala mi různé prášky a natřela mi kapkami čelo a spánky. Málem bych se byla smála její starostlivosti!

Když jsem byla sama, pokoušela jsem se přemýšlet, co se vůbec se mnou stalo. Gojka

jsem neviděla šest let. Od svého šestnáctého roku. Nezměnil se mnoho. Tytéž oči, tytéž tahy, jen mužnější a výraznější. Má vous na bradě. Vyrostl jaksi, dostal širší ramena, je hezčí a imposantnější.

Šest let jsem na něho nemyslela, a jistě ani on na mne ne. A přece v tom jediném okamžiku se ta leta ztratila, a stáli jsme proti sobě, jakobychom se byli nikdy nerozešli. Jediný rozdíl, že nejsme už dětmi, že jsme oba rozumnými dospělými lidmi.

Nevím ničeho o něm, jak přežil těch šest let, a možno, že je duševně zcela jiným, než bych si myslela a přála. A přece mé srdce se na to neptá. — Ptá se jeho? — Jeho hlas, jeho pohled, — vše mi řeklo v prvý okamžik — že mne miluje, že mne opět miluje. A při té myšlence, že mne miluje, byla bych jásala štěstím. Myslela jsem jen na to, — že mne miluje; a když přišli pro mne, divila jsem se, když tvrdili, že jsem spala půldruhé hodiny.

Paní Rekarova dala připravit celých hody, ač bylo sotva deset hodin dopoledne. Já byla živá a veselá; — chtěla jsem býti krásná a duchaplná. Všichni se podívovali mé svěžesti. Toník se na mne díval očima plnými blažené lásky. A já ho za to téměř nenáviděla... Gojko viděl jeho pohledy a smál se ironicky. Ale když se setkal jeho zrak s mým, zarděli jsme se oba.

Když jsme odcházeli, stiskl mi Gojko ruku tak vášnivě, že bych byla vykřikla bolestí a

šťěstím. A v jeho černých, vřelých, planoucích očích jsem četla jasně: »Miluji tě, přese všel«

Dnes je sobota a cítím stále ještě stisk jeho ruky, pohled jeho očí, jeho dech, jeho hlas.

Co z toho bude?! — nevím.

Toník přichází jako obyčejně. Vymlouvám se, že jsem nemocna, že mne bolí hlava, jen abych nemusila býti v té společnosti, kde je on. A nemám odvahy, abych mu řekla celou pravdu. Porozumí mi?! Ani já sama sobě nerozumím!

Možno, že je to vše sen, který zmizí. Gojko nepřijde za mnou, je příliš pyšný, aby něco k vůli sobě — ničil.

Snad na vše zapomenu, snad to mine jako bouře a pak bude tím lepší, klidnější den.

Toník mne vážně miluje, jeho láska je ne-sobecká a ušlechtilá.

Ale já, já ho nemiluji!

Bojím se býti s ním sama, aby mne nevzal za ruku a nepolíbil ji.

»Vy jste nemocna Nado! Co je s vámi! Polekala a nachladla jste se u Sávice. Šetřte se!« — řekl mi včera večer a pozdvihl lehce mou hlavu, aby mne políbil.

»Ne! Dnes, prosím, ne!« — zakoktala jsem a on odstoupil udiven. Je smuten, ale netuší ničeho. Jak by tušil?!

Porad' mi! Řekni mi, je to láska? Ten oheň, ten krásný a strašný cit, který mne ničí a blaží zároveň.

Prosím Tě, pomoz mi a porad'!

Pozdravuje Tě a líbá Tvoje

Nada.

VI.

Žádné odpovědi nedostala Nada od Jany. Bylo jí to ostatně skoro všechno jedno. Psala ta psaní jako se píše denník, který nepíšeme pro přátely a jiné lidi, ale sami pro sebe. Nada psala ta psaní, aby se vyjasnilo v jejím srdci a v její duši. Přemýšlela mnoho o sobě, o tom divném převratu svých vlastních citů, aniž by byla našla dostatečného objasnění.

Toník něco tušil. Nechával ji více samotnu, a netrápil ji otázkami. Čekal, že mu sama poví, co se v ní děje. Čítal mnoho už ode dávna, a zvláště ruští spisovatelé měli velký vliv na jeho vývoj. Tiché nadšení pro nějaké apoštolství, které jej někde v budoucnosti čeká, plnilo jeho bytost a dělalo jej měkčím a lepším. Neustanovil si žádného jasného cíle, ale cítil, že přijde i jeho čas, kdy bude užitečný tomu lidu kolem, který jej miloval. Cítil, že bude potřebovati mnoho dobroty a lásky, až ten čas přijde; že bude nucen mnohé přemoci a obětovati. Byl připraven na oběti a resignace. Nebyl povahou plnou síly a sebevědomí, která kráčí pyšně kupředu a nehledí, co se děje na pravo a na levo, která odstrčí bez dlouhého rozmýšlení stranou vše, co je jí v cestě. Nebyl takovým, ale mnohem ušlechtiljším, mnohem méně egoistickým, než jsou lidé toho druhu. A cítil jemněji, než cítí takové plné a silné povahy.

Několik dní nepřišel ani k Nadě ani do společnosti, do které přicházel. Potom přišel a vy-

pravoval, že byl daleko v horách, s přáteli. Náhodou nebyl nikdo na poště. Ale on jí podal jen ruku a choval se tak, jakoby nebylo mezi nimi nikdy řeči o lásce.

»Člověk si v horách odpočine ode všeho, slečno Nado. Ode všech starostí, od neštěstí, sklamání, ode všeho toho našeho malicherného a neklidného života. Tam v horách je vše veliké, ohromné, pohled letí nad dolinami, daleko přes kraje do dálky. A vše je klidné, čisté, není lidského křiku a šumu. Všechny vesnice, městečka a města tak klidná je viděti s těch výšin, jakoby všichni lidé byli ponořeni do tichého štěstí a hluboké spokojenosti, jakoby se nehnali a neklopýtali jeden přes druhého. Krásné to bylo! Věřte mi, člověk se vrátí dolů lepší, zamyšlenější, s touhou, aby nikoho nezarmoutil, aby si uchránil ten majestátní klid, který vládne nahoře vysoko nad lidmi, a který se usadí do srdcí lidí, kteří jsou jím obklopeni na těch osamocených horských vrcholech.«

A vypravoval Nadě obšírně o tom svém putování se třemi přáteli po samotách a skalách, odkud jsou takové divné, široké rozhledy dolů do světa, do údolí; o strmých horách, kde je věčné bezhlasí, kde i ozvěna mlčí a větry tiše letí do dálky.

Poslouchala jej mlčky, v rozpacích, jakoby mu byla udělala velkou křivdu, která se nedá napravit. A zdál se jí ještě lepším, než jej znala dříve, jakoby nosil v sobě ten velký, čistý klid, o němž jí vypravoval.

Rozloučil se. Pustila rychle jeho ruku a něco hluboko v srdci jí zatížilo. A on uhodl.

Obrátil se ještě ve dveřích.

»Nechtěla jste mi něco říci, Nado?« tázal se zvláštním tichým hlasem, který ji dojal. Jakoby jí byl řekl: Nebojte se, Nado, přede mnou! Můžete mi všechno říci; — i kdyby mne to bolelo...

»Mám. Ó mnoho,« odpověděla.

»Nemilujete mne už, vidíte?«

Zachvěla se, a velice jí ho bylo líto. Zdálo se jí, že mu šla ta slova velmi těžce z úst, ač jeho hlas byl jasný.

»Nevím... Nebudete mně rozuměti... To vše je tak podivné. Mne samu to překvapilo.« Nevěděla, jak mu to má říci, nemohla najíti pravých slov. »Budete o mně špatně souditi. Že jsem lehkomyšlná, bez duše...«

Odporoval: »Nebudu si mysliti nic takového, Nado. Nebudu.«

To jí dalo sílu. Řekla rychle, šeptem, jakoby se styděla: »Ne, nemiluji vás. Nevím, jak to přišlo tak náhle... Ráda bych vám vše objasnila. Mnoho si vyčítám, ó velmi je mi trapné, ale... opravdu... nemohu za to! Odpusťte mi, prosím! Jen já jsem vinna, jen já, kdybych vám aspoň mohla objasniti... ale ani sama nevím, jak to všechno přišlo.«

»Proč byste mi to vysvětlovala? Co by se tím změnilo? Nic. Tušil jsem to, a proto jsem odešel do hor, a nyní jsem zcela klidný, vidětí.

Srdce bolí... ale což to! Jaký bych byl člověk, kdybych vám co vyčítal! Co jste zavinila? Jsem přesvědčen, že jste dobrá, hodná úcty...»

»Nezasloužím toho, byla jsem lehkomyšlná, ó, neodpustím si toho!« Obrátila se k němu a řekla mu jiným hlasem, vroucím, polohlasitě: »Vždyť je to šílenost, ale já jej miluji! Ha, ha! To je tak směšné, oh! Stydím se sama před sebou. Chtěla jsem mu psát, že jej miluji. Pomyslete, dvakrát, třikrát jsem napsala psaní a mám sotva tolik síly, abych je roztrhala a zničila. O, někdy mám chvíle, kdy se nenávidím a opovrhují sebou.«

Necítila, že jí tekly slzy po rozpálených tvářích, slzy, které vyvíraly z raněné pýchy, ze zraněného srdce, z celé té podivné směsi nej-různějších citů.

»Přeji vám, abyste byla šťastna, Nado! Jiného vám cizí člověk nemůže přát, ani raditi vám. A na mne nemyslete! Pro mne si nedělejte výčitek! Ač mne dnes už nemilujete, zůstanu vám vždy vděčným. — Málo šťastných okamžiků jsem zažil v té své lásce, ale byly plné povznesené krásy, ušlechtilého půvabu, že ve svém životě nezažiju lepších a čistších. Za to vše jsem vám povinen, abych vás nyní ve vašich duševních bojích nešťval a netrápil.«

Sklonil se, políbil její ruku a odešel. Ještě několikrát jej viděla ve společnosti, kde s ní mluvil, jakoby nikdy mezi nimi nic nebylo. Zdál se jí jen ještě klidnějším a zamyšlenějším než dříve. Už v září odjel do Budapešti.

VII.

Uprostřed října dostala Nada divné psaní:

Nado!

Neodpověděla jsem Ti na Tvé psaní. To je ošklivé ale rozumné. Protože jsem nevěděla rady, které by Ti ostatně nic byly neprospěly, ač jsi za ně žádala. Víš, děvče, kdybys seděla naproti mně, abych Ti viděla do duše, abych viděla každý Tvůj pohyb, pak bych Ti byla řekla své mínění. Ale tak, na psaní! . . .

Vůbec budu Ti psátí málo o sobě, o Tobě nic. Mám Tě ráda, to nechť Ti stačí; vše ostatní by byly fráze, ze kterých bys neměla ani prospěchu ani radosti.

O Všech svatých jsem byla na hřbitově. Víš, zanedbaný vesnický hřbitov na vrchu, několik polozlomených dřevěných křížů, v rohu tři kamenné pomníky zdejší honorace. Několik lojových svící, na hrobech honorace staré pompésní a zaprášené věnce, které se rok od roku opravují a jsou staromodní a obnošené, přece se však roztahují bohatě a nevkusně na hrobech. Chodím tak kolem, sníh poletuje, zapadáš do bláta, kam si stoupneš, — když spatřím v druhém rohu pod křovím ohromný věnec ze samých bílých růží. Podivné bílé růže, které vykvetly bůh ví kde, a kterých je škoda, že svadnou na té jílovité půdě, ve které stojí špinavé louže. Věnec leží na chudém, polopošlapaném hrobě, který je jen

málo ještě vyvýšený nad pažit. Je svázaný širokými, drahocennými, bílými pentlemi bez nápisu. Několik lidí stojí kolem, děti, které se dívají závistivě na růže, tak krásné, jakých ještě neviděly.

Nějaká tlustá žena, která přichází někdy na poštu, si podepře boky: — No, co říkáte slečno, to jsou růže! Růže, co? Je jich dočista škoda. Víte, ten dole, — žena poklepe nohou na zem, — ten dole byl opravdu krásný člověk. Panský člověk! A maloval. Po lesích chodil a maloval. Kteréhosi jara přišel sem a ubytoval se u mně. U mně, protože má moje komora pod střechou krásnou vyhlídku proto. Bohatý snad nebyl, jedl naši stravu; jen řeči neznal. Mluvil vlašsky. A uprostřed léta umřel. Na horkou nemoc, ještě obtíže jsem s tím měla. Od obce psali na všechny strany, ale neměl nikoho a z jeho obce psali, ať jej nechají tam, kde je . . . Pochovali jej sem do toho rohu, a bylo sotva dost peněz na chudý pohřeb. Nu, hezký člověk, poctivý člověk, nikoho nezkrátil. Za měsíc, nebo tak nějak, jsme už na něj zapomněli. Tu přijde na faru velikánská škatule a tam byly samé bílé růže. Jen tak nesvázané. A bylo psáno — vlašsky to bylo psáno — aby položili ty růže na hrob toho malíře. Nasykali je, že jimi byl přikrytý celý hrob. A to byla vůně! Všechno tu nahoře vonělo. I do školy a do kostela to vonělo. Odněkud z Florencie přišly ty růže a nic nebylo napsáno, kdo je posílá. A od té doby — v létě to bylo sedm let — přicházejí sem každého roku na Všechny svaté

růže. Krásný věnec s bílými pentlemi z nejjemnějšího hedvábí. To je jistě moc drahé, myslím si. Snad mu je posílá nějaká ženská. Jeho milá totiž. Byl krásný člověk. A jeho matka nebo někdo jiný by neposílal růží. Vždyť je to útrata, prosím vás! Kdyby mu dali udělati raději nějaký kříž, aspoň dřevěný, a byla by naň vzpomínka.

To mi vypravovala žena. A já, když jsem přišla domů, odeslala jsem telegram: — Leo! Jsem připravena! —

Nevíš toho — vždyť jsem Ti nepovídala. Bylo to před třemi lety, zamiloval se do mne advokát z Hradce. Byl na honě tam, kde jsem tehdy měla místo. Zůstal v tom kraji k vůli mně téměř dva měsíce. Zajímavý člověk, něco přes čtyřicet let. Má oči, které vše podmaňují. Oči vladaře. Zamiloval se, divila jsem se proč. Jednou přijde a říká, že mne miluje. Divím se, proč mne neobejme, protože bych se nebyla bránila. Ale říká mi, že je ženatý, že má dceru, která je už rok vdaná. Se ženou nežijí společně už dlouho, dvanáct let. Chci-li, že se dá rozvésti, a pak že si mne vezme za ženu. Že půjde se mnou do Ameriky a že udělá vše, co si přeju. Řekla jsem »ne« a musím říci, že jsem to neřekla snadno. Odejel ještě téhož dne. Ale vždy ve výroční den dostanu psaní, kde není napsáno nic, jen: — »Ještě jste se nerozmyslila? Leo.«

I letos jsem dostala psaní, ale neodpověděla jsem. Ale když jsem byla na hřbitově, viděla jsem před sebou opuštěný, zapomenutý hrob — můj hrob — a celý ten strašný život bez štěstí, ve

stále samotě, opuštěnosti — také ten život jsem užřela před sebou. Tu mnou něco otřáslo. Nechci už takového života.

Ty předsudky, které mi zastavovaly cestu k jinému životu, zmizely. Dnes vidím, jak byly směšně malicherné a úzkoprsé.

Leo mi hned opověděl, a protože ani on, ani já nejsme lidé, kteří by odkládali, jedeme už zítra do Ameriky. Dlouhé přípravy byly by jen směšné; ten starý život necháme v Evropě, jako své obnošené šaty. Na takové věci se už nemyslí a nedává se jim větší důležitosti, než zasluhují. On dosáhl už mezi tím rozvodu, má dosti kapitálu, aby se rázem zbavil všech pout, aby mu nemohl nikdo ničeho vyčítati.

Stále jsem hledala lásku. Měla jsem ji, tak velkou, silnou lásku, po jaké jsem toužila — ale měla jsem strach: co řeknou lidé! Představ si, tak malicherný, směšný strach! Stydím se za něj. Já dnes Leovy lásky jistě nezasloužím. On se ukázal věrným a silným, já ne. Ale slíbila jsem si, že se o to postarám, aby nikdy nelitoval, že tolik ve mne důvěřoval.

To se stalo, má drahá, se mnou. Je to ne-logické právě tak jako to, co Ty mi píšeš o sobě. Ale láska není něco, co by se dalo analysovat.

Přeji Ti vše dobré. Budu-li psát, nebo ne, ráda bych přece, abys vzpomínala v přátelství

na Janu.

VIII.

Té zimy v únoru zemřela Nadě matka. Ona trpkost, kterou cítila Nada k matce zvlášť živě a hořce v prvním začátku svého duševního vývoje, se během let zmírnila a zmenšila. Jisto, že zvlášť hlubokých svazků nebylo mezi nimi ani později, ale Nada pochopila, že matka je možno stejně nešťastna, že jí je dcera tak cizí, jako byla nešťastna ona, že je mezi nimi už ode dávna znemožněno každé duševní sblížení. A zvlášť poslední dobou cítila Nada, jak roste v jejím srdci jakási zvláštní, měkká náklonnost k matce. Snad to byla jen touha všech lidí po mateřské lásce, snění o ideálu matky, o kterém tolik četla a tolik přemýšlela. A pravdou bylo, že Nada milovala matku sice z dálky, ve vzpomínkách, než ve skutečnosti. Kdykoli navštívila matku nebo ona ji, vždy nastala hned po prvních slovech bolestná disharmonie.

»Oh, hle, už máš zase nové šaty! Počítej, dítě, počítej! A vůbec se nesluší, abys se chovala tak lehkomyšlně, když tvoje matka má starosti!« tak ji uvítala matka, která se stávala stále skoupější a malichernější.

Nebo: »No, kdypak se vdáš? Ano, ano, brzy budeš litovati. Jak by se ti krásně vedlo! A mně!«

Začala reminiscence na bohatého ženicha, na kterého nemohla zapomenouti a trápila dceru moudrými radami, jak by našla poctivého a zámožného muže.

Tato matčina nedelikátnost Nadu vždy pobouřila a rozloučily se trpkými a rozhořčenými slovy.

»To raději nepřicházej když jsi taková, tak vysoká, že každé slovo je milostivé slečně příliš mnoho!« řekla matka nepřátelsky, když Nada odjížděla z Lublaně.

A stejně si myslila Nada, když doprovázela matku v Bledu na stanici: »Kdyby sem aspoň nechodila! K čemu to?! Kdyby mi nějaká cizí žena říkala takové věci, vyhnala bych ji, a víckrát bych se na ni nepodívala. Ona ani neví, že mne uráží, že mne každé její slovo ponižuje, a domýšlí se, že jí křivdím.

Takové bylo vždy jejich loučení, a rozcházel se s trpkostí v srdci.

A když uplynuly dva měsíce pobledl ten dojem a viděly jedna druhou v lepším ideálnějším světle.

»Vždyť Nada je docela dobrá; píše mi, a hle, posledně mi poslala ovoce. Je to trochu divná, pravda, ale zkazil ji »on«, nikdo jiný.«

Ani nyní, po letech, si krásně nevzpomínala »na něj« — na svého muže a Nadina otce. Nemohla mu odpustiti, že byl jiný než ona, že se docela nad ní povyšoval, ač to byla jen samá zkaženost a bezbožnost, vyčtená z knih. Mrzelo ji ještě po jeho smrti, že jí odcizil i děti, že byli oba, Nada i Milča, tak po něm a neposlouchali jejích výkladů. Zdálo se jí sice dobrým s jedné strany, že byl tak rozumný a neobyčejný a že jej chválili ještě nyní, po jeho smrti — ale přes

to se nedovedla přemoci, aby jej před cizími lidmi i nyní neponižovala, aby mezi řečí o něm nevzdychla, jakou byla mučenicí, které nepochopil ani muž, ani děti.

A psala dceři psaní, kde bylo mezi kupou stokrát opakovaných rad a poučení i několik teplých slov, zlatých drobtů pravého citu a lásky.

A Nada, která znala matku a kterou měkká její slova vždy dojala, myslila si pohnutě:

»Hle, přece cítí, že je matkou. Přece má srdce pro mne. Pro otce nemá měkkého slova, ale on jí byl cizí, byl z jiného světa, který je pro ni příliš vysoko. Já jsem však přece krev z její krve.«

V srdci jí vzkypělo, odpověděla krásným dopisem a posílala malé dary — a přece! Když přemýšlela o té své lásce k matce, poznala se strachem, že je to bolestná, palčivá láska, ne k jasnému ideálu, který nám je vzorem, který zbožňujeme a kterému toužíme býti podobni, ale že je to trpká láska k bytosti, které bychom nemilovali, kdybychom nebyli k ní poutáni svazky krve a příbuzenství. Jakoby si nebyla přála býti stejná s matkou, která by šílila nebo se dopustila zločinu, právě tak se bála odkrýti v sobě vlastnosti své matky. To bylo v ní hluboce skryto a nikomu by byla nevyjevila, jak starostlivě a se strachem bděla, aby se neukázalo v její povaze a v jejích citech duševní dědictví matky, jak pozorně v sobě pěstovala důvěru, trpělivost, štědrost a dobrotu, protože její matka

byla lakomá, netrpělivá, slepá ve svých tvrzeních a protože podezřívala nejlepších náklonností a nejlepších lidí.

A nyní matka umřela!

Umřela náhle, nikdo se nenadál. Nějaké dva dny polehala, najednou se jí přitížilo a stará žena, která ji opatrovala, měla sotva čas zavolat nejblíže sousedy. Telegrafovali Nadě a když přišla, byla matka už mrtva.

Rozplakala se hořce. Ne proto, že by ji byla ta ztráta tak bolela, ale bylo jí líto všeho toho ubohého matčina života. Umřela a nezažila žádného štěstí a radosti. Sama byla vinna, že celý její život byl pustý a prázdný. Kdyby byla jen trochu chtěla, byl by její život bohatý, jasný by byl, směřící se a teplý. Vše mohlo být jiné. Byla by dala jiným štěstí a za to by je byla i sama přijímala v hojné míře.

»Jak bych ji byla milovalal« myslila Nada. »Ale ona měla tak tvrdé oči. Měla zakrnělé srdce, srdce i duši!«

Plakala hořce.

»Tak umřela ubohá. Ani mně, své dceři ne- nechala krásné vzpomínky, abych mohla po celý život na ni myslit!«

A bylo jí líto matky, která nedovedla dáti pravé lásky, litovala matku, že zůstala cizí muži i dětem. Nedovedla vzbuzovati, ani přijímati lásku

»Mám plné srdce,« myslila Nada, »plné srdce mám a byla bych jí ráda dala mnoho ze své lásky, aby se s ní těšila a aby jí bylo krásně.

Objala mne někdy ze srdce?! A přitiskla jsem se kdy já k ní jako k matce?! — Jako cizinky jsme chodily spolu a slova, která jsme si říkaly, byla tvrdá a ranila.«

Dívala se do starého, vrásčitého obličeje, ale bylo jí líto mrtvé matky i sebe a plakala nad oběma: nad matkou, která neměla dcery, a nad sebou, která neměla matky.

Přišel bratr Milča, který byl nyní kdesi v Haliči suplentem a plakal i on.

I Milča už zažil první sklamaní a život ničil stále tvrději a krutěji jeho naděje a ideály. Snil o bůhví jaké práci pro národ. Nezapomněl na lidumilného profesora, historika, který vštípil v prvních třídách gymnasia v jeho srdce zárodky pro celý jeho další vývoj. A myslel, že i on bude jednou buditi mladé duše, síti do nich nové a dobré myšlenky, pro které planul sám. — Ale dali jej do Haliče! Měl 60—70 žáků a z ideálů nebylo nic. Pak si také, když byl ve Vídni, ulovil samým strádáním trapnou žaludeční chorobu, která jej tísnila ještě více.

Cítil, jak je se všech stran závislý i od svého vlastního těla. A nechtělo se mu, ještě tak mladému zahynouti. Byl by něco pracoval, psal mluvil, cokoli. Když byl ve Vídni, chodil do uměleckých, politických, paedagogických a podobných spolků. Planoucí nadšení jej naplňovalo krásnými city. Potom začal stonati a když dostal místo, musil se starati, jen aby jedl a pil, aby se fysicky udržel. Při množství žáků mu bylo nemožno pracovati pro ně. Učil šablonovitě, jen

aby se vyhovělo předpisům; byl přísný a tvrdý, jen aby jej to množství mladých, rozpustilých hochů neuštvalo. Přicházel ze školy domů unavený a zmučený, a nyní druhý rok se ani nepokoušel zvěstovati své ideály jiným. Poznal, že je příliš sláb. V domácích poměrech by se byly jeho síly rozvíjely, ale v cizině se oddával stále více resignaci.

I on plakal a toliko proto, že mu umřela matka, ale vzpomněl si při té příležitosti na všechna přání a naděje, které se nesplnily a proto mu tekly slzy. Byl ještě tak mlád a už jej přemáhala únava. Šel krásně po cestě, na které svítilo v dálce tolik zlatých cílů, ale cestou se stávala příkrou, úzkou, nohy klopýtaly, poznal, že nikdy nedojde konce, cíle. Půjde ještě nějaký čas a uprostřed cesty padne vysílen do prachu. Měl v sobě ještě trochu sil, ale bylo mu líto, aby se vysílil do poslední kapky a nedosáhl ničeho.

Seděl na cestě jakoby odpočíval, ale věděl, že už nevstane, nezmění-li se poměry.

»Viš sestro, nyní mne to ještě trochu pálí, ale za nějakých deset let si zvyknu. Skoro všichni my žebráci jsme slabochy. Ale dělej něco, bouři se! Strádáš až se ti žaludek zkazí, zatím co si cpeš hlavu krásnými ideami! Přijdeš do života, rád bys se hnul a cítíš, že k ničemu nejsi. Nu, odřekni se něčeho, odřekni se kousku telecí pečeně, když víš, že po bramborách budeš za čtyři neděle hotov. Cítím už, jak se stávám »Rakušanem« Náš milý, slovenský národ — vlast —

ideály! Ať se jdou schovat! Za deset let budu vzorným »rakouským« profesorem, ožením se možná s pokřtěnou německou židovkou, která bude mít peníze, a může mne poslati na sezonu do Karlových Varů, abych si uzdravil svůj, samými ideály zkažený žaludek.«

Nada se divila bratrovi. Zpozorovala poslední leta, že se stal jiným, že ztratil svoji veselost a živost. Psal jí jen jednou za čas nějakou pohlednici a viděli se jen o prázdninách na nějaké odpoledne. Zdálo se jí, že se stává její bratr silně cynickým a sarkastickým; nebyla by se nadála, že ten posměšný ton má tak hořký původ.

»Co v něm bylo života!« myslila si Nada, a slyšela jeho hlas, jak stále zpíval, hvízdal a jásal.

A srdce ji bolelo, že by byla křičela.

Když matku pochovali, seděli spolu sami večer v matčině prázdném bytě. Vzpomínali na otce, a zvláště Miloš byl podivně měkký. Vypravoval sestře o svých plánech, ve které více nevěřil, vypravoval jí o nějaké své lásce, která skončila banálně tím, že ona si vzala při první příležitosti sice staršího, ale znamenitě placeného úředníka.

»Psal jsem jí — tak jsem byl hloupý,« vypravoval — a dělal jsem jí výčitky. Ale ona mi odpověděla s vysoka: A čeho jste se vůbec domýšlel? Nejste ošklivý a na první lásku právě dosti mlád. Kdyby nebylo jiného, byla bych možná čekala až dostanete definitivní místo. Re-

serva je vždycky dobrá. — Taková byla moje milenka, ta, kterou jsem měl nejraději; vidíš sama, že nestojí za to, aby člověk byl pro ni smuten.«

A mluvil o jiných věcech. Jak jsou jeho žáci praví čerti, kteří jej nenávidí, jako je nenávidí on.

Je mi někdy, jakoby mi ssáli krev. Jsou mými mučiteli a já jejich. — To už je takové zařízení. Jenže jich je 68, a já sám — sám. Kdyby jich bylo o polovinu méně, dalo by se ještě něco dělati, ale tak je to jen dresura.«

Huboval na cizinu, cizí ženy, cizí stravu, na vše. Toužil ustavičně po domově, ale nepřesadí ho. »K nám posílají Němce a my se potloukáme po Haliči, Bukovině a jinde. Nemůžeme nikde zdomácněti, a tak jsme nejideálnějšími rakouskými profesory, jaké si jen možno přát. Bojíme se o chléb a držíme se ho, jako pes kosti.«

»To je žalostná historie! Naše slovinská inteligence. Kolik pak jí je, té neodvislé inteligence, která nedostane v rozhodném okamžiku kašel z ohledů nahoru a na všechny strany?! Mezi čtyřmi stěnami jsme rebelanty, ale jestli jednou se nám stane neštěstí a něco se veřejně řekne, je nám toho stotisíckrát líto; lítáme od Kaifáše k Pilátovi, aby se nám ten hřích nezapočítal na účet naší budoucí kariéry!«

V pokoji nastalo chladno, a Nada rozdělala s námahou oheň. Postel, na které byla ležela mateřina rakev, byla jen z nedostatku místa přisunuta ke zdi a přikryta. Nada si upravila svou postel u kamen, kde spávala, když byla u matky

přes noc, Miloš ji prosil, aby mu ustlala na divanu. Ač byla okna otevřena téměř celé odpoledne, vonělo ještě vše uvadlými květinami, voskovými svícemi a kadidlem. Jakoby se byly všechny ty staré věci v natlačené, těsné světnici pro vždy napily ducha mrtvoly.

Když poněkud utichli v rozhovoru, rostla pustota a divné stíny se plazily po všech koutech.

»Vezmeš si sebou něco na památku?« tázala se Nada. Umluvili se, že poprosí vzdálenou příbuznou, která bydlela blízko, aby vše zařídila a prodala nábytek a jiné věci, které po matce zůstaly.

»Dej mi sem fotografie.«

Sňala se stěn fotografie, sebrala stará alba a prohlíželi je.

Miloš si vzal své fotografie z mládí, jednu otcovu a matčinu.

Kdesi byla ještě stříbrem kovaná hůl po otci, starý, zlatý prsten, umělecky pracovaný, malá dýmka.

I to si vzal.

»Nebudeme se hádati, vid',« usmál se Miloš, když prohlíželi zásuvky.

»Jsme nyní sami,« vzdychla sestra, a bylo jí smutno. Bylo jí líto bratra, který nemá v cizině žádného domova, který už sestárł, kterému se vlasy už nekudrnatily nad čelem a který už nezpívá a nesměje se. Podívala se na něho a zdál se jí sehnutý, s bledým, bolestným obli-

čejem a vpadlýma očima. Vzala jej kolem krku a polily jí slzy.

»Jak je tě škoda, Miloši! Jaký jsi byl, samý oheň; a nyní jsi sotva stín toho, co jsi byl.«

»Nebud' smutnát! Dokud je člověk nerozumný, je veselý a směje se, když vystřízliví, vidí, že je toho safraportsky mnoho.

Nada našla kupu nových letních punčoch. Mužských bylo šest párů z tenké bavlny, ženských jen dva páry, černých a označených už její známkou.

Přinesla je na stůl, kde seděl bratr.

»Hleď, co jsem našla! Přece nás měla matka ráda! Proč jsme si nerozuměli?! Je mi líto, že že jsem jí nedala více dobrých a krásných slov. Ale u ní bylo, jako by se odrážely od skály.«

»To není nic divného. My dva si nejspíše s našimi dětmi také nebudeme rozuměti, třeba jsme studovali paedagogiku. Naše matka nevěděla ničeho o výchově, ona si jen přála, aby nás na jakýkoli způsob tak vychovala, aby se nám nevedlo zle. A ani nám učenost mnoho nepomůže, myslím si. Když je člověk starý, je starý, mládí mu více nerozumí, jako on nerozumí už mladosti.«

Minuty zvolna uplývaly. Venku vyl vítr kolem rohů, a starý nábytek divně praskal. Miloš našel své staré notesy, sešity a zápisky. Prohraboval se v nich a četl mezi listy, pak pohlédl ke kamnům a házel je do ohně.

Nařikal, že je mu pusto, že se nechce stát melancholickým, a že zapomněl zaopatřit se

cigaretami. Zaklel několikrát, a v hrdle mu divně sípalo.

»Mám uvařit caje?« tázala se Nada a otevřela dvěře do kuchyně.

»Nic nedělej! Ale pro tabák si musím. Abych se aspoň trochu provětral. Tady je dusno. Přijdu hned. Nebojíš se tu snad?«

Nada neměla strach, ale bránila mu přece, aby nechodil.

»Musím, nech mne!«

Čekala naň dlouho, ale vrátil se až po půlnoci — opilý.

Když jsou muži smutni, těší se tímto způsobem.

— — — — —

IX.

Byla ještě tma, když se Nada probudila. Oblékla se tiše a odešla do kuchyně připravit snídani. Přišla i stará posluhovačka, zatopila a ptala se, bude-li ještě něčeho potřeba. Nada jí dala nějaké staré matčiny šaty a poslala ji pryč.

Když se vrátila do pokoje, oblékal se i bratr. Zdálo se, že se stydí, vyhýbal se jejím pohledům.

»Bolí tě hlava?« tázala se přívětivě. Nenašlo ji dělati mu výčitky, naopak divila se, že ji to tak málo překvapilo, že přišel v noci spítý.

»Hlava mne nebolí, ale veselo mi není také, to si můžeš mysliti. Bylo to směšné a hloupé, že jsem šel pít. Člověk vzdoruje vši té senti-

mentalitě, která se v něm kupí, všemu tomu zoufalství nad sebou samým, myslí kdoví jak je mužný, když spláchně celý smutek trochou vína. Máš-li souchotiny, můžeš si desetkrát vyplivnouti, ale bude tě stále dusiti v krku!«

Vypil kávu jedním douškem.

»Vůbec si k vůli mne nedělej těžké srdce. Nejsem horší než sta jiných a nepovede se mi hůře, než se vede jiným, budoucím středoškolským profesorům po naší rakouské vlasti. To je velká útěcha, děvče! A že mám zkažený žaludek, to není tak velká věc. Každý má něco! Znáám přátele a kolegy, kteří chodí po doktorech jako já; jeden má zanícené oči, druhý je neurasthenický, ten má zkažená játra nebo ledviny — a to vše jistě neprospívá jeho někdejšímu ideálnímu snům.«

Nada mlčela.

»Vůbec jsem velký blázen a nesnesitelný žvanil,« pokračoval. »Dnes v noci jsem také více mluvil než pil. Víš, tam nahoře v Haliči stále mlčím a když mluvím, jsou to zcela jiné ponížené a milostné motivy, které vypouštím ze sebe na pobavení svých bližních a vlastní užitek, abych se zalíbil krásnému pohlaví, nadějným věnům a jejich vzorným matkám.

Mával rukama a mluvil hlasitě, jakoby jej poslouchal celý sál.

Nadě bylo těžko, že se smál tak jedovatě. Z jeho někdejší veselé lehkomyšlnosti nezůstalo ani sledu.

»Piješ často?« otázala se mimovolně.

Zasmál se.

»O, ne, milá sestro! Nedopřeju si té radosti ani jednou za čtvrt roku. Byl bych brzy hotov. A nechce se mi ještě z toho drahého světa. Ostatně musím ti, má drahá něco říci, co se týká zvlášť tebe.«

Postavil se před ní a hleděl na ni zpola posměšně, zpola dobromyslně.

»Tedy, kdo myslíš že mne dnes v noci doprovodil abych nedělal hanby našemu počestnému jménu? . . . Gojko!«

Nedovedla se přemoci, začervenala se. Přece se však tázala nějak tvrdě: »Jak pak přišel Gojko teď do Lublaně? Myslila jsem, že je ve Vídni.«

»Je konec semestru, tedy přišel. Snad přišel, aby si vymohl u starých osobně peníze. Slyším, že je nyní divoký. Děvčata a flámy, ale zvlášť děvčata! Nejen ta v krátkých sukních — ženy vůbec. Slyšel jsem, že má speciální talent pro francouzské romány. A u vdov má safraportské štěstí. Vůbec nemysli si, že jej u tebe pomlouvám. Měla jsi jej velmi ráda?«

Vyskočila.

»Co si myslíš?! Dej mi pokoj s těmi věcmi! Není času k takovým hloupostem. A pro tebe se nejméně hodí, abys mne tím trápil.

Dvě slzy jí tekly po tvářích. a byla by dala nevím co, kdyby je byl bratr neviděl.

Vzal ji za rameno, jeho hlas změkl.

»Nezlob se, Nado! Snad jsem opravdu udělal hloupost, ale bez své vůle. Vím, že jsi jej měla kdysi ráda, a vy ženy jste romantické. Z první lásky vám vždy něco zůstane. Také se mi zdálo, když se mne včera Gojko na tebe ptal, že je nějak zmaten. Velmi mnoho se na tebe ptal; sice velmi pozorně, abych ničeho nespokořoval, ale přece nejsem slepý! Ve Vídni byl sice lehkomyslný, ale jinak je poctivý hoch. Vždyť to není hřích, kdybyste se zase viděli. Byli jsme kdysi přáteli, a co by bylo na tom divného, kdyby nás navštívil, nyní, když nám zemřela matka, a já zase odjedu do Haliče? Z počátku se bránil, když jsem jej zval; že by to nebylo tobě vhod. Ale já jsem mu řekl, aby mne dnes ve čtyry navštívil, že nebudeš mítí nic proti tomu, vždyť nejsi dítě. Zlobíš se?«

Nezlobím se, ne. Bylo-li něco mezi námi, je všemu už dávno konec. Nerada bych, aby se domýšlel něčeho, jako já se ničeho nedomýšlím. A potom, čím bych byla já takovému jako je on?«

Chtěla ještě něco říci, ale umkla.

Potom odešli po práci.

Celý den byla velmi neklidná. Ah, kdyby ji byl bratr nevypravoval, jakou pověst má Gojko. Kdyby byl mlčel, aby ničeho nevěděla! Co je jí do toho, do všech těch děvčat, vdov a paní, které se z nudy milkují s mladými muži! Bratr říká, že byl vzrušen, když o ní mluvil, že se tolik vyptával... Snad přece úplně nezapomněl. A ten výstup u Sávy?! Vždyť přece nesnila!... Ale

kdyby ji miloval, nechodil by za jinými. Ale snad jsou všechny ty pověsti už ode dávna, od loňska a starší?...

Srdce jí vzkypělo, byla celá zneklidněná, mluvila hlasitě, téměř vesele, oči jí zářily. Chvillemi zcela zapomněla na své černé šaty, a že ji včera pochovali matku. Zasmála se a vystřízlivěla, když se setkala s udiveným pohledem, káravým zamračeným nějakým obličejem... Oh, odkud přicházejí ty myšlenky, ten sladký, veselý neklid? Matka zemřela a bratr je nešťastný. — Gojko ji nemiluje; jak by ji miloval? Lehkomyslné ženy jej zapletly do svých osidel, krásné paní, mladé vdovy... Jak by myslel na ni, která nemá na sobě nic okouzlujícího, která neumí duchaplně mluvit a vysílati plamenné pohledy... A ani nechce! Vzpřímila se. Ne, s takovými ženami nebude závodit. A nechť jsou krásné, bohaté, duchaplné! — Cítila že je všechny přezírá a nenávidí. Ah ne, ne nenávidí, — jen přezírá. Proč by je nenáviděla? Aťsi je miluje, ať, ten Gojko! Směšné, kdo ví, čeho se domýšlí. Že ona na něho ještě myslí, že je ještě zamilována. Oh, ten bratr, kdo ví co říkal? — Ale ne, bratr není takový. I Miloš je pyšný a neponížil by sestry před člověkem, která má bůhví jak špatné mínění o ženách. Teď ji bolelo srdce, že jí vstoupily slzy do očí, potom jí zase bylo náhle veselo, a myslila si, že bude dnes odpoledne velmi krásná. Má krásné vlasy, zlaté, a bude je krásně viděti nyní, když je v černém, když má své velké okrouhlé náušnice, které jí bratr právě

koupil, a které se hodí tak krásně k zlatým vlasům ... Styděla se, když se přistihla při takových pošetilých myšlenkách. Můj bože, vždyť přece není bez citu! Matka umřela, včera byl pohřeb ...

Už o třetí bylo v pokoji vše uchystáno. Chtěla jít ještě dolů, aby se s onou příbuznou domluvila, co bude s těmi věcmi, co rozdá, prodá, uschová ... Přece jí bylo těžko, když seděla sama na starém divanu, a ani hodiny na stěně netikaly, protože je zapomněla natáhnouti. V pokoji bylo už trochu chladno; od rána se ochladilo. Ale neměla doma ani dříví ani uhlí a u sousedů si vypůjčiti nechtěla. Připravila líh a vodu, aby uvařila čaj, až přijde bratr s Gojkem. Aby nebylo tak pusto a chladno. Pokropila zem fialkovou voňavkou, aby zapudila ten divný starý zápach, který naplňuje těsné, různým nábytkem natlačené pokoje starých panen a vdov.

Uklidnila se.

»Včera mi pochovali matku; nezapomenu na důstojnost.«

Urovnala si šaty a přihladila vlasy, které se jí na spáncích kudrnatily. I černé okrouhlé naušnice z uší vyňala. Bála se i nejmenší koketnosti v tom okamžiku. Podívala se do zrcadla a viděla tam bledý vážný obličej, velké černé oči byly smutné, ale klidné. Celá veselost z jejího srdce zmizela, bylo jí, jakoby byla právě plakala a ten klidný smutek jí byl právě příjemný.

Na jejích malých kapesních hodinkách bylo právě tři čtvrti na čtyry, když slyšela venku na chodníku kroky. Nebyly to bratrovy.

Zastavila se uprostřed pokoje, a v tom okamžiku vstoupil Gojko.

Jeho obličej byl neobyčejně vážný.

Podala mu ruku, kterou políbil s velikou úctou. »Včera jsem se dozvěděl, že jste pochovala matku. Nebudu říkati prázdných slov,« řekl, drže její ruku ve své.

Nabídla mu židli.

»Odpusťte, že jsem přišel dříve, ale doufal jsem, že vás najdu doma samotnu... Rád bych s vámi mluvil mezi čtyrma očima... Nepopírám, je mnoho sentimentality v tom mém přání. Mám rád ty minulé dny, které jsou tak naivní nebo docela směšné — ale přece tak krásné, abych navštívil ještě jednou všechny ony krásné dny, k vám, která jste tolik znamenala v mém životě. A škoda, že ještě více ne. Byl bych dnes jiným člověkem.«

Mluvil jakoby měl všechna slova už dávno připravená, a jakoby nyní spěchal, aby mohl vše říci, jakoby se bál, aby jej nepřerušila ona nebo něco neočekávaného.

»Jistě jste slyšela o mně mnoho špatného, nebo ještě uslyšíte,« pokračoval a trochu se usmál. »Všechno je pravda. Ale nejsem z těch, kteří by renomovali svými slabostmi, a někdy, když si pomyslím, jak krásným by mohl býti můj život, je mi líto, že jsem si ho zkazil. Nevím, snad nejsem zkažený člověk, ale jen slaboch,

který přes svoji vůli nemůže z bláta — ale to by bylo ještě smutnější. Zkrátka nerad bych, abyste mne vy, Nado, odsuzovala tak, jak mne soudí ostatní. Je to směšné, ale už jsem řekl, že jsem sentimentální, když si vzpomenu na vás, Nado, a na tu naši první lásku! Vždyť jsem byl tehdy ještě zelený mladík, nepopírám, ale mám-li býti upřímný a přiznati se, jak jsem byl tehdy šťastný, jak jsem krásně cítil, jak už nikdy více nebudu — ah, tu bych vše proklel hněvem a snad i žalostí... Ale tak upřímným, Nado, jsem často nebyl v těch posledních letech — a snad ani už nebudu.«

Nada položila sepjaté ruce na stůl a poslouchala jej tak klidně a mlčky. Její velké tmavé oči se dívaly vážně a téměř oddaně, srdce se jí svíralo němým, bolestným tušením. Byla laskava a zároveň povýšena, jak ji tak před sebou viděl.

Přelétlo mu myslí: proč jsem vůbec přišel? Vždyť je to všechno — tak směšné! — ale když se podíval na ni, nebylo mu toho líto, že se nevyhnul těm trapným i drahým okamžikům. V jejím obličejí, kolem vážně stisknutých rtů a v těch jejích sepjatých rukách, které bílé ležely na stole, bylo tolik oddanosti i skrytého bolu, že cítil, že jej Nada miluje hluboce a krásně. A její láska se mu zazdala tak svatou a krásnou, že jej zbolelo v srdci a musil odvrátiti zrak. Bylo mu líto té lásky, které nebyl hoden, a kterou nedovedl a neuměl vraceti, kterou se neodvažoval přijati.

Několik okamžiků bylo v pokoji ticho. Nada otevřela ústa, jakoby chtěla něco říci, ale jen odkašlala, jakoby ji dusilo v hrdle.

Dotekl se jejích rukou.

»Nado, tehdy u Sávice jste snad viděla, že vás mám ještě rád. Zahořelo to zase ve mně, a zmocnila se mne jakási domýšlivá, pyšná vůle: tvoje je, kdo by ti ji mohl vzít? Kdybych byl šel ty dny na Bled, byl bych vás objal, kdekoli bych vás byl potkal, přede všemi lidmi. Zdálo se mi, že mám k tomu právo, které mi nemůže vzít nikdo, ani vy ne. Vidíte, já jsem nepřemýšlel, smím-li vás milovat takovou láskou... Šel jsem zpět do Vídně a žil jsem, jako jsem žil dříve. Není zvlášť ideální takový život a někdy bych řekl, že se brodím v blátě. Není nic krásného v tom životě. Jakoby by byl člověk opilý. Je příjemně, vesele, ale když vystřízlivíš, hnusí se ti vše. A abys zapomněl na hnus, opíjíš se zase, opět a opět... Myslil jsem někdy na vás. Zřídka, pravím, protože není příjemno myslit na vás. Bolí to a pálí. A tak jsem poznal, že vás nesmím tak milovat. Ne jako ty dny, když jsem vás zase užel u Sávice. Spálila a poskvrnila by vás taková láska. A pak, Nado, zdá se mi také, že by neměla stálosti... Nado, slyšte, něco vám řeknu: miluji vás a zase nemiluji docela nic! Miluji vás, jak se milují krásné vzpomínky, na které člověk zapomíná a které poskvrní každý okamžik; miluji vás, jako miluje člověk krásné ideály, které zapírá a znesvěcuje každý den.«

Hleděl stranou, někam oknem, ale jeho oči neviděly ničeho. Rděl a styděl se. A zcela mechanicky pokračoval :

»Divně žiji. Začalo se bůhví jak, pokračovalo se ze vzdoru; — tak není a nebude, jak si myslím, zničme tedy i to, co je! — Piji a utrácím. A potom ženy! Eh, člověk by si odplivl, když si na to pomyslí; ale nemůže z toho, drží se ho všechna ta neřesť, zotročí jej, zničí mu všechnu vůli...«

»Víte, proč jsem nyní, v té době v Lublani? Protože mám dluhy, protože musím mít peníze. Budu lháti otci, budu se ponižovati každým slovem, protože každé bude lží. A proč? Proto, abych mohl zaplatiti nějaké vdově ve Vídni její bezcennou lásku, abych mohl dáti té ženě šperky, zlaté náušnice a hedvábné blůzy, aby mne milovala. Takový jsem. A až mne odpudí, až ji nebudu už stačiti, najdu si zase jinou, stejně bezcennou, jako ona a jaké jsem měl před ní.«

Vstal a chodil po pokoji.

»Od té doby, co jsem vás viděl u Sávice, jsem mnohokrát na vás myslel. Z počátku lehkomyslně a panský, jako si vzpomíná zahradník na růži ve své zahradě, která je krásná a kterou má rád, která je v jeho moci a kterou může kdykoli utrhnouti. Zvadla by za jeho kloboukem a květ by upadl do prachu cesty. Ale co na tom, je krásná a těšilo by jej, mít ji den za pentlí klobouku. Tak jsem myslel z počátku, Nado... Později jsem si vzpomněl, jak dobrý jsem byl tehdy, když jsem vás poprvé políbil, a

bylo mi líto poskvřniti ty někdejší krásné vzpomínky. Chtěl jsem vás míti tak rád, jak jsem vás měl před lety, tak krásnou a svatou. Chtěl jsem vás milovati tak, jak vás miloval ten student, který byl tehdy s vámi u Sávice, abych se na vás díval tak čistým zrakem jako on. Byl jsem veselý celý den, když jsem chodil ve Vídeňském lesíku a myslil na vás a zdálo se mi, jakoby se mé myšlenky setkávaly s vašimi. Nevím — tušil jsem, že mne máte ráda, mne a nikoho jiného, že mi bylo třeba jen vzpomenouti na vás, abyste mne — že jste mne zase milovala . . . Byly to domýšlivé myšlenky, ale krásné a sladké. A ještě nyní někdy přimhouřím oči, zapomenou na vše a myslím na ty krásné myšlenky, jako dítě, když usne a myslí, že je to vše pravda, co se mu krásného zdá. Ale jen na okamžik se zamyslím do těch krásných myšlenek, protože vím, že nejsou pravdivé, že jsou jako bubliny, které vypouští děti, aby se svítily v slunci, a které za okamžik zmizí ve vzduchu. Ještě téhož dne, kdy jsem myslil tak krásně na vás, sám ve vídeňském lesíku, seděl jsem večer v noční kavárně a platil ženám likéry a vše, co si vymyslily. Byly cititi mošusem a líbaly mne svými nabarvenými, placenými rty, že jsem zapomněl na vás i na lásku, kterou jsem vás chtěl míti tak krásně rád, jako tehdy, když jsem vás poprvé políbil a když se vám rozpustily vlasy jako zlaté záslony. Pamatujete se ještě? . . . Stáli jsme na Šmarné hoře a pod námi se prostírala bílá mlha a vítr si s ní hrál, až se stříbrně měnila. Byla jste tak

krásná jako nikdy dříve, a já vám řekl, že vás mám rád.«

Postavil se před skříní a díval se na obrazy na stěně. Ale neviděl obrazu, jeho oči hleděly daleko zpět na krásný slunečný den, který byl právě vstal čistý, svěží z jitřní mlhy.

Hodiny na stěně bily, a Gojko se otřásl, jakoby se probudil ze sna.

»Když jsem šel dnes sem, šel jsem proto, abych se podíval ještě jednou na ty časy. Jen se na vás podívám a všechny ty dny stojí přede mnou, všechny krásné myšlenky, kterými jsem na vás myslil. A pak jsem vám chtěl povědět jaký jsem, abyste už na mne krásně nemyslila, protože už toho nezasloužím. Mohl bych vám dnes mnoho nalhati. Jen ze srdce bych vzal vše, co cítím a dal bych vám; bylo to krásné a věřila byste mi. Já sám bych věřil dnes, a možno i ještě zítra, potom však bych zapomněl na vás a na vše to krásné, co bych vám pověděl, všechna moje slova by se změnila v lež; poskvřnil bych je, pošpinil vzpomínku na vás, sliby, všechny krásné naděje, vše... A toho nechci! Krásná slova se mi derou na rty, rád bych vám je řekl, Nado. Ale musím mlčeti, protože se znám... Nesmím je říci. Vím, jsem hoden opovržení, slaboch, jaký jsem, který se neodvažuje udělati sliby, protože se bojím a ví předem, že jich nesplním.«

Chodil sem a tam zamýšlený a jako ztracený v dálce. Myšlenky zabíhaly v krásné sny, a Gojko přivíral oči, aby jich nezaplašil. Ať

chodí po krásných cestách, kterých v pravdě nevidí! — Bolelo jej v srdci, a bylo mu zároveň krásně.

Přistoupil k Nadě a přitiskl její hlavu na svá prsa. Dívala se vzhůru k němu a dvě slzy jí spadly s očí. Pohladil ji po vlasech a odstoupil. Nepochyboval jich . . .

Potom přišel Nadin bratr, a mluvili o všedních věcech.

X.

Když se Nada vrátila na Bled, zachtělo se jí samoty. Bylo příliš mnoho lidí kolem ní, která by byla nejraději se svými city a myšlenkami. Zdálo se jí, že se ztrácí a vyčerpává se, když musí i kromě úředních hodin býti mezi lidmi a choditi do společnosti.

»Nemám sebe, ztrácím se v malicherných hovorech a zábavách, které mne rozptylují, které mi ukrádají pravý život, který je ve mně samotné a nikoli v těch lidech kolem mne, kterým ničím nejsem a nemohu býti,« tak myslila a divila se, jak si mohla nedávno, ještě před půl rokem tak velmi přát lidí a společnosti. Milovala přírodu více než kdy před tím, a krásné okolí Bledu se jí ještě více líbilo, ale bála se léta, kdy se tu shromáždí lidé ze všech krajů, a člověk nebude nikde bezpečný před nimi a jejich banalostmi.

Necítila se nešťastnou, ale přála si jen klidu. A tu jí napadlo, aby žádala někam k moři.

Moře je velké, krásné, tiché, stále totéž, stále jiné, klidné a vášnivé, laskavé a majestátní — nejlepším druhem pro člověka, kterému jsou obyčejné známosti s lidmi příliš povrchními. Nikdo z lidí, které vidíš každý den a kteří ti prodávají své prázdné vtipy a duchaplnosti, ti nepoví tolik, co ti poví moře. Moře! — Zrak letí k obzoru a v duši ti vznikají myšlenky tiché a neskalené. Svítí modře jako azur a srdce se ti šíří, když se díváš na bezměrnou a jasnou jeho krásu. Je tmavé, rozbouřené, hněvivé, tleská vysoko na břeh, vlny vznikají, padají a v tvé duši vznikají ozvěnou silné a veliké city.

Nada ještě neviděla moře, ale tušila, čím může býti člověku, který je rád sám a přece ne opuštěný. Opakovala si vlaštinu ze školy a ještě než nastala hlavní sezona, žádala o přesazení na nějakou menší poštu k moři.

Někteří se jí smáli: »Jste příliš romantická!« ale to jí nemátlo. Zbohatla ve své duši, nescházely jí myšlenky, ač byla dlouhé hodiny sama.

Myslila někdy na Gojka, ale jako na něco, co minulo pro vždy. S počátku přemýšlela mnoho o všem, co jí říkal tehdy v Lublani. Slyšela ještě jednou každé slovo, které jí byl řekl, a o každém přemýšlela. Dělala si výčitky, že dopustila, aby se tak rozešli. »Měla bych mu říci,« myslila si »jak jej miluji, že jej miluji tak silně, že bych přemohla vše. Vše, vše bych přemohla, přinutila bych jej, aby stále, každý okamžik myslel na mne. Byla bych tak bohata, měnlivá, že by mne miloval vždy znovu, že bych

mu nikdy nemohla sevšedniti a nuditi jej. Musil, musil by mne milovati, jak já jej miluji.«

Pak zase pochybovala o své síle. »A kdyby byl opravdu hotovým slabochem, jak se sám vyličil? Znáám jej tak do dna srdce? Já si jen přeji, aby byl takový a takový, ale byl by takový a takový, ale byl by opravdu takovým? Kdyby mne miloval, opravdu miloval, měl by důvěru v sebe, měl by sílu, zůstati věrným své lásce... Miluji jej, ale neznám to, nevím jaké vášně se zmocnily jeho srdce, neznám tajných sil a náklonností jeho duše a jeho bytosti. Když ani tehdy, v tom okamžiku, nebyla jeho láska dosti silnou, aby věřil v sebe a svoji vůli, je vše marné — a byli bychom oba ještě nešťastnější. Gojko není šťastný a nemůže býti šťastným jako ani já nejsem šťastna, ale není mezi námi lži, podlosti ani klamu. Myšlenky jsou smutné a srdce bolí, když si vzpomeneme jeden na druhého, ale jsou prosté výčitek a nenávisti.«

Tak přemýšlela Nada. Byla smutna, ale zároveň se její život obohatil a prohloubil. Zdálo se jí, jakoby nyní poznala pravou cenu a smysl života. To, čeho si dříve tak přála a co tak netrpělivě hledala — bohatý, intensivní život — to nyní vyzíralo z ní samé. Ne, co zažiješ z venku, co ti přinášejí zevnější okolnosti, je život — ten je v člověku samém, od něho samého závisí, je-li bohatý nebo chudý.

Nadě bylo, jakoby se jí otevřely oči. Chodila slepá dříve, se zavřenou duší. Nyní se vše odráželo v jejím srdci bohatě a intensivně. Byla

naplněna krásným pocitem mladosti a síly; tak mladou ještě nebyla. Chtěla žít, chtěla se radovati, užívat. A žilo se jí lehce a plně.

Ne co se zažije je hlavní; hlavní je, jak se to zažije. Některým jsou velké události právě tolik, jako jiným všední maličkosti, kterých nepozorují.

Nada sama nevěděla, odkud a kdy přišla do ní ta schopnost, cítiti vše tak hluboce a bohatě, zmocňovati ve všem život. Bylo tolik malicherností, kterých dříve nepozorovala, a které jí nyní dělaly velkou radost. I dříve se jí líbilo nebe, líbily se jí hvězdy, měsíc, když svítil za oblaky a fantasticky ozařoval jejich obrysy, ale nyní cítila tu krásu jinak, bohatěji; cítila docela, jak se její oči zvětšily a rozveselily, když je zdvihla k nebi.

I s lidmi byla jinou, ač si nepřála a nehledala jejich společnosti. Dříve s nimi mluvila, snad duchaplně a zábavně, ale sebe nedala. Nyní se jí zdálo, že beře slova přímo ze srdce, zdálo se jí, že jsou ještě teplá a plná jejího života. Stala se srdečnou, upřímnou, vypravovala o sobě, o událostech, které jí byly drahé, povídala jakoby řekla: To vám dávám, protože je to krásné, protože tě mám ráda a protože vás to snad rozveselí; to je část, kousek mého života a dám vám ho, jako dar ze srdce, a přála bych si, aby vám způsobil radost.

A nebála se, aby lidé to, co řekla tak krásně a s tak teplou duší, nehodili do bláta a nepošpinili toho a nesmáli se tomu, co jí bylo

milé a drahocenné. Zdálo se jí, že lidé nemohou poskvřniti toho, v co věřila tak upřímně a i kdyby, jí by to nebolelo, jí by to neuškodilo.

»A i když jen jeden to přijme tak krásně, jak já to dám, když jen jeden z desíti cítí tak jako já, je i to dosti. Řeknu krásné slovo, oči mu zasvítí, vidím jak mu to šlo od srdce — a jsem bohatší o ten záchvív cizí duše, který jsem vzbudila.«

Tak myslila a cítila zároveň, že je bohatá, že může dávatí plnýma rukama. Ach, vše bylo drahocenné, vše, co zažila. Nepatrnou příhodu, která ji rozveselila, vypravovala tak, že i ti, kteří poslouchali, se z ní veselili, ač by byli necítili ničeho, kdyby ji byli zažili sami.

I služba ji více uspokojovala. Když přišla dříve nějaká žena a poslala synovi na vojnu dva nebo tři zlaté, nevěděla o tom ničeho. Nyní se vždy podívala na ty žilnaté, tvrdé, třesoucí se ruce, jak odvazovaly zlatník, pečlivě zavinutý a zavázaný do šátku, a viděla všechen nedostatek v domě, všechnu námahu, kterou měla stará žena, než si uschránila zlatky po krejcarech, aby je mohla poslati synovi.

Dříve, když se ji přišla mladá žena zeptat, přišlo-li už psaní z Ameriky od jejího muže, odpověděla jí krátce a mechanicky: »Ještě ne!« Nyní však slyšela v té plaché otázce celou starost a všechen strach, který chudák měla, aby jí zase neřekla »ne«. Proto jí odpovídala přívětivě a obšírně, že je Amerika daleko, že psaní jde dlouho, nebo že se cestou ztratilo a že se

člověk nesmí hned bůh ví čeho báti. Vyhledávala slova, která by mladou ženu nebolela a potěšila ji, aby neodešla od ní v příliš velkých starostech a smutna.

Když dříve nějaký sedlák pcdpisoval dlouho a starostlivě své jméno na recept psaní, které dostal z města od advokáta, byla nanejvýše netrpělivá, že více nespíchá, že musí tak dlouho čekat; nyní hned cítila, jestli se muž žaluje, nebo jestli dostal upomínku. Uměla čísti v těch rozbrázděných obličejích, ve kterých práce, námaha a starosti zničily všechnu krásu a rozryly je předčasnými vráskami.

Vše to viděla, co dříve ji nezajímalo a čeho nepozorovala. Nebyla zvědava, ale život se kolem ní sám otvíral, kamkoli pohleděla. Poznávala ho stále více a stejně poznávala i lidi. Viděla, jak jsou duševně bohatší a lepší ti, kteří něco přestáli a něco přetrpěli; viděla, jak často tak zvaná inteligence je mělčí a v srdci surovější, primitivnější a ubožší, než prostí lidé, i ti kteří neuměli čísti. Zvláště ženy zámožnějších kruhů byly často zlostné, malicherné a omezené, protože ničeho nezakusily, protože nepoznaly života, chráněné ve svém zátiší při vši starosti a nepříjemnostmi. Měly příležitost vzdělati se a získaly si možné různé znalosti, ale mechanicky, bez hlubokého porozumění. Měly srdce a duši bez oné pravé hluboké dobroty a blahovlnosti, která vyznačuje člověka v pravdě inteligentního.

XI.

Tak se stal Nadin život drahocenným a plným. Ozýval se v ní samé, v její duši odrážel se každý zvuk a budil nové myšlenky a city. Čerpala ze života jako z bohaté studnice. Pochopila, že štěstí nedává jen velký cit — láska — ale že v každém pravdivém a krásném citu je skryto štěstí a spokojenost.

Přece však odešla ráda z Bledu. Milovala krajinu, jezero, milovala zvlášť Vintgar, jakoby byl její, jen její, a přece se loučila ráda, aby se vyhnula hlučné sezóně, cizincům, kteří kalili jednotnost a prostotu přírody svým přepjatým luxem.

Odjela jednoho krásného dne časně ráno, aby viděla celý kraj, kterým musí jeti.

V Terstu se chtěla stavěti den. A bylo krásně jeti z hor do lublaňské roviny, hustými kraňskými lesy ke Krasu. Zvlášť se těšila na moře. Od sv. Petra dál stála neustále u okna. Dole v dálce zasvítilo něco sivě modrého, ale Nada nemohla rozlišiti, je-li to už moře, či jen nízká oblaka. Ale když přijela blíže k Terstu, nad Opčinu, rozhrnula se před ní ohromná, lesklá pláň. Měnila se všemi barvami. U kraje byla zelenavá a pak čím dále modřejší. Ta krásná tmavá modř byla tak intensivní, že Nadě mimovolně napadlo: kdyby namočila ruku do toho modrého moře, že by byla ruka celá modrá. Daleko na obzoru dělilo se moře temnou, jasnou čarou. Tam se ztrácel parník, velká pla-

chetní loď bíle svítila a stála dlouho na témž místě. Dole u břehu bylo moře poseté malými, pobřežními parníky, nesčitelnými čluny s bílými, žlutými a červenými plachtami. To vše se pohybovalo a svítilo v zapadajícím slunci v krvavě zlatých paprscích. Ze zálivu vystoupil úzký poloostrov bílý hrad se zasvítil před očima jako sen z pohádky — Miramare.

Nada zůstala celý druhý den v Terstu. Divila se, jak málo se chválí krása tohoto města. Bílý, holý Kras, který se prostírá kolem, šedé skály, které se zdvihají v pahorky, vše to mu dodává zvláštního kouzla Villy v živých, radostných jižních barvách jsou rozsety v malých zahradách mezi skalami. Od moře je sem v krásném dnu čarovný rozhled. Zelené kupole kvetou na pestrém pozadí bezpočetných domů a paláců, které stoupají do hor. Na břehu se řadí kavárny, kde sedí hnědí kapitáni dalmatských a benátských bárek. Na moři u mólů se kolébají rybářské čluny, bárky, bílé jachty, malé pobřežní rychlé parníky, mezi nimi leží tu a tam oceanský parník se třemi, čtyřmi ohromnými komíny. Zdvihadla chřestí, pára píská, dělníci vykládají rýži a bavlnu kávu, bambus a kdo ví co. Ale v přístavu, tam je ještě živěji. Tam není idyllických rybářských bárek, tam není křídlatých jacht, jen ohromné, velikánské parníky. Moře je husté a mastné, zlatě červená a zelená kola plují zvolna po vodě. Ohromná parní zdvihadla vyloďují a nakládají v stejnoměrném taktu ohromné náklady. Ohromné útroby parníků jsou

nenasytné, požírají hodiny, dny, a stále je ještě dosti místa. Některé jsou odřené a zamazané z venku dlouhou cestou; jiné se barví, čistí. Námořníci s cizími obličejí chodí s kytíčkami za čepicí, koketní, opilí nebo v plné práci s nepokrytou hlavou, k ramenům vykasanými rukávy a skošilemi na prsou rozhalenými. Všechny národnosti se tu mísí, vše křičí, spěchá. V přístavu se na břehu šíří dlouhé ulice skladišť, s nepřehlednými kamennými chodníky. Hlídači chodí kolem rohů, všude vidíš požární skřínky, přibité na zdích. Miliony centů kávy, rýže, cukru tu leží. V samotných skladištích hemží se vše lidmi. A když zahřmí odpoledne dělo, otevrou se stará vrata a tisíce dělnic a tisíce dělníků žene se k východu. Ženy jsou většinou mladé, koketně oblečené, prostovlasé, s krásnými účesy. Ah, ten smích, šveholení, štěbetání. Mají špičaté, zlé jazyky ty černooké, snědé krasavice, ale i to je jedním z jejich kouzel.

Celý den chodila Nada sama městem. Od staré katedrály sv. Justa nad městem hleděla na daleké, rovné moře, které se svítilo na obzoru, chodila po zeleném sv. Ivanu kde si hráli po ulicích slovinské děti, šla k sv. Jakubu, který se jí zdál příkrým a předměstským, ale také zajímavým. Odpoledne jela do Barkovje a šla pěšky k Miramare. Nešla do hradu. Málo ji zajímaly pompésní dvorany. Čím jí byla všechna ta zavřená krása po stěnách, když park voněl mořem, když na terasse nad zálivem tak temně a vysoko čnely cypřiše mezi květinami! A v zadu se

vinuly stinné, chladné stezky, bílé cesty mezi zarostlým křovím. V skalnatých výtesech stály lavičky, pramen bublal kdesi na blízku, vzduch byl vonný a opojný; chvílemi donášel vítr plískání moře skrze stromy. Nada chodila kolem, ale stále se vracela k temným cypřišům, které stály vysoké a slavnostní na terase. Stály nad modrým, nezměrným mořem, u bílého hradu, vodotrysk zapršel někdy až do nich, ale ony se nepohnuly, snily hluboce zamyšlené, osamocené a temné mezi všemi těmi vonnými květinami pod vysokým modrým jižním nebem.

Když zapadalo slunce, vracela se Nada parníkem do města. Zardělo se nebe daleko nad širým mořem, zardělo se od vrchu, po celém moři lehla zlatá večerní záře, a slunce viselo ohromné, krvavě červené nad horizontem. Všichni lidé na parníku stáli v rudých reflexích, vlasy zazářily, na obličeje padl milý růžový jas. Obrátila se k Terstu. Krásný zjev udivil její oči. Oblaka nad městem hořela v rudých plamenech, všechna okna v městě svítila jako požárem. A moře, nebe, oblaka a město, vše hořelo v podivné večerní záři. Od západu k východu se rozlévaly hořící paprsky po celém nebi a po celé zemi. Bílá plachetní loď plula z moře sem do přístavu. Na třech stěžních rozpínaly se plné plachty. A bílá loď, ozářená rudou večerní září plula po tom podivném modrém moři, na kterém ležel rudý, kovový odlesk nebe, plula k tomu podivnému městu, jež hořelo od země k nebi v ohromných, ohnivých reflexích, kde svítila

všechna okna v živých, krvavých plamenech. Slunce vklouzlo do moře, nebe se červenalo, mraky na východě sesivěly, ale na západě zůstal ještě dlouho nad mořem široký, zlatý pruh.

Nada večeřela ve velké restauraci naproti poště. Dvanáct umělců hrálo denní houslový koncert, nejlepší kusy ze známých oper. Hned vesele, hned smutně, pak zase snivě, melodicky. Seděla mezi samými cizími lidmi, a bylo jí teple a krásně. Housle vzdychaly, smyčce na strunách lehce se chvěly, duše v prsou se zachvěla, srdce zatoužilo bůh ví po čem, bůh ví kam . . .

Když odcházela do hotelu, vzala si sebou program na krásnou vzpomínku toho dne a večera. A když se podívala z pokoje hotelu v třetím poschodí v noci naposled z okna, zdálo se jí, že svítí hvězdy veliké a zářící, jakých ještě nikdy neviděla . . .

XII.

Od Sv. Kříže, kde měla Nada službu, bylo krásně viděti na moře. I okna jejího pokoje tam směřovala. Milovala to moře celou duší. Nikdy se na ně nemohla nahleděti. Když leželo před ní modré a krásné, klidné jako spící dítě, dívala se právě tak ráda na jeho nezměrnou pláň, jako když kypělo a vřelo, zuřilo v bouři a odskakovalo v bílých pěnách od břehu. Někdy vlnilo se černé, lstivé a jako vyhrožující v ohromných,

hladkých vlnách, které se leskly jako polité olejem, jindy opět za nejkrásnějšího dne bylo jasně zelené a celé spěněné, honilo se v malých zlostných, roztrhaných vlnách.

Oči se dívaly do dálky, zlaté sny se zakolébaly v duši, tělo objal sladký mír.

Nada milovala věčnou píseň moře, tu píseň, která byla tak slavnostní a bohatá, která nepověděla ničeho a vše. Zdálo se jí, že by mohla žít celý svůj život takto na kraji moře, aby slyšela plískání vln a dýchala vlažný mořský vzduch. Nepozorovala by, jak ubíhají leta, jak mívá mládost. Nebylo by jí ničeho líto. Tak žila už skoro měsíc jako v ustavičném snění, ale v milém a krásném snění.

Jednou přišla na poštu mladá žena, kvetoucí selka, oblečená zvlášť prostě, ale čistě, vkusně a zálibně. Bílý šátek ovíjel zardělý, svěží a krásný obličej; nad čelem se kudrnatily černé vlasy, oči byly inteligentní a ústa měla jemný tvar. Tvrdé, snědé ruce byly malé a panské. Nadě se zdál v prvním okamžiku, jak ji spatřila, známým její hlas, její postava.

Mladá selka se vesele a překvapeně zasmála. »O, Nado, jak jsi sem přišla?« Ale hned se opravila. »Odpusťte, slečno Nado Miličova, zapomněla jsem, že mne stěží poznáte.«

»Připadáte mi velice známou,« pravila Nada v rozpacích. »Ale nemohu si nijak vzpomenouti.

Krásná selka se zase zasmála.

»Ah vím, že byste nadarmo hádala! Řeknu vám to raději sama. Jsem Věra, vzpomínáte-li si

ještě na to jméno. Vaše spolužačka. Byly jsme kdysi přítelkyněmi, a často jsem k vám chodila.«

Nyní se Nada ještě více podivila.

»Ty jsi Věra? — Jak, že jsi tu, že ...«

»... že jsem se posedlačila. Což?« — smála se selka.

»Nu ano, i to. Máš přece vyšší dívčí, umíš francouzsky snad lépe než já. A teď tě vidím v selském šátku a v selské jupce!«

»Všechno je pravda. Víš, před čtyřmi lety jsem se vdala. Můj muž je poctivý člověk, má pěknou usedlost, vinohrady, pole, zahrady, vůbec nemohu si stěžovati, že bychom byli chudí. I vzdělaný je můj muž. Má sice jen nižší gymnasium a hospodářskou školu, ale rád čte, když má čas, vůbec je stále dobře poučen, co se děje venku v inteligentním světě.«

Nada jí nabídla židli. Nedovedla se přemoci, aby neřekla: »Ale když je tvůj muž zámožný, pak opravdu nevím, proč jsi tak sesedlačila!«

Věra usedla. »Ah, moje drahá, nesesedlačila jsem tolik, jak myslíš. Nosím, pravda, šátek, selskou sukni, a neohrabané boty, ale duševně jsem neotupěla. Můžeš se mnou mluvit, a nemusíš se stydět, že ti tykám.«

»Kdo pak o tom mluvil!« rozčilovala se Nada.

»Ale ne, to bylo jen tak mimochodem řečeno, protože jsem ráda, že tě zase vidím, a byla bych ráda, kdyby se naše školní přátelství zase obnovilo. Ale vidím, že jsi zvědava. Můj muž a já jsme se tedy shodli hned před svatbou, že

budeme žítí zcela prostě. On je zámožný, a ani já jsem nebyla bez peněz; ale kdybychom jezdili v kočáře, kdybych hrála v pokoji piano, a četla francouzské romány a nechala služky, kuchařku, panskou dělati své, nezůstalo by našim dětem mnoho. Pak se také nesmí zapomenouti, že jsme oba mladí, silní, že nám je práce radostí a štěstím. Viděla jsem ve Štyrsku, jak sedláci upadají, když se synové a dcery opičí po pánech, viděla jsem také, že to není jen útrata, chodí-li sedláková dcera oblečena jako městská slečna, ale že je to i nevkusné a směšné. Jen polointeligentní sedlák bude chtít ukazovati městským šatem svou panskost a své vzdělání. — Nu, a vidíš, my dva jsme mysli, že jsme dosti inteligentní, že na šemu duševnímu vývoji neuškodí, budeme-li se oblékati zcela selsky. Ukazovati svou modernost jen střihem šatů, je nejlehčí věc, a pro lidi jako jsme my dva, kteří žijí stále na vesnici, na osamoceném statku, by bylo směšné a nepraktické, kdybychom se oblékali jako se obléká nějaký diurnista nebo švadlena v městě. — Nu, jak se ti líbí to mudrování?» tázala se Nady.

Mluvíš rozumně, ráda tě poslouchám, a musím ti jen blahopřáti, že máš tak zdravé názory, odpověděla.

»Nu, vidíš. Vůbec nemysli, že jsme ve všem sesedlačili. Ty jsi ještě neviděla moderního sedláka, a myslíš, že musí zapáchati už na několik honů hnojem; že musí bydliti v zatuchlých, nízkých světnicích, že je v celém domě jedna postel, a že ostatní spí na zemi. Tak u nás není. Jen

se přijď jednou podívat, uvidíš! Nábytek je v národním slohu, sami jsme si udělali náčrty, a truhlář nám ho udělal v domě před očima. Kolem domu jsme nasázeli už první rok ořechů, kaštanů a ovocných stromů a po cestách k vinicím a na pole celé aleje třešní a jabloní. To bude krása, až to vše vyrostе. Oh, Nada, odpusť, ale musím si pochváliti, jak jsem šťastna a spokojena, a jak krásně je hospodařiti a dělati na vlastním pozemku. Kdybych si byla vzala nevím jak bohatého a vysokého úředníka, jistě bych nebyla tak spokojena. A tolik je stále radostí, práce, pohybu, lítání po celé léto; v zimě pak se dělají plány pro druhé léto, spravuje se, šije, přede. Ano, já a mé služby — máme tři — předeme celou zimu, A co bychom dělaly? Lenošiti je přece ošklivé.

»Skoro ti závidím,« řekla Nada.

»Nu vidíš, to mne zvlášť těší. Ale nyní musím jíti. Přinesla jsem peníze na poštu, tu jsou, na daně.«

Mezi tím, co Nada manipulovala s poštovními knihami, vypravovala jí Věra, jak se z počátku v městě smáli, když přišla v šátku, protože věděli, že jako děvče chodila po městsku.

»Ale nestarala jsem se o to. Oni po svém a já také po svém rozumu. Ne? —«

»Počkej ještě trochu,« řekla Nada, »pak tě doprovodím.«

»Ah to je výborné! Doprovodíš mne ale až k nám! Co pak to je, je půl druhé hodiny máš nahoru. Přenocuješ u nás, ráno vstaneš dříve než jsi zvyklá a půjdeš v nejlepším chládku dolů.

Já jdu k poštmistrové a oznámím ji, že tě vezmu s sebou. Tu „dobrou noc“ v devět může sama odtelegrafovatí.«

Ještě mezi dveřmi se Nada obrátila:

„A dva hochy mám, dva syny, dva junáky, abys věděla.«

„Ty máš děti?“ podivila se Nada.

„Nu, ano, co pak! Ratka a Dragana. Jednomu jsou tři, druhému půl druhého roku. Už se perou, představ si! Ale nesmím lháti, velice, velice jsou hodní a mám je k smrti ráda.«

Nada šla opravdu ten večer nahoru do jejího domu, na Vrch, jak se u nich říkalo. Věřin muž, Trdina, byl velmi sympatický člověk. Nadě se zdálo, jakoby byla přišla do jiného světa, když seděla večer za bílým, javorovým stolem, a oba jí vypravovali, jak žijí a co dělají. A zdálo se jí velmi divným, když jí Věra ukázala v druhém pokoji velkou skříň, knihovnu, kde stály v přihrádkách všechny slovenské knihy, několik vybraných francouzských, pak mnoho německých překladů Tolstoj, Dostojevského, Turgeněva, Čechova, Gorkiho. Ukázala jí i několik ruských knih.

„Můj muž čte dobře rusky, mně to jde trochu pomalu.«

Nada byla unavena, ale vodili ji ještě za soumraku všude po zahradě, chlévech, šupách, stodole a po celém domě. Ratko, čistý a rozto-
mily hošiček, capal všude s nimi. Dragana dávali spat už v šest hodin večer. Spal ve své malé po-

stýlce, zardělý, s kudrnatými vlásky a tlustýma ručkama, jako andílek.«

»Přijdeš k nám častěji nahoru?« tázala se Věra Nady, když ji vedla pod střechem, kde byly čtyry malé ale pěkné pokojíky s verandami. Mezi nimi se prostírala rozlehlá síň, osvětlená četnými úzkými okny, která byla seřazena pod špičatým, vysokým stropem, s malou kopulí. Všude stály malé, nízké židle, široké a úhledné s opěrami pro ruce.

»Tu lenošíme v neděli, píšeme, počítáme a hrajeme si s dětmi,« řekla hospodyně. Otevřela dvěře do přívětivého pokoje, kde stál bílý, pěkný nábytek. »Ráno, až tě přijdu zavolat, podívej se oknem, odtud je viděti moře. A nyní dobrou noc!«

Nada byla unavena, ale seděla ještě dlouho na balkonku. Vše kolem ní dýchalo idylickým klidem. V zahradě se ozývali cvrčkové, ve chlěvě zabučela kráva, z malého domku na konci dvora bylo slyšeti smích. Tam bydlilo služebnictvo a stará Barka, která byla v domě už čtyřicet let, bděla tam nad pořádkem. Nada slyšela, jak rozkazovala: »Alo, teď už klid a spat!«

»Šťastná Věra!« myslila Nada a ulehla.

Ráno ji přišla Věra zavolat. Otevřela dvěře, a usedla k Nadě na postel. Byla svěží, voněla rosou.

»U nás málo spíme,« řekla. »Uvařila jsem už snídani, uklidila ložnici, a natrhala na zahradě salátu a zelené fasole na poledne. Děvčata už podojila, scedila jsem mléka a šla tě vzbudit.« Byla oblečena selskou košilí se širokými ru-

kávci, přes prsa měla přeložený pestrý, veliký šátek, který byl vzadu zastrčený za zástěru. Vlasy měla ovinuté kolem hlavy jako věneček.

»Velice se mi líbíš,« řekla Nada a dotkla se její holé ruky.

»Nu vidíš,« zasmála se Věra spokojeně. »Ale nyní rychle vstaň a pojď dolů. Dnes nemám mnoho času, máme sekáče. Mnoho trávy sice nevyroste na těch krasských lukách, ale přece!«

Nada vyskočila z postele a přistoupila k oknu. Tam dole v dálce se svítilo něco širokého, tmavěmodrého: moře! Srdce Nady se pohnulo, jakoby byla zahlédla něco nevýslovně milého a drahého. »Jak tu máte krásně! Jak jsi šťastna!« vzdychla, ale Věra už neslyšela, byla odešla dolů.

Když Nada přišla, bylo už uklizeno. Věřin muž přišel z chlévů, kde byl s čeledínem napojit koně. Pozdravil Nadu a slíbil, že ji trochu doprovodí. »Nenamahejte se k vůli mně,« bránila se Nada, »máte dost jiné práce.«

»Poprvé se sluší, aby tě doprovodil,« řekla Věra. »Potom se už naučíš choditi sama a nebudeme tě doprovázeti, nebude-li času. Přijdeš, že?«

»Přijdu ráda.«

Posnídala, pak ukázala Věra Nadě spící děti. »Vid', že jsou krásné!« tázala se mladá matka své přítelkyně. A náhle objala Nadu a řekla: »Oh, viš, člověk musí býti šťasten.« V očích měla slzy.

Trdina vyprovodil Nadu skoro hodinu cesty. Mluvili o všem možném, o nových knihách,

o Bledu, o moři, poště, hospodářství. Trdina byl vážný člověk, mužný, dobrý a šlechetný. Bylo krásně a příjemně s ním hovořiti. Rozpovídal se široce o svých plánech.

»Jak jste šťasten, že máte tak krásný domov!« řekla Nada.

Ale Trdina odpověděl: »Co domov! Ale že jsem našel takovou ženu jako je Věra, to je štěstí!«

Když se moře před nimi široce rozhrnulo, vzpomněla si Nada zase, že by mohla jíti sama. Rozloučili se.

»Přijďte zase brzy k Věře,« řekl Trdina. »Není jí sice dlouhá chvíle, ale přece bych jí přál rozumné společnosti. Ti dole,« ukázal na kříž, »ji všichni litují, že sesedlačila. A s lidmi, kteří mají takové názory, ráda neobcuje.«

»Přijdu s radostí,« odpověděla Nada.

Šla zamyšleně bílou hrasskou cestou k domovu. Bylo ještě příliš záhy, aby šla do pisárny, proto šla k moři. Sedla na vysokou skálu a dívala se přes modrou mořskou pláň. Zazdála se sama sobě opuštěnou. Jakoby bylo šlo jednou, kdo ví kdy, cosi mimo ni a nevrátí se už. Viděla před sebou Věru v tvrdé, domácí plátěné košili, svěží, kvetoucí, jak se sklání nad svým dítětem, a srdce se jí sevřelo tichou trpkostí. Ale hned se vzpřímila, nechtěla se poddati smutným myšlenkám.

»Život je krásný, vždycky krásný, i žiješ-li ho sám v plném bohatém štěstí, nebo stojíš-li

stranou a díváš se rozumným zrakem jak žijí jiní. I v cizím štěstí je štěstí pro každého, kdo je chce najíti.

XIII.

Klidně mýjely dny Nadina života. Sama se divila, odkud se ozvala ta teplá spokojenost, která ji celou zahřívala. Nic ji nezneklidňovalo, čas plynul nepozorovaně jako klidná řeka širokými poli. Vstávala ráno a pokud dovolovalo počasí, koupala se v ranním slunci v moři. Ty hodiny v chladném stinném poštovním úřadě se jí zdály příjemným odpočinkem. V poledne zase veslovala v člunu u břehu, vytáhla v nějakém zálivu vesla z vody a lehla v člunu na znak, až se ztrácelo nad ní modré nebe, protkané zlatými žilkami slunce v nesmírnou dálku. V noci spala při otevřených oknech a plískání moře provázelo její sny. Její pleť se opálila, byla tmavá a její vlasy se zdály ještě zlatší. Její tělo spružnělo, svaly stvrdly, každá námaha se jí zdála lehkou a nepatrnou. Radovala se z toho zvlášť i proto, že si myslela, že taková svěžest těla zvětšuje i duševní sílu. Radosti jejího života byly skromné a leckdo by byl nad nimi pohrdlivě pokrčil rameny, ale Nada milovala tu tichou radost, to tiché štěstí, které poskytuje i nejjednotvárnější každodennost.

Hle, vlnité moře. Vrhla se v ně, vlny jí kolébaly zápolila s nimi se vzdorovitostí, a když konečně si lehla všicka unavena do teplého

písku, smála se mimovolně a její oči zářily radostí a spokojeností.

Veslovala daleko do moře, zamyslíla se, zahleděla se do modré dálky, kde se ztrácely žluté plachty rybářských bárek. Když si vzpomněla, že je třeba se vrátiti, bylo už pozdě; napjala všechny síly a jako lehký holub letěl člun po vodě. Měla horké ruce — když z něho vyskočila. Byla celý den v dobré náladě a říhala se smíchem: »Ah, jak jsem veslovala!« Smáli se s ní, Nadina svěžest na ně působila, její jasná radost, planoucí oči, radostný pohyb její rukou, jímž je složila za šiji a sklonila na zad zlatovlasou hlavu.

A pak, když mohla, spěchala k Trdinovým. Měla tam nahoře i svůj pokoj. Vše bylo tak upravené, jak to měla nejraději. Na oknech karafiáty a rozmarýn, na stěně Bled s Vintgarem, na skříni poprsí Prešerva a Jurčiče, mezi okny litografie Böhlinovy krajiny a nad stolem Heineův portrait. Vše to byly Věřiny dary k různým svátkům.

»Až odejdeš, vezmeš si ty věci s sebou, ale nyní ať to zůstane zde, abys tu byla jako doma,« říkala Věra často.

A Nadě bylo opravdu, jakoby byla u Věry doma, a kvapně letěl měsíc za měsícem.

Druhý rok pobytu v Přímoří psala jí Jana z Ameriky:

»Docela jiná je ta země, než jsem si představovala. Nic z toho, co jsme s Leonem chtěli, se nesplnilo — a přece nejsme zklamáni, Leo,

bývalý advokát, je nyní farmářem daleko ve středu té země. Nic se mu nepoštětilo. Konečně, za půl roku, když nám po různých spekulacích zbylo sotva tolik, abychom koupili — spíše ze zoufalství než z touhy — tu farmu, se na nás štěstí usmálo. Už přes rok jsme tu na té „Janině farmě,“ jak ji pokřtil Leo. Vede se nám dobře, pracujeme na poli jako sedláci a líbí se nám ten skromný, ale svobodný život, nad kterým bych se byla kdysi pohoršovala.

I několik Slovinců tu je. Dělají v sousedních lesích dužiny. Přicházejí k nám každou neděli, když mají trochu času. Máme jakýsi druh hokynářství. V Americe není žádná práce a žádný obchod zahanbujícím, i když je tak primitivní jako náš. Služku mám odtud a muži pomáhá Irčan, který je už půl roku u nás. Leo se stal protestantem a už před rokem jsme se dali v Chicagu oddati. Nyní budeme mít už brzy rodinu! Nepopsatelně se těším! Můj bože, matkou — matkou budu! Znáš větší štěstí? — Mé romantické sny se sice rozpadly v nic, ale není mi jich líto, našla jsem štěstí ve skromné práci a tiché lásce. Život je tvrdý a prostý a obšťastňuje jen zdravé, svěží lidi, kteří s ním dovedou zápasiti — snílky nikoli nebo jen zřídka.

Představ si, učím ty Slovince, kteří zde jsou každou neděli odpoledne až pozdě do noci, angličtině. Perfektně, rozumí se, ještě sama neumím, ale mým žákům to stačí. Docela mně i platí. Je jich jedenáct a sami se rozhodli, že mi dají po dvou dolarech měsíčně. Jsou se mnou velmi spo-

kojení a jsou nám vděční za každou přátelskou radu. Také když jim píšu psaní, mi platí. V Evropě se poctiví lidé stydí přijímat za své úsluhy peníze a Evropané mají pocit, jakoby je chtěl někdo urazití odměnou. V Americe však platí střízlivá zásada: ruka ruku myje, každá práce je hodna mzdy!

Vůbec chci tu zbohatnouti! Směj se! Proč pak ne? Stále si myslím: co by se mohlo vykonati v malém národě, kdyby měl člověk peníze, miliony! A nemusil by být ani obětavým, jen podnikavý, vytrvalý, rozumný. Jemu by se vedlo dobře i národu. Průmysl je dnes základem blahobytu národa. A jaký průmysl my máme? — I to málo, co je, je v rukou cizinců, protože jsme sami byli příliš ospalí a bázlivi.

Nic se nevysmívej! Můj muž mi vykládá večer národohospodářské základy, což je zajímavější než si myslíš. A já jsem tu v mezinárodní Americe udělala z něho, který je rodem Slovincem, ale zásluhou svých rodičů pověsil svoji národnost v Hradci na hřebík, zase to, čím je a musí býti — Slovana.

Zdá se mi směšným vůbec, jak se národy namáhají, získati si nové duše, t. j. nové bastardy. Naučí-li se někdo cizímu jazyku a ujišťuje, že je Němec nebo Španěl, je to přece právě tak směšné; přece rozhoduje krev, rod a ne řeč! Národnost t. j. rodová individualnost se mi zdá jako strom: Je-li dobrý, zdravý, můžeš naň vštípiti nejušlechtilejší druhy a vyspějí ti. Ale kořen musí býti pevný, svěží a šťavnatý — a

ratolest z téhož druhu; na hrušni se neštěpují
fíky nebo pomeranče!

Můj muž si pořídil fotografický aparát. Mé
velké, vousaté žáky fotografoval už každého
zvlášť, a ač jsou to ještě velmi barbarské vý-
robky, poslali je přece s velkou radostí domů za
moře. Počkej, až se naučí, vyfotografuje naši farmu,
naši zámořskou Kity, našeho Irčana, naše pole,
našeho vola, psa a vše, co je naše — i mne a
sebe. A dá-li bůh, pošlu ti obrázek svého dítěte.
abys je políbila, jako Tě líbá Tvá

šťastná

Jana.«

Nada odepsala Janě hned, ale uplynuly tři,
čtyři měsíce — o Janě už ani zmínka. Nada se
divila, psala ještě jednou dlouhé psaní, potom
ještě několik pohlednic. Ale žádné odpovědi. Půl
roku po posledním dopisu dostala dopis, psaný
neumělou těžkou rukou:

»Velectěná slečno!

Náhodou mi přišla do ruky pohlednice, kterou
jste poslala před týdny paní Janě. Z lístku vidím,
že nevíte ničeho o událostech, ale že jste upřím-
nou přítelkyní paní Jany, nebylo by pěkné, abych
Vám nepsal, co se stalo. Paní Jana učila nás
Slovince anglické řeči. Měli jsme ji velmi rádi
a velmi jsme ctili ji a jejího muže. Byli to šle-
chetní a dobří lidé. Přišli sem jaksi stísnění a
myslím, že se neujali s radostí farmy. Ale štěstí

jim přálo a vedlo se jim dobře. Každý jim pro-
rokoval nejkrásnější štěstí a krásnou budoucnost.
A byli by oba všeho zasloužili; nikdo jim nebyl
nepříznivý. Jednomu z našich byla v lesích
zlomena noha, vzali jej k sobě a ležel šest týdnů
ve farmě; jako bratra jej ošetřovali.

Paní čekala dítě a těšila se. Kolikrát nám
vypravovala, jak je šťastna a jak myslí vcho-
vati své děti, aby z nich byli rozumní a dobří
lidé. Já jsem docela i své ženě o tom psal domů,
tak se mi to zdálo krásné a poučné, co mluvila.

Před čtyřmi měsíci jsme byli na farmě jako
obyčejně, a paní nás zase učila. A ještě jsme se
smáli, jak jsme pilní jako školáci a jak se nyní,
když máme rozum, sami rádi učíme, ale dříve,
když jsme byli malí, jsme se úsilovně bránili
škole. Tak jsme mluvili a vesele jsme se roz-
loučili.

A hleďte, když jsme přišli za týden zase na
farmu, byla paní Jana už pochována. Umřela,
i dítě s ní umřelo. Tak mladá, krásná a dobrá
paní. Její muž byl zničen a celý přepadl za těch
několik dní. Jakoby se byl pomátl, stále se bral
za hlavu a naříkal: »Co si teď počnu?« Velice
nám to bylo líto, a byli bychom mu rádi po-
mohli, kdyby bylo možno. Ale pán se nedal utišiti.
V několika dnech prodal na rychlo vše, co měl.
Farmu jsem koupil já se svými dvěma bratry.
Řekl jsem pánovi, že mu farmu odstoupíme
každý den, kdyby si to rozmyslil. Jen smutně
se usmál a řekl, že už zde nezůstane v tom
kraji. Prosil mne ještě, abych zasadil někdy růže

na panin hrob. Dal mi sto dolarů k tomu účeli, ač jsem se bránil. Řekl, ať to je pro mé děti a abych jim vypravoval o paní, jak byla dobrá a krásná, a ať chodí na její hrob. Psal jsem totiž hned, jak jsem farmu koupil, pro svou ženu a děti.

Potom pán odcestoval a nenechal ani adresy. Jistě sem už více nepřijde. Chudák! Když si na něho vzpomenu, vždy je mi ho líto.

A nyní Vás slečno velmi krásně pozdravuji. Smutné zprávy jsem Vám dal. Už je to tak na světě.

S úctou

Petr Premesl.

To prosté psaní otřáslu silně Nadou a toho večera nebylo u Trdinů veselo.

XIV.

Nadin bratr přijel na prázdniny, aby se koupal v moři a okřál. Znenáhla se mu vrátil na svěžím mořském vzduchu i humor, který byl ovšem někdy trpký a jedovatý. Vrátil se do Haliče omlazen a plný nových nadějí. A vskutku, neočekávaně se mu vyplnilo nejvšelejší přání, že dostal místo ve své vlasti, mezi rodáky. Přesadili jej do Mariboru do Štyrska. Ve společnosti nových druhů ožil, a sotva minulo několik měsíců, seznámil se s dcerou ze zámožné rodiny a v masopustě se oženil.

Nada se zamyslíla, když dostávala od něho psaní, kde jí popisoval svou nevěstu, a líčil své štěstí. Bratr Miloš, jedovatý cynik, zamračený pesimista, se náhle změnil v sentimentálního idealistu, jehož srdce překypovalo něžnými city! Nada byla šťastna bratrovým štěstím.

Mladý pár procestoval severní Itálii, byl déle v Benátkách a konečně navštívil Nadu.

Byla ráda. Miloš se jí zdál mladým, spokojeným, šťastným.

Milošova žena se ptala Nady: »A ty? Navštívíš nás také na svatební cestě? Jistě máš mnoho ctitelů!«

»Ani jednoho!«

»To není pravda! — odporoval Trdina, který byl přítomen. »Jenže jich nechcel! Posledně, když jsme tu měli zábavu, přišlo schválně k vůli ní několik pánů z Terstu. Po celém Přímoří se ozývá sláva jejich zlatých vlasů a černých očí!«

Nada se zasmála. »Páni z města přišli spíše pít než se dvořiti. Dobré víno nad nejlepší děvče!«

»V Mariboru,« vypravovala Milošova žena, »máme několik měsíců nového advokátního koncipienta, doktora Korošce, který tě zná z Bledu. Když se dozvěděl, že se zasnuje s Milošem, zpíval mi jednou nadšenou chválu o tobě. Nejspíše jsi mu na Bledu ranila tak srdce, že se mu ještě dnes nezacelilo.«

»Už dlouho jsem o něm ničeho neslyšela, odpověděla Nada, a lehká červeň ji přeletěla tváří.

Hovor se obrátil na jiné pole, ale Nada nebyla už veselá...

A opět plynuly týdny a měsíce. Jednoho odpoledne přišel Trdinův pastýř a přinesl Nadě Věfin list:

»Nado! Dnes je tomu tři leta, co jsi byla poprvé u nás. Proto jsme zabili malé jehně, a večer ho upečeme na dvoře, a na zahradě uděláme hostinu. Přijď tedy!«

Tři leta už! Jak čas utíká!

Nadě bylo téměř smutno. Pomalu přijde stáří. A náhle se jí zdál život ubohým a prázdným. Věra má muže, děti, Miloš je ženatý a spokojen, každý, koho zná, má své lidi, svou rodinu, bytosti pro které žije, a které žijí pro něho. A ona je sama — sama!

Otevřela stolek, a začala čísti psaní švakrové, kde jí píše o Toníku Korošcovi. Všichni jej mají rádi, protože je tak dobrý a protože tak rád pracuje za koho může. Spřátelil se intimně s Milošem a přichází často k nim. A posledně říkal, že kdysi myslil, že bude Nada jeho. A ještě stále ji miluje, jako kdysi. Dr. Korošec má nyní službu, kdyby jen chtěla, mohla by se státi jeho ženou.

Tak psala švakrová.

Už čtrnáct dní leželo to psaní ve stolku, a ještě stále Nada na ně neodpověděla. Kolikrát četla ty řádky, zněla je nazpaměť, a přece bylo tak těžko se rozhodnouti.

A zase si vzpomněla: už tři leta jsem tu. Jako voda utíká čas a nikdy už se mladost nevrátí!

Vzpomněla si na Bled, na ony procházky s Korošcem na Vintgaru a všechna jeho krásná slova. Je dobrý člověk, ano, a jistě by s ním byla šťastna.

Ale nějaký hlas se ptal: Miluješ jej? A vzpomněla na Gojka, svou první lásku a onen rozhovor po matčině smrti. Cosi ji zabolelo v srdci a řekla si tiše: »Zapomněla jsem naň, a přece bych s jiným nebyla šťastna!«

Zavřela zase stolek a v náhlém rozhodnutí psala švakrové:

»Jsem Ti vděčna za Tvoji péči o mne. Vím, že mi přeješ dobré, ale nemožno, nemůže to být. Řekni doktoru Korošci, že si ho vážím, snad ze všech lidí, které znám, nejvíce. A ať mi odpustí, co jsem zavinila nepříjemného v jeho životě. Lituji! upřímně své lehkomyšlnosti, ale jeho ženou nemohu být — nemiluji ho!

Nikdy by nebyli Trdinovi tak šťastni jak jsou, kdyby se nemilovali, ani Ty s Milošem. Bez lásky se nevdám nikdy.«

Zapečetila list, odeslala a šla k Trdinovům. Šla rychle skalnatou cestou a naplňovala ji spokojenost, že rozhodla dle svého svědomí. Nahoře jí přišly naproti jásající děti, a už z daleka bylo viděti velký plamen. Tam už zapálili hranici, pastýř připravoval rožeň pro jehně, aby je potom sám obracel. Bára stála celá zardělá na prahu předsíně a pozdravila se smíchem Nadu:

»To bude hostina, slečno! Tři leta jste už tady; ani jsem nevěřila, když mi to paní včera

povídala. Jako byste přišla včera večer, tak se mi to zdá! Ano, ano, čas utíká! A zmizela v kuchyni.

Věra přicházela z hořeních pokojů v bílých rukávcích, hedvábném šátku kolem krku a sametové šněrovačce. — »Na tvoji počest!« volala na Nadu.

Trdina přišel ze zahrady. Nesl svou jedno-roční dcerušku vysoko na rameni, že jákala radostí. Pozdravil Nadu a odevzdal jí dítě, které se k ní dralo. Nada byla jeho kmotrou a na její přání jí dali jméno Mira

Tak si udělali »svátek« toho večera. Srdečná veselost panovala ve společnosti, žert stíhal žert, smáli se a zpívali národní písně, stále jiné, stále nové.

Měsíc vstal z moře, a všichni tři šli k blízké skalní rozsedlině, odkud bylo viděti kouzlaplné moře. Leželo před nimi slavnostní, tmavé a přece svítící se, se stříbrnou cestou od nebe dolů ke břehům jako ohromná podivná pláň, nad níž ležel nekonečný mír.

XIV.

Kolikrát se Nada mimovolně usmála, když si vzpomněla, co způsobilo konečný obrat celého jejího života. Opravdu, jsou maličkosti, kolem kterých se točí celý náš osud, který se nám zdá tak vynikajícím, ohromným a který ve vesmíru není ničím. Jsme domýšliví a neškodí nám,

když se nám nějaká směšnost zašklebí do obličeje . . .

Toho večera když slavili u Trdinových »třiletí« Nadina pobytu, toho večera, když se dívali s Nadou se skalní rozsedliny dolů na širé moře, použili Trdinovi hošici příležitosti a napili se v besídce sládkého starého vína, jako by to byla nevinná malinová šťáva a ne vzácný a ohnivý krasský mok. Bylo jim zle. Volali je a hledali se světlem po celém domě, až je našli spící pod stolem v besídce s prázdnými sklenicemi v rukou.

Věra se rozplakala strachem, ale situace byla tak komická, oba hoši tak roztomilí, že se musila i ona mezi slzami smáti. Umyli je, svlékli, ovázali jim hlavy šátky, namočenými v octě, a doufali, že se probudí druhého dne bez zlých následků. Ráno, když Nada odcházela, spali ještě oba tvrdě.

Podivila se, když odpoledne přišel Trdina na poštu s vážným, polekaným obličejem.

»Nešťastní hoši! Nevím sám, co mám počítí. Věra se nedá uklidnit a i já mám starost. Je jim strašně zle, snad mají horečku, jsou bledí a když se probudili, vrhli bez ustání. Na blízku není žádného doktora proto mi Věra řekla, abych telegrafoval do Terstu tetě, která již nějakého pošle. Nešťastná věc! Víno bylo sladké a tak se ho napili. Nikdy jim nedám vína, ani s vodou, a teď se mi opijí. Takové děti! O malého se opravdu bojím. Jaké starosti má člověk k vůli takové hlouposti, které bych se nejraději

smál. « Trdina se opravdu zasmál, ale jeho smích byl neupřímný a nucený.

Nada sestavila obšrnější telegram tetě do Terstu, aby poslala lékaře, a ten aby se stavěl v Kříži na poště, že tam dostane průvodce, který jej dovede dál.

Potom odešla Nada s Trdinou, aby Věře pomohla a trochu ji uklidnila. Pozdě večer přišel lékař. Byl to — Gojko Zemlan. On i Nada byli překvapeni tímto setkáním. Divná náhoda si s nimi zahrála. Gojko byl asistentem u známého a populárního lékaře v Terstu a ten jej poslal místo sebe k Trdinovým.

Prohlédl děti a uklidnil postrašené rodiče, že se jim nic zlého nestane a nejdéle ve dvou dnech že budou skákat kolem domu jako dříve.

Po tom vyjádření mladého lékaře oživila i Věra, jejímu mateřskému srdci nebylo už tak líto malých hříšníků jako čtvrt hodiny před tím.

»Jen když to není nic horšího, to jim jistě přeju! Představte si něco takového! Jsem celý den jako bez sebe a celá opuchlá pláčem.«

Dr. Zemlan dal dětem léky, aby se uklidnil žaludek, potom připravila Věra večeři. Dětem bylo pomalu lépe, a když usnuly, žertovala Věra sama o svých starostech. Spozorovala také brzy rozpaky mezi Nadou a Zemlanem.

»Zdá se mi Nado, jakobys se byla už dříve znala s panem doktorem,« interpelovala ji přímo.

»Ah, což vám slečna ničeho neříkala?! Ovšem, taková směšná maličkost! Oh, paní, to je vážná věc. První láska, nešťastná nemoc

zpíval jakýsi můj kolega. Slečna Nada byla mou první láskou, to je velmi vážné, paní. Dávne časy . . . tempi passati . . . Já byl tenkrát ještě ideální hošík bez vousů a slečna Nada nosila tenkrát ještě krátké sukně.«

»Vypravujte, pane doktore. vypravujte. Nada je mou oddannou a upřímnou přítelkyní, ale o tom mi ničeho neřekl!« zlobila se Věra.

»Vždyť jsem řekl,« odpovídal Zemlan, »vždyť jsem řekl, že pro slečnu byla to epizoda ta bezvýznamnou, že už asi dávno na ni zapomněla

•O, o, tomu nevěřím! Hledte jak se začervenal! O, Nado, takové je tvoje přátelství?! Počkej to si budu pamatovat! — Jen si domýšlejte, pane doktore, mnoho si domýšlejte, kdo ví, proč mi to nepověděl!«

Gojko vypravoval polo humoristicky, polo vážně celou historii své a Nadiny první lásky, ale nezmínil se o oné příhodě u Sávice ani o onom rozhovoru v Lublani, když zemřela Nadina matka.

»Tedy na Šmarné hoře to bylo, kdy jste se poprvé políbili? Na Šmarné hoře, na mou také na tom výletu. Ano, ano, teď si na vás dobře vzpomínám, pane doktore! Ah, pomyslete si, jak se scházejí staří známí. Ty, muži — obrátila se k Trdinovi — což abychom si ještě dnes večer uspořádali nějakou slavnost?«

»Dobře! Už z radosti, že těm našim hochům nic není!« přisvědčil Trdina a sám se odebral

do sklepa, aby našel něco takového, čím by se dalo důstojně připíjeti.«

Věra nalévala do pohárů. »Připijme!« řekla. »Připijme! Jsem dnes ráda, že se mé starosti dnes tak krásně změnily, všechny moje směšné starosti — vidíte? — v upřímnou radost. Jste nám vítán, pane doktore, doufám, že nejste naposled pod naší střechou! A nyní si ťukni ještě ty, Nado, se svou první láskou! Krásně si ťukni, aby číše vesele zazpívaly, však to znáš: Wann die Liebe ausgeglüht, fängt die Freundschaft an ... A takové přátelství, říkají, je nejtrvalejší!«

»Wann die Liebe ausgeglüht ...« opakoval Gojko a pohleděl Nadě do očí. Ruka se mu lehce zachvěla, když zdvihal pohár.

»Máte tu krásný život nahoře,« řekl hned na to Trdinovi téměř závistivě. »Žijete jako král a ještě lépe! Krásná usedlost — klid — zdravá práce — líbeznou ženu — krásné děti ... Bůh ví, já jsem jinak spokojený ale zde bych se málem rozesmutnil jako žebrák přede dveřmi ...«

»Oho, oho! Vy líčíte můj život příliš svůdně! Hledte, děti přijdou k vínu a vši slávě by bylo brzy konec.«

Všichni se smáli, ale Gojkovi se přece zdálo, že je zneklidněný jako ještě nikdy, že je sentimentální, docela smutný, a dříve než šel spat, opakoval si několikrát, že je směšný, že je blázen, osel docela ...

»Jednou, některou neděli přijdu a doprovodím vás nahoru k Trdinovým. Budete se hněvati, Nado?« tázal se Zemlan, když se loučil na poště s ní a Trdinou.

»Proč bych se hněvala? Cesta je dlouhá a bude veseleji, než když jdu sama.«

Už třetí neděli před dvanáctou se objevil na poště. »Přišel jsem dříve, abyste neodešla po obědě beze mne.«

Nada se smála. Bylo jí veselo a příjemno. Dívala se bez rozpaků na Gojka. »Víte, že mne budou v městečku pomlouvat, že chodím sama s pánem na návštěvy a ještě k tomu tak daleko, po opuštěném Krasu!«

»Ah, víte co, nařídte některým dámám, aby na nás dávaly pozor dalekohledy, až půjdeme nahoru! Radil bych vám, abyste si najala zvlášť přísnou dámu, aby vás střehla!«

Tak žertovali a smáli se. Nada si vzpomněla, jak řekla Věra ten večer: »Wann die Liebe ausgeglüht, fängt die Freundschaft an . . .« Byla jí sympatická ta myšlenka a konstatovala se zadosťučiněním, že je její srdce úplně klidné.

Odešli v plném slunci z městečka. Bylo už téměř horko. A když stoupali sami písčitou cestou mezi krasskými skalami, ustával jejich hovor stále více.

Jakoby něco tušila, tak stísněnou se stala Nada. Chtěla vypravovati cokoli, aby přerušila trapné ticho. Ale nadarmo hledala myšlenky, vše se jí zdálo hloupé a raději mlčela.

Náhle se Gojko zastavil a podíval se jí přímo do očí.

»Nado, řeknu vám něco strašně banálního: Mám vás rád. Ještě stále vás mám rád.« Usmál se dobromyslně a mírně. »Nezdá se vám, že náš život podivně rychle poučí? Nejdříve si myslíme, že on se nám pokoří, pak musíme my jemu. A konečně to není tak zlé, jak si v prvním okamžiku myslíme. Věříte mi? Často jsem na vás nemyslel. Vzpomněl jsem si sice někdy na vás, ale zřídka jako na krásné dny dětství. Směšné přání vás naplní: ještě jednou bych chtěl prožít ten den, tu hodinu ...! Ale pak se vám otevrou oči a vidíte, že ten den zůstal daleko, zabolí vás v duši, lehce, rychle — a pak se usmějete, protože takové myšlenky jsou marné a směšné, vidíte?«

Nada se divila. Šli zase cestou vzhůru, jako by se nic bylo nestalo, jakoby byl právě neřekl, že ji má »ještě stále« rád. Dříve si někdy myslívala: kdybych jej zase viděla, a kdyby mi řekl, že mne má rád, jistě bych omdlela. Rozradovala bych se nekonečně a zároveň bych se rozplakala, protože by mne zbolelo srdce, strašně by mne zbolelo srdce za všechna ta nešťastná, dlouhá leta, která běžela mezi námi a vzala mi jej a poskvřnila. Vzpomněla bych si v tom okamžiku na všechna jeho slova, která mi říkal tenkrát v Lublani po matčině smrti, a zahlédla bych před svýma očima obličejů všech těch žen, které miloval. Proč je miloval, když jsem jej milovala já?! Když jsem jej milovala tak krásně,

a láska těch druhých byla tak ošklivá a špinavá, ani láska, jen zkaženost, která se nudí a touží po změně. — Sto myšlenek bych měla v jediném okamžiku, byla bych šťastna, ale přece by se mi srdce svíralo smutkem. A omdlela bych, padla bych na zem všemi těmi city!

Ale nyní stoupala vzhůru a poslouchala udiveně, co mluvil, výmluvně, měkkým hlasem, že bylo slyšeti, jak má rád všechna ta slova, která říkala jeho ústa.

»Nado, pomyslete si, nikdy jsem nesnil o tom, abychom společně žili. — Měla jste jednu krásný prsten, překrásný prsten a ztratila jste ho, bůh ví kde. Vzpomínala jste naň, ale nemyslíla jste: dám si ho na prst a bude krásně svítiti, když mávnu rukou. Prsten je ztracený, nač mysliti na to, jak by vám zářil na prstě. A vidíte, Nado, tak jsem já vzpomínal na vás, málo, mimochodem. Na to, co člověk ztratil, tak nerozumně ztratil, nemyslí rád, vidíte? — Nemyslíl jsem na vás, ale tenkrát, když jsem vás viděl posledně u Trdinů, věděl jsem hned: nyní je vše dobře! Jakoby se bylo nestalo nic smutného. Vidíte, vy jste plakala na Dužinách a já jsem přišel, ve strachu jsem přišel, ale nadarmo jsem se bál, vidíte? — a nyní se vracíme do města a jsme veselí? Jsme přece veselí, Nado, a šťastní?«

Zastavil se zase před ní a ona se zasmála. Dětsky se zasmála plným hlasem: »Jsem veselá, Gojko.«

»A to se rozumí, že budete mojí ženou?«

»Ano, opravdu. Jen proto jsem přišla na svět, abych byla vaší ženou, jen proto!«

»Věděla jste, že přijdu a řeknu vám, že vás mám rád?«

»Nic jsem nevěděla.«

»Vidíte, jak je to směšné. A já věděl vše už napřed. Od poslední jsem věděl vše. Věděl jsem, že mne máte ráda, Nado, a že myslíte, že mne už nemáte ráda.«

»Ah, i to jste věděl?«

Vzal ji za ruku a políbil ji a pak šli zase vzhůru, ona před ním.

»Ano, a docela i to vím, že jste sklamána.«

»Jak sklamána?«

»Sklamána jste, protože jste si myslila, že by to musilo býti docela neobyčejné, kdybych vám řekl, že vás miluji. Neobyčejné by to bylo, krásné a tragické zároveň, jste si myslila.«

»Tiše, jako pro sebe se dívíc, řekla: »Opravdu, jinak jsem si to myslila.«

»Nado, ale myslila jste někdy na to, slyšela jste někdy: klidné štěstí? Klidné štěstí, to je, to bude naše štěstí. Mnoho se musí trpěti, často se musí resignovati, až se srdce stane citlivým a stále bolí. Ale ta bolest je krásná a sladká, vidíte? A člověk je lepší a snáze šťasten. Vidíte, čím více člověk přetrpěl, čím více se sklamal, tím spíše může býti šťasten. A to štěstí je pak klidné, hluboké. neplápolá divoce, jako požár za vichru, ale svítí tiše a hřeje vás na dno srdce.«

»Krásně jste to řekl. Zdá se mi opravdu: bolí mne v duši. Kdyby byl večer, zavřela bych oči, a tekly by horké slzy a kanuly po tvářích. Ráda bych se vyplakala, protože je mnoho toho, co mne bolí v srdci, a přece jsem šťastna. Jsem velmi šťastna, ale nemohla bych jásat. Tak jsem si dříve myslela: až budu šťastna, budu jásat, aby mne slyšeli všichni lidé. A nyní jsem tichá a soustředěná a skoro smutná.«

»To je proto, Nada: klidné štěstí je hluboké a tiché, a dokud člověk netrpí, nerozumí mu a nedosáhne ho.«

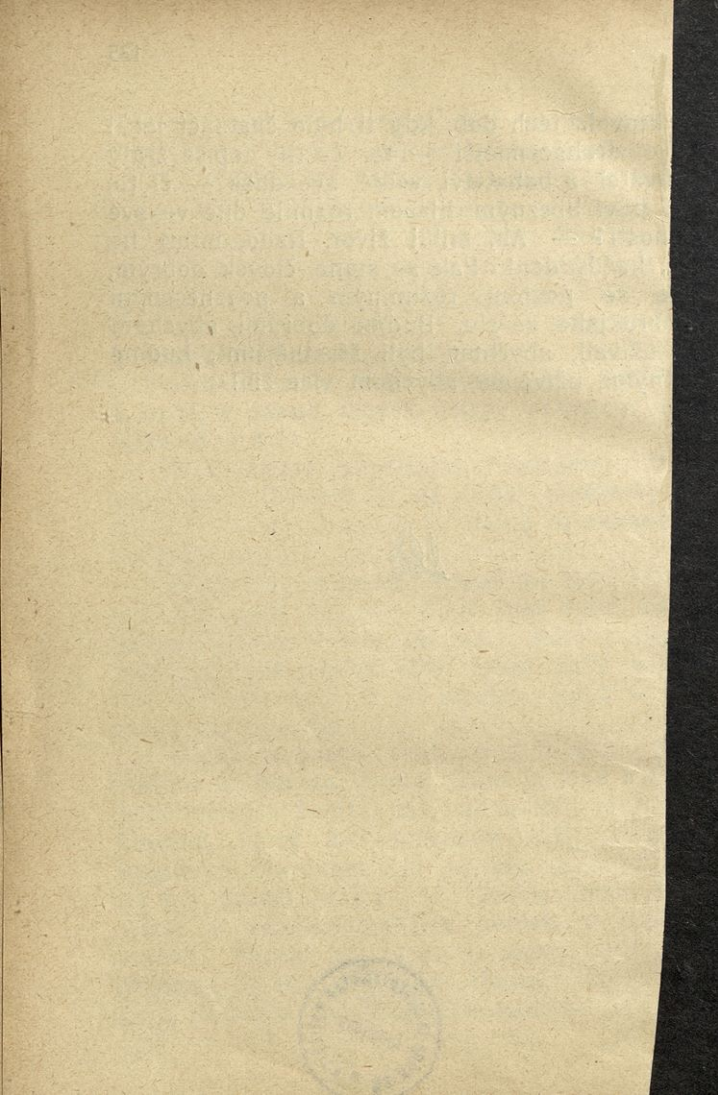
Pod vrchem řekl Gojko: »Sedněme si trochu na skále a dívejme se na moře! Myšlenky jsou jasnější a čistší, když se díváte na tu nekonečnou dalekou krásu!«

Nada se zamyslela: »Když mi bylo šestnáct let, měla jsem jen sny. Když dnes sním, není to už tak krásné. Tehdy mi bylo, jakoby sny nebyly sny, ale něčím více; tehdy byly všechny sny tak skutečné. Je mi smutno, když si vzpomenu na tu dobu.«

Gojko se usmál. »Víš, co si myslím? Půjdu někam do hor za lékaře. Tam je lépe a člověk je užitečnější. Sedláci nás budou mít rádi. Znáám člověka, který měl prázdnou duši, který byl prázdným člověkem bez povahy, za dobrý oběd by byl prodal bratra . . . Dostal místo lékaře kdesi v nejchudobnějších horách a zcela se změnil. Poznal lidi, proto je dobrý. Víš, Nada, půjdeme do hor, tam jsou chudáci, tam nebude času na snění. Ale šťastnými budeme jistě. Proč

bys litovala těch dob, kdy ti bylo šestnáct let?! Co je drahocennější — to, co ti napíše zralý spisovatel z bohatství velké své duše — či to, co ti poví líbezným hlasem rozmilé dítě ve své naivnosti? — Ah, miluj život, Nado, miluj ho dnes, každý den! Pak se stane člověk dobrým, stane se poetou, rozumným a povzneseným v dobro jako ve zlu. Buďme dobrými, abychom lépe užívali, abychom byli šťastnějšími; buďme šťastnými, užívejme, abychom více žili!«

ŽOFIE JELOVŠKOVÁ:

NADA

LIDOVÁ KNIHOVNA

CENA 50 H.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJI2NICA

00000421867

